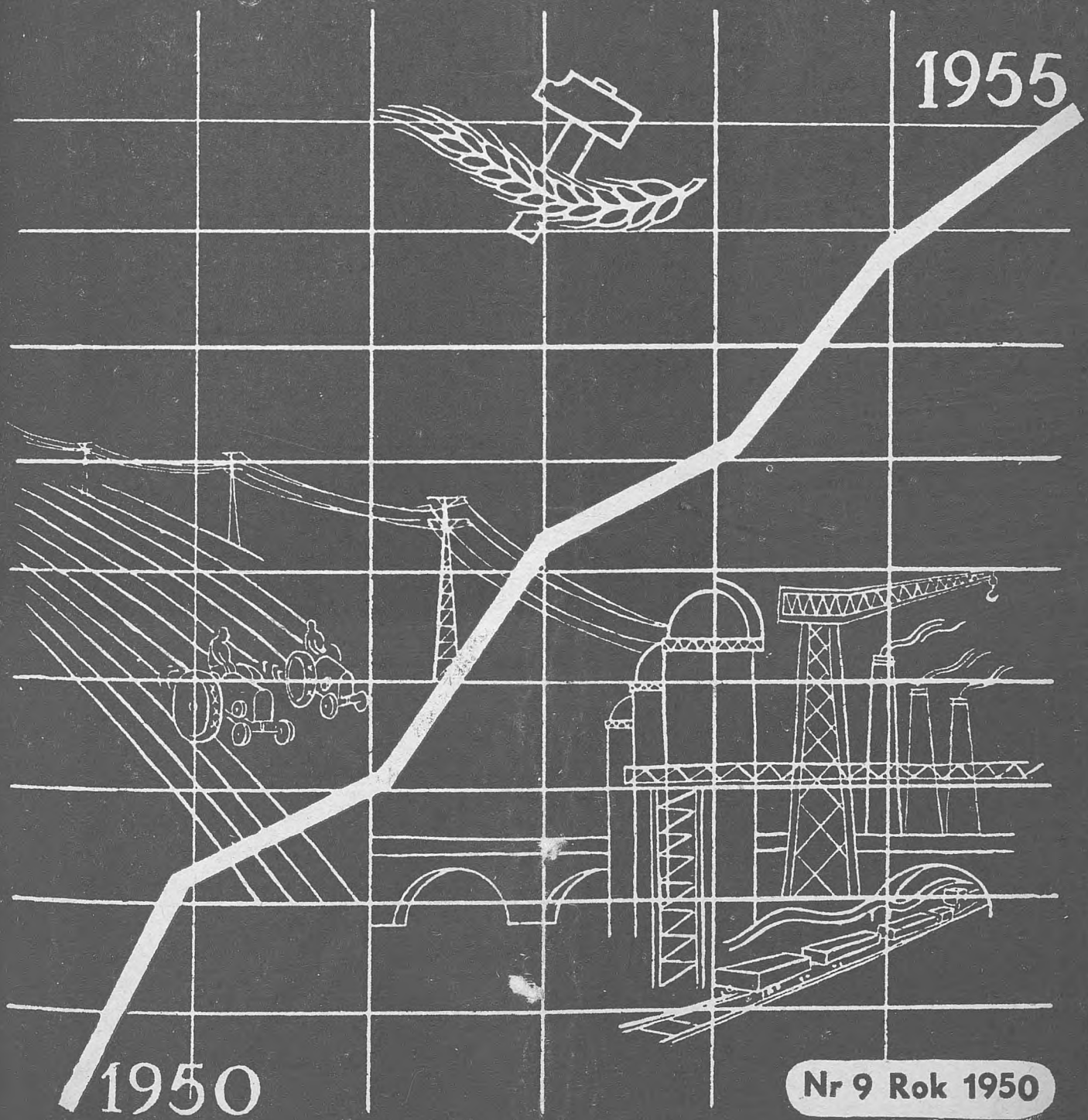

GOSPODARKA PLANOWA

Nr 9 Rok 1950

GOSPODARKA PLANOWA

Nr 9

Warszawa, wrzesień 1950 r.

Rok V

TREŚĆ NUMERU

NARODOWY SPIS POWSZECHNY 1950 r. — <i>Zygmunt Padowicz</i>	440
ZADANIA APARATU FINANSOWEGO W WALCE O PRZYSPIESZENIE OBIEGU ŚRODKÓW OBROTOWYCH — <i>Mgr. Władysław Szymański</i>	443
PLANOWANIE FINANSOWE W HANDLU Z UWZGLĘDNIENIEM PLANOWANIA KOSZTÓW — <i>Dr Stanisław Ochocki</i>	446
WSPÓLZALEŻNOŚĆ POSZCZEGÓLNYCH CZĘŚCI PLANU — <i>Arnold Kawczyński</i>	454
O PEŁNE WYKORZYSTANIE ZDOLNOŚCI WYTWÓRCZEJ — <i>inż. Roman Święcicki</i>	459
PLANOWANIE HANDLU ZAGRANICZNEGO NA ROK 1951 — <i>Piotr Czerwiński</i>	461
PLANOWANIE REMONTÓW — <i>inż. Tadeusz Krzykański</i>	467
Z RADZIECKICH DOŚWIADCZEŃ GOSPODARCZYCH: Postęp techniczny w gospodarce narodowej Związku Radzieckiego — <i>N. Sokołow</i>	479
Z KRONIKI PLANOWANIA	491
Narodowy Plan Gospodarczy w wykonaniu — <i>J. M.</i>	
Z WYDAWNICTW GOSPODARCZYCH	495
Recenzja książki	
PRZEGLĄD ZAGRANICZNY	497
Przemysł radziecki w powojennym planie pięcioletnim — <i>W. M.</i> * Wykonanie planów gospodarczych państw demokracji ludowej za I półrocze 1950 r. — <i>W. M.</i>	

WGRUDNIU b. r. polski aparat statystyczny ma wykonać zadanie wielkiej wagi państwowej — przeprowadzić Narodowy Spis Powszechny.

Zadanie to w warunkach planowej gospodarki państwa budującego podstawy socjalizmu w okresie Planu 6-letniego, nabiera szczególnie doniosłego znaczenia. Spis powszechny jest jedną z form badań statystycznych, pozwalających przy zastosowaniu właściwych metod dać nie tylko liczebność badanej zbiorowości, lecz i jej wewnętrzną strukturę, pełny obraz poszczególnych grup składowych badanej zbiorowości. Spis powszechny obejmujący badaniem daną zbiorowość w pewnym ściśle określonym momencie, przedstawia tę zbiorowość tak, jak ona wygląda w tym właśnie momencie, daje jej obraz jak przy migawkowym zdjęciu fotograficznym, w odróżnieniu od statystyki bieżącej — przedstawiającej badane zjawiska w ich ruchu, w ich rozwoju.

Aby otrzymać pełny i wierny obraz badanych zagadnień, należy spis nastawić tak, aby ogarniał całość żądanego obrazu w pełnym świetle z zabezpieczeniem wyrazistości wszystkich elementów tego obrazu. „Należy podjąć próbę stworzenia takiego fundamentu z faktów, na których można byłoby się opierać, z faktów ścisłych i bezspornych, z którymi można byłoby zestawiać dowolne z tych „ogólnych“ lub „przykładowych“ rozważań tak bardzo nadużywanych w naszych czasach w niektórych krajach. Ażeby to był rzeczywiście fundament, trzeba brać pod uwagę nie oddzielne fakty, a całokształt faktów odnoszących się do rozpatrywanego zagadnienia, bez żadnego wyjątku, ponieważ w przeciwnym razie nieuchronnie powstaje podejrzenie, i całkowicie uzasadnione podejrzenie, co do tego, że fakty są wybrane lub dobrane dowolnie, że zamiast obiektywnego związku i wzajemnej zależności zjawisk historycznych w ich całości podaje się „subiektywne“ kleczenie, dla usprawiedliwienia być może brudnej sprawy... Wychodząc z tych założeń postanowiliśmy zacząć od statystyki“ — pisał Lenin w pracy pt. „Statystyka i Socjologia“¹⁾.

Podobnie mówił Józef Stalin na XIII Zjeździe Partii: „Praca statystyki jest to taka praca, w której oddzielne gałęzie całości stanowią nieprzerwane ogniwa i jeśli zepsuje się jedno ogniwo, to cała praca jest narażona na ryzyko zepsucia“²⁾.

Przytoczone tu wypowiedzi mają podstawowe znaczenie przy ustawianiu badań statystycznych w ogóle, a w odniesieniu do takich jak spisy w szczególności, ponieważ te ostatnie

operują wielkimi masami zjawisk z całym bogactwem cech charakteryzujących te zjawiska.

W przeciwieństwie do naukowego charakteru marksistowskiej metodologii w dziedzinie statystyki — ulubionym chwytem statystyki burżuazyjnej — jest dowolny wybór faktów w całej zbiorowości badanych zjawisk, wybór umożliwiający takie ich przedstawienie, jakie jest wygodne autorom tej statystyki i ich burżuazyjnym mocodawcom. W odróżnieniu od statystyki krajów kapitalistycznych, służącej wąskim celom monopoli, ukrywającej troskliwie wszystko to, co wskazuje na rozkład ustroju pod zasłoną pseudo - naukowej frazeologii, statystyka w ujęciu marksistowskim stawia jako naczelny obowiązek dostarczenie zgodnych ze stanem faktycznym i wszechstronnie nasświetlonych danych, niezbędnych do projektowania planów, kontroli i analizy wykonania planów, wykrywania niewykorzystanych rezerw w gospodarce narodowej oraz dostarczanie materiałów niezbędnych państwowej administracji ogólnej.

Przyjęcie tych właśnie zasad rozwiniętych w pracach Lenina i Stalina zdecydowało o rozwoju statystyki radzieckiej, z której bogatego doświadczenia korzysta nasza bieżąca statystyka i z doświadczeń której korzystano przy ustalaniu programu Narodowego Spisu Powszechnego. Lenin i Stalin rozstrzygnęli podstawowe zagadnienia nauki statystycznej, określili wyczerpująco zadania społeczno - ekonomicznej statystyki oraz jej stosunek do teorii ekonomii. Pierwszą ustawę o statystyce państwowej podpisał Lenin w lipcu 1918 r. Ustawa ta po raz pierwszy w historii dała statystyce olbrzymie możliwości, które tylko ustroj radziecki mógł dla niej stworzyć. Na przestrzeni przeszło 30 lat swego istnienia statystyka radziecka wykonała olbrzymią pracę o ogólnopaństwowym znaczeniu. Z prac interesujących nas, z uwagi na zbliżający się spis należy wymienić przeprowadzone powszechne spisy ludności w latach: 1920 (łącznie ze spisem rolnym), 1923 (spis miejski), 1926 i 1939 r. Prócz wymienionych przeprowadzono szereg spisów przemysłowych, rolnych i innych, dotyczących zagadnień specjalnych, jak: zatrudnienie, spis szkolnictwa, spis fachowców i pracowników nauki i innych. W okresie ostatniej wojny przeprowadzono ponad 100 spisów, na podstawie których w niezwykle krótkich terminach ustalono istniejące rezerwy i zasoby niezbędne dla celów obrony kraju.

Przy ustalaniu programu Narodowego Spisu Powszechnego wykorzystano również z praktyki polskich spisów przedwojennych te postępowe osiągnięcia, które mimo niesprzyjających warunków systemu sanacyjnego statystycy polscy zdołali uzyskać. Chodzi tu przede wszystkim o doświadczenia poczynione przy opra-

¹⁾ „Leninskij sbornik“ XXX, str. 303 — 304 (ros.)

²⁾ „XIII S'jezd RKP(b) Stenograficzeskij otcziot“ str. 130 (ros.)

cowaniu wyników powszechnego spisu ludności z 1931 r. Podjęto próbę zobrazowania istniejących wówczas stosunków gospodarczych i społecznych, nacechowanych oznakami rozkładu ustroju opartego na eksploatacji naszej gospodarki przez obcy i rodzimy kapitał. Na ile materiał spisu pozwalał, przeprowadzono podział ludności na grupy społeczne i na tle tego podziału naświetlono stosunki w rolnictwie i poza rolnictwem, zatrudnienie w zakładach według ich wielkości, bezrobocie, zagadnienie tzw. zbędnych rąk do pracy w rolnictwie, warunki mieszkaniowe i inne.

Przystępując do prac nad programem Narodowego Spisu Powszechnego postawiono następujące założenia: spis powszechny musi naświetlić zagadnienia niezbędne do pracy planowania, które wyłącznie drogą spisu mogą być badane, a więc, aby nie obarczać ponad miarę możliwości zakresu spisu, eliminowano te zagadnienia, które można badać inną drogą: spis ma dać dokładny obraz naszej rzeczywistości w momencie jego przeprowadzania, obraz naszej gospodarki i stosunków społecznych na aktualnym etapie drogi do socjalizmu.

Przy ustalaniu zakresu spisu uwzględniono nie tylko ważność poszczególnych zagadnień na tle całości, lecz jak wspomniano badano je i od strony możliwości zebrania drogą spisu niezbędnych do ich naświetlenia informacji. Jeżeli przy tym trzeba było zrezygnować z niektórych bardzo ważnych kwestii, rozpatrywanych przy ustalaniu programu spisu w zakresie wyczerpującym całokształt aktualnych potrzeb, to ograniczająco działał nie brak miejsca na formularzach. Decydujące znaczenie miało tu zabezpieczenie warunków niezbędnych do zebrania informacji w terenie oraz do szybkiego opracowania wyników spisu.

W odniesieniu do całości programu spisu, to ogólnie mówiąc powiązane zostały w nim najważniejsze zagadnienia w sposób następujący. Obok spisu ludności, tak jak się to w spisach powszechnie praktykuje, zbadane będą warunki mieszkaniowe i ubocznie zebrane będą informacje o nieruchomościach (budynkach). Poza tym korzystając z okazji Spisu Powszechnego uzyska się także informacje o miejscowościach. Brak podstawowych wiadomości z dziedziny rolnictwa zdecydował o włączeniu do Spisu Powszechnego spisu gospodarstw rolnych. W związku z połączeniem tego spisu w jednym terminie ze spisem ludności, nasuwa się tu zastrzeżenie co do słuszności wyboru daty jego przeprowadzenia w grudniu. O wyborze tej właśnie daty decyduje fakt, że każdy inny termin poza okresem zimowym dla przeprowadzenia jakiegokolwiek spisu powszechnego jest w naszych warunkach nie do pomyślenia z uwagi na znacznie szerszy zakres i wzmożone tempo prac związanych z wykonaniem planów gospodarczych w pozostałych okresach. Rozważając korzyści i straty wynikające z połączenia obu spisów należy stwier-

dzić, że o ile dla spisu ludności data grudniowa przypada w najodpowiedniejszym okresie, to dla spisu gospodarstw rolnych zwrócić ona możliwości zebrania informacji o powierzchni poszczególnych upraw i o zatrudnieniu. Z drugiej strony połączenie wymienionych spisów poza znacznym obniżeniem kosztów daje poważne korzyści wypływające z możliwości wiązania informacji obu spisów dla pełniejszego zobrazowania struktury gospodarczej rolnictwa i struktury społecznej wsi, od strony organizacyjnej usuwa konieczność dwukrotnego odrywania od zwykłych prac aparatu administracji państwowej, dwukrotnej wielkiej akcji werbunku komisarzy spisowych, wreszcie dwukrotnej mobilizacji do spisu całej ludności.

W pracach nad programem zbadano szczegółowo możliwości włączenia spisu pozarolniczych zakładów pracy. Potrzeby przeprowadzenia takiego spisu nie trzeba dowodzić, przy pracy jednak nad tym zagadnieniem powstały poważne zastrzeżenia tak od strony merytorycznej, jak organizacyjnej, że ze spisu tego zrezygnowano. Zgodnie z zatwierdzonym programem Narodowy Spis Powszechny operować będzie szesnastoma wzorami formularzy. Już tylko od tej strony włączenie spisu pozarolniczych zakładów pracy z koniecznością zastosowania dalszych różnorodnych w formie i treści formularzy budzi poważne zastrzeżenia co do możliwości powodzenia tego spisu, a co najważniejsze stwarza poważne niebezpieczeństwo załamania całej akcji spisowej.

Przy różnorodności zakładów pozarolniczych zarówno co do ich zadań, jak środków działania, w kwestionariuszach spisu obok pytań wspólnych dotyczących wszystkich zakładów, musiałyby się znaleźć pytania specjalne dla każdego ich typu. Formularz dla zakładu przemysłowego będzie za obszerny dla rzemiosła czy chałupnictwa, a zupełnie nieodpowiedni dla zakładu komunikacyjnego czy handlowego. Trzeba podkreślić, że materiał tego spisu musiałby zawierać informacje umożliwiające podział zakładów na drobnotowarowe i kapitalistyczne.

Uwzględniając poza wymienionymi szereg innych niemniej poważnych trudności związanych z przeprowadzeniem spisu pozarolniczych zakładów — spisu tego zaniechano. Brak ten można będzie wypełnić częściowo ze źródeł bieżącej statystyki przemysłu i rzemiosła, obejmującej już wszystkie zakłady w tej dziedzinie oraz z materiału poszerzonej szeregiem pytań deklaracji na uzyskanie karty rejestracyjnej zakładów produkcyjnych i usługowych. Poza tym, informacji dotyczących zatrudnienia ludności z wyczerpującą charakterystyką miejsca pracy, dostarczy odpowiednio rozbudowana część Spisu Powszechnego dotycząca zawodów.

Treść i układ pytań w formularzach spisowych ustalono tak, aby umożliwić zestawienie wyników spisu zgodnie z zasadami nauki marksistowskiej, a więc pod kątem możli-

wości badania poszczególnych cech we wzajemnym ich powiązaniu i we właściwym grupowaniu badanej zbiorowości.

Tak więc otrzymamy strukturę demograficzną i społeczno-zawodową na podstawie informacji o płci, wieku, miejscu pracy, grupie społecznej i innych. Informacje dotyczące grup społecznych zostaną pogłębione przez powiązanie z zawodem indywidualnym, określającym jednocześnie stanowisko w tym zawodzie oraz w odniesieniu do osób pracujących na własny rachunek — z liczbą zatrudnionych pracowników i z liczbą pomagających członków rodziny. Dla rolników, gospodarzy można uzyskać pełną charakterystykę na podstawie szczegółowych informacji o prowadzonych przez nich gospodarstwach rolnych.

Informacje o miejscu pracy dają możliwość ujęcia obrazu pełnego zatrudnienia w podziale zakładów pracy według szczegółowej klasyfikacji czynności produkcyjnych i usługowych oraz w podziale zakładów na uspołecznione i prywatne. Dla tych ostatnich dodatkową charakterystykę stanowić będzie liczba zatrudnionych w nich osób.

Rozwój naszej gospodarki jest tak szybki, że przysposobienie kadr pracowniczych jeszcze nie nadąza za jej potrzebami. Stąd między innymi nabiera specjalnego znaczenia zagadnienie dodatkowych prac wykonywanych ubocznie. Zagadnienie to znalazło właściwe miejsce w formularzu, co pozwoli ustalić w jakich zawodach i na tle jakich zakładów pracy zjawisko to występuje. Z zagadnieniem kadr w stosunku do uczących się wiąże się pytanie o szkołę; z odpowiedzi na to pytanie można będzie ustalić liczbę uczących się według kierunku i rodzaju szkolenia.

Pytanie o rodzaj źródła utrzymania umożliwi podział na utrzymujących się z pracy zarobkowej, pomagających członków rodziny, utrzymujących się z niezarobkowych źródeł (np.: emerytura, renta inwalidzka, stypendium itd.) oraz nie posiadających własnych środków utrzymania. Osoby tej ostatniej grupy będą traktowane łącznie z osobami, które je utrzymują.

Jedną z wielu smutnych konsekwencji polityki okresu przedwojennego jest analfabetyzm. Walka z analfabetyzmem jest intensywnie prowadzona od roku. W celu wykrycia jednak wszystkich jego pozostałości wprowadzono do spisu pytania o umiejętności czytania i pisania.

Stosowane prawie powszechnie w spisach pytanie o miejsce urodzenia jest w związku z wielkimi przemieszczeniami ludności po ostatniej wojnie informacją mniej ciekawą, niż ustalenie przemieszczeń spowodowanych wojną. Wychodząc z tego założenia uwzględniono pytanie o miejsce ostatniego zamieszkania w sierpniu 1939 r.

Zaniechano badania formalnego stanu cywilnego z uwagi na to, że w wielu przypadkach nie pokrywa się on ze stanem faktycznym (współmałżonkowie rozdzieleni skutkiem wojny, mał-

żeństwa nieformalne). W celu ustalenia liczby małżeństw faktycznych — będą notowane takie małżeństwa.

Zabezpieczono możliwość badania gospodarstwa rodzinnego na podstawie informacji o stosunkach pokrewieństwa i powinowactwa osób mieszkających razem i wspólnie się utrzymujących. Informacja ta będzie w opracowaniu wyników wiązana z informacjami dotyczącymi źródła utrzymania (liczba czynnych i biernych zawodowo) oraz warunków mieszkaniowych. Co do tych ostatnich, to ich charakterystykę stanowić będzie wielkość mieszkania mierzona liczbą izb i wyposaženiem mieszkania w instalacje. Informacje o nieruchomościach (budynkach) uzupełnią charakterystykę warunków mieszkaniowych.

Przechodząc do omówienia zadań, jakie stoją przed spisem gospodarstw rolnych, należy podkreślić, że informacje dotyczące gospodarki rolnej, jakimi operujemy, są obarczone poważnymi brakami. Z tego powodu jest uzasadnione żądanie poważnej liczby informacji niezbędnych do zobrazowania struktury gospodarczej rolnictwa. W odniesieniu do powierzchni ogólnej gospodarstw wykonane będą przed spisem specjalne wykazy powierzchniowe dla celów kontrolnych. Dokładność pozostałych informacji zależna jest w dużym stopniu od kwalifikacji komisarzy spisowego i stopnia jego znajomości stosunków miejscowych oraz od uświadomienia rolników w ramach akcji popularyzacji spisu. Spis gospodarstw rolnych w ustalonym obecnie zakresie będzie pierwszym tego rodzaju spisem w Polsce. Uwzględniając jego doniosłe znaczenie — trzeba mu poświęcić nieco więcej miejsca w specjalnym artykule.

Pozostaje do omówienia spis miejscowości, dla określenia których przyjęto następującą definicję: „za zamieszkaną miejscowość należy uważać każde osiedle (nawet jeżeli jest to tylko jeden dom) stale zamieszkiwane, odróżniające się od sąsiednich osiedli — nazwą, a przy jednakowej nazwie odmiennym określeniem rodzaju“. Materiał tego spisu uzupełniony liczbami ze spisu ludności, mieszkań i ewentualnie innymi, stanowić będzie podstawę do opracowania publikacji w postaci informatora i do założenia kartoteki miejscowości. Kartoteka będzie bieżąco aktualizowana przez wpisywanie wszelkich zmian (w nazwie, charakterze, w części liczbowej itd.). W kartotece dokonywane będą również czynności związane ze zmianami w podziale administracyjnym państwa.

Po przeprowadzeniu spisu będą wykonane w terenie na podstawie materiałów zasadniczych formularze zbiorcze zawierające ogólne liczby, które posłużą do publikacji wyników tymczasowych. Przewidziano tu liczbę mieszkańców w podziale według płci oraz w podziale na utrzymujących się z rolnictwa i innych źródeł, liczbę nieruchomości, mieszkań i izb; ze spisu gospodarstw rolnych: powierzchnię ogólną i powierzchnię gruntów ornych oraz pogłowie zwierząt gospodarskich.

Omówiony wyżej Narodowy Spis Powszechny zgodnie z rozporządzeniem Rady Ministrów z dn. 26 lipca br. przeprowadzony będzie w dniu 3 grudnia 1950 r. Rozporządzenie to określa ogólnie zakres spisu, który obejmie ludność z uwzględnieniem zawodu, zamieszkane mieszkania i nieruchomości (budynki), miejscowości oraz gospodarstwa rolne, ogrodnicze, sadownicze, leśne, rybne i hodowlane.

Szczegóły dotyczące zakresu spisu ustala zarządzenie Przewodniczącego Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego z dnia 11 sierpnia br. w następujący sposób:

Narodowy Spis Powszechny obejmie następujące cechy:

1) w części dotyczącej spisu ludności i zawodu:

nazwisko i imię,
stosunek pokrewieństwa z głową gospodarstwa domowego,
płeć,
data urodzenia,
związek małżeński,
charakter przebywania w miejscu spisu,
miejsce ostatniego stałego zamieszkania przed wojną 1939 r.,
umiejętność czytania i pisania,
uczęszczanie do szkoły (nazwa i rodzaj szkoły),
źródło utrzymania,
miejsce pracy,
zawód wykonywany,
grupa społeczna,
liczba zatrudnionych osób oraz liczba pomagających członków rodziny,
praca uboczna;

2) w części dotyczącej zamieszkanym mieszkań:

użytkownik,
rodzaj zamieszkanego pomieszczenia (mieszkanie — pomieszczenie — nie zamieszkane prowizorycznie),

opis mieszkania (liczba izb, piętro oraz następujące instalacje: wodociąg, zlew, ustęp, elektryczność, gaz, łazienka i centralne ogrzewanie);

3) w części dotyczącej zamieszkanym nieruchomości (budynków):

właściciel — użytkownik,
liczba budynków,
liczba i rodzaj pomieszczeń zamieszkanym prowizorycznie,

opis budynków mieszkalnych (materiał ścian i pokrycia, liczba pięter, rok budowy, liczba mieszkań zamieszkanym, liczba izb, liczba ludności zamieszkałej),

instalacje na terenie nieruchomości (połączenie z siecią wodociagową, kanalizacyjną, elektryczną i gazową oraz centralne ogrzewanie);

4) w części dotyczącej zamieszkanym miejscowości:

nazwa,
rodzaj,
stacja kolejowa,
stacja autobusowa,
placówka pocztowa,
telefon,
elektryczność,
szkoła podstawowa;

5) w części dotyczącej gospodarstw rolnych (ogrodniczych, sadowniczych, leśnych, rybnych i hodowlanych):

w prywatnych gospodarstwach rolnych:

gospodarujący,
zatrudnienie i praca,
położenie gruntów (w miejscowej gminie — w innej gminie),
powierzchnia gruntów według tytułu własności,
powierzchnia gruntów według rodzaju użytkowania,
zasiewy 1949/50 r.,
inwentarz żywy,
maszyny i urządzenia rolnicze.

W gospodarstwach będących w użytkowaniu państwa, instytucji publicznych i organizacji społecznych oraz w spółdzielniach produkcyjnych uwzględniono poza wymienionymi dodatkowe cechy dotyczące charakterystyki tych gospodarstw.

Mgr Władysław SZYMAŃSKI

ZADANIA APARATU FINANSOWEGO W WALCE O PRZYSPIESZENIE OBIEGU ŚRODKÓW OBROTOWYCH

ZADANIA nad obiegiem środków obrotowych i ustalanie zamrożonych kwot oraz podejmowane zobowiązania przez załogi z określeniem terminu zwolnienia tych kwot, rozpoczęte przez Zakłady Hajduckie i P. Z. P. B. im. Stalina w r. 1949 za przykładem zakładów radzieckich, stały się hasłem do naśladowania dla dalszego szeregu zakładów różnych branż,

mających ambicję, stać się wzorowymi i przodującymi w pracy na swoich odcinkach.

Gdziekolwiek załogi robotnicze w trosce o dobre i prawidłowe funkcjonowanie swego warsztatu pracy przystępowały do walki o przyspieszenie obiegu i zwolnienie zamrożonych środków obrotowych, tam zawsze z tytułu swej funkcji w naszym życiu gospodarczym przy-

chodził z pomocą aparat lustracyjny i kredytowy Narodowego Banku Polskiego, który współpracując na tym odcinku z organizacją partyjną, kierownictwem i aktywem zawodowym, sam miał jednocześnie możliwość szkolenia się i podnoszenia swoich kwalifikacji.

Praca ta, wszystkim biorącym w niej udział pozwoliła uświadomić sobie i zrozumieć jak doskonałym instrumentem socjalistycznej kontroli przedsiębiorstwa jest badanie obiegu środków obrotowych.

Korzystając z dotychczasowych doświadczeń i dokładnie analizując błędy, jakie dotychczas w wielu wypadkach popełniano, należy w obecnym stadium walką tą objąć już nie tylko wszystkie zakłady produkcyjne, lecz również handel, komunikację, transport, rolnictwo; a więc wszystkie odcinki naszego życia gospodarczego.

Przyspieszenie obiegu środków obrotowych, to przede wszystkim źródło wielu miliardów złotych oszczędności, to źródło dodatkowego finansowania nowych zakładów, urzędzeń socjalnych i kulturalnych to źródło wzmocnienia naszego potencjału gospodarczego.

Ale nie tylko w tym znajduje swój wyraz walka o przyspieszenie obiegu środków obrotowych, jest jeszcze inny niemniej ważny aspekt tej walki.

W walce tej jak najszerzy zespół każdego przedsiębiorstwa, począwszy od kierownictwa, a skończywszy na robotniku, ma możliwość oprowadzania ekonomiki swego przedsiębiorstwa, jego funkcjonalności finansowej, pogłębienia znajomości procesów produkcyjnych, technologicznych, ulepszenia organizacji, zgłębienia metod produkcji, ulepszenia zaopatrzenia, jak najekonomiczniejszego wykorzystania środków transportowych. W praktyce oznacza to jednocześnie podniesienie ilościowe i jakościowe produkcji, bądź usług nie tylko w skali pojedynczego przedsiębiorstwa, lecz również w skali ogólnokrajowej. Pozwoli to nam tym szybciej zbliżyć się do gospodarki w pełni socjalistycznej.

Na funkcjonalność każdego zakładu produkcyjnego składają się środki trwałe i środki obrotowe.

Środki trwałe, to wartość placów, budynków, maszyn. Środki trwałe nie wchodzi bezpośrednio w produkt, lecz wartość ich przenosi się na produkt stopniowo. Aczkolwiek środki trwałe w całości biorą udział w procesie produkcji, to jednak proces ich zużywania odbywa się stopniowo w dłuższym okresie czasu i obejmuje znaczną ilość cykli produkcyjnych.

Wartość środków trwałych przez czasokres ich funkcjonowania przenosi się częściami na gotowy produkt, a w miarę realizacji szeregu cykli produkcyjnych wraca z obrotu. Źródła pieniężne dla zmiany użytych środków trwałych powstają więc stopniowo drogą odpisów amortyzacyjnych, akumulowanych na specjalnych rachunkach w banku.

Środki obrotowe, to wartości materiałowe i pieniężne, które w każdym cyklu produkcyj-

nym przechodzą na wyprodukowane towary i rozdzielają się w każdej jednostce wyprodukowanego towaru. Do środków obrotowych zaliczamy wartość surowców, materiałów pomocniczych, artykułów technicznych, robocizny i innych. Wartości te wracają do przedsiębiorstwa po zrealizowaniu należności za wyprodukowane towary, a w czasie realizacji produkcji znajdują się w każdej jej fazie, wchodząc w produkt, jak np. surowiec, bądź zużywają się w procesie produkcji, jak: paliwo, smary itp.

Analizując obieg środków obrotowych powinniśmy rozróżnić dwa okresy: jeden z nich to okres, w którym środki obrotowe wiązane są przez produkcję i określamy go cyklem produkcyjnym, drugi, to okres realizacji należności za wyprodukowane towary, bądź dokonane usługi, czyli okres obrotu.

Drugi okres przy gospodarce planowej — socjalistycznej, w odróżnieniu od kapitalistycznej, jest bardzo prosty i daje się ściśle określić w granicach jak najkrótszych, gdyż każdy wyprodukowany towar ma z góry zaplanowane swe przeznaczenie, a więc i odbiorcę, który winien uiścić należność za otrzymany towar.

Pierwszy okres, okres cyklu produkcyjnego zależy jest od wielu czynników, jak: rodzaj produkcji, stopień technicznego wyposażenia zakładu, odległość od bazy zaopatrzeniowej surowcowej, środków transportowych, czasokresu procesów technologicznych itp. Od prawidłowości ustalenia tego okresu uzależnione jest nie tylko zwiększenie produkcji, ale i podniesienie jej jakości. Skrócenie więc tego okresu ma duże znaczenie nie tylko z uwagi na wielkość odcinków na jakich to można osiągnąć, lecz i to zasadnicze znaczenie, iż osiągnięcia raz uzyskane będą dawały efekty przy każdym następnym cyklu produkcyjnym.

Przedstawione dwa okresy dają łącznie czasokres obiegu środków obrotowych, wskazują też, jak ważnym jest właściwe zorganizowanie ich obiegu.

Prawidłowe ustalenie normatywów: minimalnych zapasów surowca, paliwa, materiałów na składach, robót w toku, wyrobów gotowych na składach, a także innych wartości niezbędnych dla zabezpieczenia prawidłowej i ciągłej produkcji, jest ważnym momentem dla ustalenia ilości środków obrotowych, niezbędnych dla przedsiębiorstwa i pozwala na bogate rozwinięcie inicjatywy, jak najefektywniejszego i prawidłowego ich wykorzystania.

Pogłębiony rozrachunek gospodarczy przedsiębiorstwa poprzez wewnętrzny rozrachunek gospodarczy poszczególnych działów produkcyjnych przedsiębiorstwa, jest więc doskonałą bazą, na której powinno być osiągane przyspieszenie obiegu środków obrotowych.

Dokładny wewnętrzno-oddziaływały rozrachunek gospodarczy przedsiębiorstwa jest ważnym elementem walki o przyspieszenie obiegu środków obrotowych w procesie produkcji. Gwarantuje on, jak najoszczędniejsze wykorzystanie wartości materiałowych, wykonanie i prze-

kroczenie zadań planowanych pod względem ilości, jakości i kosztu własnego produkcji.

Przyspieszenie obiegu środków obrotowych może być w pełni osiągnięte jedynie przy wspólnym wysiłku robotnika, technika i finansisty. Zrealizowanie tego zadania wymaga dokładnej znajomości: ekonomiki przedsiębiorstwa, jego organizacji, produkcji i technologii.

W walce tej szczególna rola przypada pracownikom aparatu finansowego przedsiębiorstw oraz pracownikom kredytowym ilustracyjnym, banku kontrolującego i finansującego przedsiębiorstwo. Powinni oni systematycznie pogłębiać swoją znajomość przedsiębiorstwa, a wraz z tym — wzmocnić rolę finansowo-ekonomicznych warunków pracy przedsiębiorstwa.

We właściwym czasie i dokładnie sporządzona inwentaryzacja, regularna kontrola magazynów surowcowych i materiałowych, pozwala w porę ujawnić zbędne rezerwy i walczyć o ich obniżenie do normatywów.

Należy podkreślić, że praca w granicach normatywu z reguły nie wyczerpuje możliwości osiągnięć w walce o szybszy obieg środków obrotowych.

Racjonalizacja procesów produkcyjnych prowadzi do obniżenia norm kosztów na jednostkę produkcji, co z kolei obniża zapotrzebowanie na składniki tych kosztów oraz warunkuje kontrolę normatywu w kierunku jego obniżenia.

Nie ulega wątpliwości, że obecne normatywy środków obrotowych w większości naszych przedsiębiorstw (potwierdzają to przeprowadzone kontrole) są za wysokie, nie odpowiadają osiągnięciom tych przedsiębiorstw na odcinku współzawodnictwa pracy, racjonalizatorstwa, stąd konieczność wykorzystania wszystkich możliwości dla konsekwentnego obniżenia zapasów materiałowych, przy jednoczesnym zabezpieczeniu ciągłości procesów produkcyjnych.

Prawidłowo postawiona i terminowo prowadzona rachunkowość finansowa i materiałowa przedsiębiorstw oraz sprawozdawczość pozwala kierownictwu śledzić funkcjonalność przedsiębiorstwa i krążenie środków obrotowych, ustalać konkretne przyczyny zahamowania ich obiegu i przedsięwziąć w porę środki zaradcze dla usunięcia powstałych hamulców. W konsekwencji zaniedbań na odcinku księgowości i dokładnej sprawozdawczości z reguły tworzą się nadmierne zapasy materiałowe lub braki, zwiększa się niezakończona produkcja, zamrażają się znaczne środki przedsiębiorstwa, powstaje zbędne uciekanie się do kredytu nieuzasadnionego, wyżej oprocentowanego, a stąd wzrost kosztu produkcji.

Prawidłowa struktura obiegu środków obrotowych przedstawia się w ten sposób, iż środki przedsiębiorstwa w formie pieniężnej rozpoczynając swój obieg poprzez całą fazę produkcji realizują się w towarze i poprzez fazę obrotu ponownie przyjmują formę pieniężną, zamykając obieg.

Z tej struktury obiegu środków obrotowych wynikają specjalne zadania dla aparatu finansowego.

Wysiłek robotnika, przodownika pracy, racjonalizatora, technika, biorących udział w produkcji poprzez zwiększoną wydajność, skrócenie procesów produkcyjnych i technologicznych, zmniejszenie norm zużycia na jednostkę towaru, racjonalne wykorzystanie surowca, materiałów pomocniczych itp., przyczynia się do skrócenia cyklu produkcyjnego, a tym samym przyspiesza obieg środków obrotowych. Rola aparatu finansowego jest w tej fazie ważna, może być na pewnych odcinkach pomocnicza, ale nie dominująca.

Z chwilą jednak zakończenia fazy produkcji i zrealizowania się środków obrotowych w towarze (gotowym produkcie) wchodzi one w fazę obrotu, w której rola aparatu finansowego staje się bardzo odpowiedzialna i polega na spowodowaniu jak najprędzej realizacji należności za wyprodukowany towar, aby obieg środków obrotowych został zamknięty.

Zahamowania, jeśli by powstały w fazie obrotu, mogą zniweczyć wysiłek i osiągnięte efekty dla przyspieszenia obiegu środków obrotowych fazy produkcji, a wiemy już, iż efekty osiągnięte w fazie produkcji są bardzo istotne i posiadają szczególne znaczenie dla całości kształtu obiegu środków obrotowych i jego przyspieszenia.

Lustracje przedsiębiorstw, przeprowadzone przez Narodowy Bank Polski, przy współpracy partyjnych organizacji i dyrekcji w 81 zakładach — pod kątem możliwości zwolnienia nadmiernych środków obrotowych, wykazały możliwość wygosparowania ca 42 miliardów złotych.

Badania te nie były jednak dostatecznie dokładne, aparat finansowy przedsiębiorstw nie zawsze mógł dostarczyć — z powodu zaległości w księgowości — właściwych aktualnych materiałów bilansowych i sprawozdawczych, co z konieczności zmuszało do niedokładności przez uciekanie się do sporządzania i posługiwania się w obliczeniach orientacyjnymi bilansami i materiałami sprawozdawczymi.

Przy rozpracowywaniu i analizie cykli produkcyjnych i procesów technologicznych, nie zawsze można było uzyskać niezbędną przy tym współpracę personelu technicznego badanych zakładów lub właściwych jednostek nadrzędnych.

Podjęte zobowiązania przez niektóre zakłady w kierunku przyspieszenia obiegu środków obrotowych i już osiągnięte rezultaty potwierdzają jak wielkie rezerwy finansowe mogą być jeszcze udostępnione gospodarstwu narodowemu, tak niezbędne przy realizacji zadań planu 6-letniego.

Należy jednak stwierdzić, iż osiągnięte rezultaty, szczególnie na odcinku upłynnienia zbędnych i ponadnormatywnych zapasów, w wielu wypadkach nie były trwałe, a włożony wysiłek marnowano wskutek dalszego wadli-

wego funkcjonowania komórek planistycznych lub zaopatrzenia w samym przedsiębiorstwie, bądź też w jednostkach nadrzędnych.

Finansowanie i kontrola przy pomocy złotówki, sprawowane przez bank nad przedsiębiorstwem, powinny ułatwiać ustalenie nieprawidłowości obiegu środków obrotowych, tak w sferze produkcji, jak obrotu.

W walce o przyspieszenie obiegu środków obrotowych, aparat kredytowy banku sprawu-

jący bieżącą kontrolę i finansowanie przedsiębiorstw oraz aparat lustracyjny, sprawujący ich kontrolę następną, powinny jak najściślej powiązać się z zakładami kontrolowanymi, poznać ich funkcjonalność na każdym odcinku, tak produkcyjnym, jak obrotu, zwracać uwagę na przerosty i niewłaściwości gospodarcze, aby drogą nowej, socjalistycznej formy współpracy wnieść jak największy wkład na tym odcinku.

Dr Stanisław OCHOCKI

PLANOWANIE finansowe w przedsiębiorstwach handlowych jest jednym z podstawowych zadań, wynikających z zasad planowej gospodarki finansowej. Wszystkie przedsiębiorstwa uspołecznione prowadzą gospodarkę finansową w ramach państwowego systemu finansowego w ścisłym związku z realizacją zadań gospodarczych, a więc planów gospodarczych, opracowując zatem corocznie plany finansowe w łączności z planami gospodarczymi. Plany finansowe przedsiębiorstw są więc planami gospodarki finansowej, planami obrotu środków finansowych, wynikającego z realizacji określonych w planie gospodarczym zadań oraz z zasad państwowego systemu finansowego. Celem ich jest mobilizacja środków finansowych, niezbędnych dla wykonania zadań gospodarczych, wyprowadzenie z bilansu dochodów i rozchodów wyników działalności gospodarczej, akumulacji środków finansowych oraz zestawienie rozliczeń finansowych z budżetem Państwa stosownie do potrzeb przedsiębiorstw i wymogów systemu finansowego.

Wymogi państwowego systemu finansowego są następujące:

Wszystkie jednostki gospodarcze, wszystkie przedsiębiorstwa i zakłady pracy opracowują obowiązkowo plany finansowe w celu skoordynowania gospodarki finansowej z ich działalnością gospodarczą, w celu powiązania planów finansowo - gospodarczych z Budżetem Państwa (państwowym planem finansowym) oraz narodowym planem gospodarczym.

Do planów finansowych przedsiębiorstw wchodzi jako podstawowe, wpływające z analizy działalności gospodarczej, zadania systematycznego obniżania kosztów, które mają na celu udoskonalenie gospodarki przedsiębiorstw i powiększenie akumulacji. Do głównych zadań w planowaniu finansowym należy również przyspieszenie obiegu środków obrotowych w handlu, mające na celu zmniejszenie zapasów towarów, materiałów i środków pienięż-

PLANOWANIE FINANSOWE W HANDLU Z UWZGLĘDNIENIEM PLANOWANIA KOSZTÓW

nych, skrócenie cyklu produkcji i obrotu towarowego oraz biegu rozliczeń finansowych za dostawy i usługi, co w konsekwencji umożliwia uruchomienie i wykorzystanie wyzwolonych środków obrotowych dla przyspieszenia procesu reprodukcji i rozwoju gospodarki narodowej.

Minimalne zadania i potrzeby przedsiębiorstw w gospodarce materiałowej, towarowej i finansowej oraz w zakresie wydajności pracy określa się na podstawie norm progresywnych, ustalanych w wyniku analizy technicznych i ekonomicznych wskaźników, mobilizujących norm dla ulepszenia organizacji pracy i zwiększenia jej wydajności, dla osiągnięcia postępu we wszystkich dziedzinach gospodarki.

Normy określające potrzeby przedsiębiorstw w zakresie zaopatrzenia ich w środki obrotowe, a więc normy zapasów materiałów, towarów i środków finansowych, służą za podstawę do planowania normatywów środków obrotowych.

Właściwe władze państwowe (ministerstwa) ustalają dla przedsiębiorstw normy zysku, które wyrażają się w przedsiębiorstwach przemysłowych i usługowych w określonym procentowym stosunku do kosztów własnych produkcji i usług, w przedsiębiorstwach zaś handlowych w marży handlowej (hurtowej i detalicznej), określonej w procentach w stosunku do podstawowej ceny sprzedaży lub ceny zbytu, albo w wielkości (stawce), doliczanej do ceny zbytu lub odliczanej od ceny detalicznej.

Czysty zysk służy do tworzenia funduszu zakładowego oraz uzupełnienia, powiększenia własnych środków obrotowych stosownie do potrzeb, określonych we wspomnianych wyżej normatywach środków obrotowych. Pozostała część akumulacji (nie mniej jednak niż 10 procent zysku) przekazują przedsiębiorstwa, zgodnie z obowiązującą w państwowym systemie finansowym zasadą podziału zysku, do państwowego budżetu.

Jeśli przedsiębiorstwo nie ma własnych środków obrotowych w ilości, odpowiadającej jego ujętym w normatywach potrzebom, otrzymuje z budżetu państwowego środki finansowe w celu uzupełnienia funduszków własnych.

Przedsiębiorstwo może otrzymać również z budżetu państwowego środki finansowe dla pokrycia planowanych i gospodarczo uzasadnionych strat.

Ceny wszystkich towarów i usług ustalają powołane do tego urzędy państwowe, gdyż ceny są elementami państwowej polityki gospodarczej, zmierzającej do osiągnięcia właściwego, odpowiadającego potrzebom planowej gospodarki narodowej, stosunku między konsumpcją a inwestycjami.

Różnice cen w obrocie krajowym i zagranicznym, wynikające z ustanowienia cen zbytu i sprzedaży, które nie zabezpieczają rentowności produkcji i obrotu towarowego lub stwarzają podstawy dla uzyskania nadwyżek, przewyższających ustalone ryczałty, marże względnie normy zysku, rozliczają (przekazują lub otrzymują) przedsiębiorstwa z budżetem państwowym zgodnie z ogólnymi zasadami systemu wyrównawczego i szczegółowymi przepisami obowiązującymi w zakresie regulowania różnic cen i różnic wyrównawczych.

Przedsiębiorstwa gromadzą i utrzymują swe środki finansowe w jednym banku, w banku finansującym je, to znaczy udzielającym im kredytów stosownie do wynikającego z planów zapotrzebowania. W kasach swych posiadają przedsiębiorstwa tylko minimalną, normowaną gotówkę, służącą dla realizowania drobnych wydatków. Bank jest jedyną instytucją uprawnioną do udzielania kredytów; przedsiębiorstwom nie wolno więc korzystać z kredytów pochodzących z innych źródeł oraz udzielać kredytów. Przedsiębiorstwa uczestniczą obowiązkowo w obrocie bezgotówkowym, a za tym wszystkie należności inkasują i wszystkie zobowiązania płacą za pośrednictwem bankowych przelewów. Z obrotu bezgotówkowego mogą być wyłączone tylko drobne należności i zobowiązania, nie przekraczające górnej granicy obrotu gotówkowego tj. 30.000 zł.

Wprowadzenie powszechnego obowiązku gromadzenia i utrzymywania środków finansowych w banku, korzystania wyłącznie z jego usług kredytowych oraz uczestniczenia w obrocie bezgotówkowym, tworzy mocne podstawy prawidłowego, zgodnego z potrzebami przedsiębiorstw oraz potrzebami gospodarki narodowej obiegu środków finansowych, ich płynności i dyspozycyjności.

Środki finansowe krążą bez zahamowań w banku, który posiadając oddziały w całym kraju współdziała sprawnie w wykonywaniu narodowego planu gospodarczego.

W zakresie finansowania inwestycji i robót kapitalnych, przedsiębiorstwa współpracują z Bankiem Inwestycyjnym. Wymienionych nakładów nie wolno im finansować własnymi

środkami obrotowymi i środkami pochodzącymi z kredytów Narodowego Banku Polskiego lub Banku Rolnego, które służą dla finansowania potrzeb wynikających z działalności gospodarczej w produkcji i w obrocie towarowym. Środki dla sfinansowania inwestycji i robót kapitalnych czerpią przedsiębiorstwa z funduszu amortyzacyjnego, z Budżetu Państwa, a ponadto z innych źródeł wskazanych w specjalnych przepisach urzędowych.

Część funduszu amortyzacyjnego, określona na podstawie ustalonego urzędowo stosunku procentowego do ogólnej sumy amortyzacji, służy dla finansowania kapitalnych remontów. Jednostki nadzędne przedsiębiorstw są uprawnione do różnicowania w podziale sum, wyodrębnionych dla finansowania kapitalnych remontów, stosownie do potrzeb poszczególnych przedsiębiorstw i ich jednostek organizacyjnych oraz przydzielania im środków, odpowiadających ich planom kapitalnych remontów. Jeśli fundusz amortyzacyjny, po potrąceniu części przypadającej na finansowanie kapitalnych remontów, jest za mały, mniejszy od sumy nakładów ujętych w planie inwestycyjnym, przedsiębiorstwa otrzymują środki uzupełniające dla sfinansowania planowanych nakładów inwestycyjnych z Budżetu Państwa, jeśli natomiast fundusz amortyzacyjny w swej części, przeznaczony dla finansowania inwestycji, przewyższa potrzeby przedsiębiorstw ujęte w ich planach inwestycyjnych, przedsiębiorstwa przekazują pozostałe środki funduszu amortyzacyjnego do Budżetu Państwa, a tym samym biorą udział w finansowaniu ogólnych potrzeb, ujętych w państwowym planie inwestycyjnym. Stosunek przedsiębiorstw do Budżetu Państwa, skąd otrzymują podstawowe środki niezbędne dla wykonania określonych w narodowym planie gospodarczym zadań — wyraża się w rozrachunku gospodarczym. Przedsiębiorstwa posiadają więc osobowość prawną i samodzielność gospodarczą w realizacji wytkniętych celów, a w stosunkach z innymi przedsiębiorstwami działają na podstawie obustronnie obowiązujących umów. Umowy zawierają postanowienia o odpowiedzialności finansowej, zabezpieczające przed uchybieniami i marnotrawstwem, zapewniające terminowe, prawidłowe i dobre wykonanie wynikających z nich zadań. Rozrachunek gospodarczy i umowy stwarzają mocne, doskonale podstawy walki o wykonanie planów finansowo - gospodarczych, o wypełnienie wynikających z nich zobowiązań wobec Budżetu Państwa i organizacji gospodarczych.

Omówione wyżej wymogi systemu finansowego wchodzą jako zasady do socjalistycznego systemu gospodarki planowej. Uniemożliwiają one użycie środków pieniężnych dla celów niezgodnych z planem finansowym, harmonizują ich obieg z procesami produkcji i obrotu towarowego, koordynują dyspozycje finansowe z potrzebami gospodarki narodowej i Państwa, wprowadzają do planowania i realizacji zadań gospodarczych sposoby ulepszania gospodarki,

doskonalenia organizacji i zwiększenia wydajności pracy, zobowiązują do usuwania marnotrawstwa i zwalczania niegospodarności, do systematycznego obniżania kosztów produkcji i obrotu towarowego a powiększenia akumulacji, wreszcie — wprowadzają sposoby kontroli wykonania planowanych zadań gospodarczych, rozliczeń i zobowiązań wobec Budżetu Państwa oraz uczestników systemu finansowego.

Z powyższych zasad systemu finansowego wynika struktura planu finansowego. Składa się on z następujących części:

1. Plan wyników działalności gospodarczej.
2. Plan zapotrzebowania i finansowania środków obrotowych.
3. Plan finansowania inwestycji i kapitalnych remontów.
4. Plan różnic wyrównawczych..
5. Plan kasowy.

Zadaniem planu wyników działalności gospodarczej jest wypracowanie z zestawienia dochodów i rozchodów przedsiębiorstwa rezultatów jego działalności gospodarczej i wskaźników rentowności.

Z bilansu dochodów i rozchodów wynikają również wskaźniki wielkości środków przypadających na fundusz zakładowy, przyrostu środków własnych i rozliczeń z Budżetem Państwa.

Zadaniem planu zapotrzebowania i finansowania środków obrotowych jest wyprowadzenie z zestawienia normatywów środków obrotowych oraz potrzeb sezonowych i specjalnych (ponadnormatywnych) zapotrzebowania przedsiębiorstwa na środki obrotowe, niezbędne dla wykonania określonych zadań gospodarczych oraz sporządzenie planu kredytowego, zapotrzebowania na kredyty bankowe, zgodnie z ustaloną normą udziału środków własnych w finansowaniu środków obrotowych i w zależności od wielkości rzeczywistego udziału środków własnych oraz stałych pasywów w obrocie.

W tym celu opracowuje się następujące plany szczegółowe:

- plan normatywów środków obrotowych i ich pokrycia,
- plan kredytów bankowych,
- plan przyspieszenia obiegu środków obrotowych.

Podstawowym zadaniem przy opracowywaniu zapotrzebowania środków obrotowych jest prawidłowe pod względem ekonomicznym i pod względem technicznym, zgodne z istotnymi i rzeczywistymi potrzebami przedsiębiorstwa, obliczenie normatywów środków obrotowych. W tym celu należy wziąć pod uwagę wszystkie czynniki mające wpływ na ich wielkość, a w szczególności zanalizować wyniki przeszłej działalności, doświadczenia ubiegłych okresów gospodarczych, uwzględnić pla-

nowane zmiany w obrocie towarów (np. asortymentowe) i w innych aktywach, zmiany warunków pracy przedsiębiorstwa w wyniku ulepszenia materialno - technicznej bazy i wprowadzenia usprawnień organizacyjnych, zbadać możliwości przyspieszenia obiegu środków obrotowych i przyjąć konkretne zobowiązania w tym zakresie.

Podstawą obliczania zapotrzebowania środków obrotowych w przedsiębiorstwach handlowych są następujące normatywy środków obrotowych:

1. w organizacjach handlowych:
 - a) środki pieniężne (normatywy: kasowy i bankowy),
 - b) towary,
 - c) inne aktywa (materiały, opakowania, małowalowy inwentarz),
 - d) wydatki przyszłych okresów.
2. w zakładach wytwórczych i przetwórczych:
 - a) materiały podstawowe i pomocnicze,
 - b) wyroby gotowe,
 - c) wyroby półgotowe i roboty w toku,
 - d) inne aktywa (paliwo, części zapasowe maszyn i urządzeń, małowalowy inwentarz, opakowanie),
 - e) wydatki przyszłych okresów.

Normatyw środków pieniężnych w obrocie gotówkowym, a więc normatyw kasowy oblicza się zgodnie z przepisami dekretu o obowiązku uczestniczenia w obrocie bezgotówkowym z dnia 3 lutego 1947 r. oraz rozporządzenia Ministra Skarbu z dnia 28 maja 1947 r., które określają górną granicę pogotowia kasowego w wysokości 100.000 złotych. Organizacja nadrzędna może jednak w porozumieniu z bankiem finansującym przedsiębiorstwo zatwierdzić niższą lub wyższą normę jego zasobów pieniężnych w zależności od jego rzeczywistych potrzeb, jak:

- a) posiadania w kasach sklepowych drobnych banknotów dla wydawania reszty z sum wpłacanych przez kupujących,
- b) zatrzymywania w kasach składów i sklepów po ich zamknięciu części utargu dziennego, jeśli utarg wpłaca się do banku w ciągu dnia, a nie po ukończeniu pracy,
- c) finansowania wydatków na kupno towarów, jeśli jednostka handlowa upoważniona jest do kupowania towarów z utargu,
- d) realizacji innych wydatków w ramach uprawnień i zgodnie z planem kasowym.

Przy obliczaniu normatywów kasowych należy zatem brać pod uwagę potrzeby poszczególnych jednostek handlowych, gdyż potrzeby ich są różne w zależności od ich struktury organizacyjnej, zadań, organizacji i warunków pracy.

Normatyw bankowy, a więc normowaną wielkość pogotowia finansowego na koncie rozliczeniowym przedsiębiorstwa w banku, oblicza się na podstawie planu zakupu towarów

oraz planu nakładów i kosztów, służy on bowiem dla utworzenia niezbędnej rezerwy umożliwiającej sfinansowanie potrzeb przedsiębiorstwa w powyższym zakresie w ciągu krótkiego czasu, w okresie 5 dni. Wspomniana norma czasu odpowiada przewidzianej w ustawie o rozliczeniach za dostawy i usługi ilości dni, potrzebnej dla zafakturowania i zainkasowania sprzedanych, tj. odebranych przez odbiorców i wysłanych pod ich adresem towarów.

Normatyw towarów oblicza się przez pomnożenie wartości przeciętnego dziennego obrotu towarów (sprzedaży oszacowanej po cenach nabycia — bez marży) przez normę ich zapasu, wyrażoną w dniach. Normę zapasu określa się na podstawie wskaźników remanentów towarów w poprzednim okresie gospodarczym oraz wskaźników ulepszenia gospodarki, usprawnienia działalności we wszystkich dziedzinach, udoskonalenia organizacji i przyspieszenia obrotu towarowego w planowanym okresie. Normatyw wyrobów gotowych oblicza się w podobny sposób z uwzględnieniem wskaźników postępu technicznego i przyspieszenia obiegu środków obrotowych w planowanym okresie.

Przy obliczaniu normatywów towarów i wyrobów gotowych należy, oczywiście, brać pod uwagę wszystkie czynniki mające wpływ na ich kształtowanie się, a więc warunki pracy poszczególnych przedsiębiorstw, cykle dostaw i sprzedaży, czas niezbędny dla sortowania, opakowania, przygotowania wyrobów i towarów do wysyłki i do sprzedaży. Normatyw wyrobów półgotowych i robót w toku oblicza się przez pomnożenie przeciętnej dziennej sumy nakładów produkcyjnych przez normę wyrażoną w dniach, którą określa się na podstawie wskaźników długości cyklu produkcyjnego i narastania kosztów w planowanym okresie.

Normatyw materiałów, opakowań, małego inwentarza itp. środków obrotowych oblicza się przez pomnożenie wartości ich przeciętnego dziennego obrotu (zużycia, rozchodu oszacowanego po cenach nabycia) przez normy ich zapasów wyrażone w dniach. Normy zapasów określa się na podstawie wskaźników remanentów wymienionych środków obrotowych w poprzednim okresie gospodarczym oraz wskaźników ekonomiki ich zużycia i ulepszenia gospodarki materiałowej w planowanym okresie. Przy obliczaniu normatywów materiałów i innych środków obrotowych należy oczywiście brać pod uwagę wszystkie czynniki wpływające na ich kształtowanie się, a przede wszystkim przepisane normy zużycia.

Normatyw wydatków przyszłych okresów ustala się zgodnie z istotnymi potrzebami przedsiębiorstw, na podstawie zapotrzebowania środków finansowych, niezbędnych dla realizacji w planowanym okresie wydatków dotyczących przyszłych okresów gospodarczych.

Plan finansowania inwestycji i kapitalnych remontów służy do ujęcia planowanych nakładów inwestycyjnych, a więc wydatków na za-

kup nieruchomości, maszyn, urządzeń technicznych, sprzętu i inwentarza oraz robót kapitalnych z podziałem na grupy wykonawców, a ponadto dla zestawienia środków finansowania inwestycji limitowanych, inwestycji nieii-limitowanych i kapitalnych remontów.

Plan różnic w równawczych służy dla wyprowadzenia z zestawienia wartości zakupu i sprzedaży towarów, po potrąceniu przysługujących przedsiębiorstwom ryczałtów i marż, dodatnich względnie ujemnych różnic wyrównawczych, co jest podstawą planowania rozliczeń z Budżetem Państwa w tym zakresie.

Plan kasowy jest usystematyzowanym zestawieniem planowanych wpłat i wypłat gotówkowych. Przedsiębiorstwa opracowują kwartalne plany kasowe stosownie do wymogów i potrzeb bankowego systemu kwartalnego planowania finansowego i zgodnie z przepisami instrukcji Narodowego Banku Polskiego o zasadach postępowania w zakresie normowania obrotu gotówkowego.

Plany kasowe przedsiębiorstw służą państwowemu aparatowi finansowemu za podstawę kontroli obrotu gotówkowego, mającą na celu zabezpieczenie równowagi obiegu środków pieniężnych w kraju.

Na podstawie wymienionych wyżej planów szczegółowych opracowuje się o gólny plan finansowy, a więc zbiorcze zestawienie planowanych wskaźników finansowych, które w wyniku wykonania planu finansowo-gospodarczego mają być osiągnięte. Ogólny plan finansowy zawiera wskaźniki rentowności i akumulacji, stanów i zmian w obiegu środków obrotowych, różnic wyrównawczych, finansowania inwestycji i kapitalnych remontów, oraz rozliczeń z Budżetem Państwa.

Przy opracowywaniu ogólnego planu finansowego należy uważać na powiązanie omówionych wyżej planów szczegółowych, na zgodność ich z ogólnymi założeniami i brać pod uwagę wszystkie czynniki mające wpływ na działalność przedsiębiorstwa, na jego warunki pracy, a co za tym idzie na poszczególne elementy planu.

W tym celu należy plan finansowy opracowywać oddolnie. Każda jednostka organizacyjna przedsiębiorstwa handlowego, składnica, hurtownia, dom towarowy, biuro handlu detalicznego, zakład żywienia zbiorowego, zakład wytwórczy i przetwórczy, baza skupu — prowadząca działalność handlową, przemysłową lub usługową na zasadach wewnętrznego rozrachunku gospodarczego sporządza plan finansowy w ścisłym związku z planem handlowym względnie przemysłowym. Zadaniem jej jest we współpracy kierownictwa z produkcyjnymi i uświadomionymi pracownikami głębokie przeanalizowanie wskaźników wykonania poprzedniego planu finansowego, ujawnienie niedociągnięć i błędów, wykrycie przyczyn stwierdzonych braków, a na podstawie tych analiz

dogłębne zbadanie możliwości polepszenia wskaźników technicznych i ekonomicznych działalności gospodarczej w każdej dziedzinie, usprawnienia i podniesienia poziomu pracy, zwiększenia jej wydajności, i w związku z tym wytknięcie konkretnych celów do zrealizowania w planie handlowo - finansowym względnie przemysłowo - finansowym, celów, wpływających z uzasadnionych założeń ekonomicznych, z dążenia do powiększenia i ulepszenia produkcji, do udoskonalenia obrotu towarowego i podniesienia jakości obsługi ludności, a zmniejszenia nakładów produkcyjnych i obniżenia kosztów handlowych.

Walka o obniżenie kosztów własnych produkcji i obrotu towarowego w handlu jest podstawowym i odpowiedzialnym zadaniem w planowaniu finansowym. Uchwała Rady Ministrów z dnia 19 lutego 1949 r. o wprowadzeniu planowego systemu oszczędzania w gospodarce narodowej nakłada na wszystkie jednostki gospodarcze, na wszystkie przedsiębiorstwa uspołecznione obowiązek systematycznego obniżania kosztów, wprowadzenia planowego systemu oszczędzania, a w związku z tym opracowywania planów oszczędności oraz realizacji i rozszerzania tych planów w systematycznej, trwałej, codziennej, uporczywej pracy i wysiłku każdego zakładu pracy—kierownictwa i załogi. W wyniku zniesienia kosztów i realizacji planowanych zadań oszczędnościowych, przedsiębiorstwa osiągają i powiększają dodatnie rezultaty swej działalności gospodarczej, a wskutek wzrostu akumulacji otrzymują środki obrotowe niezbędne dla wykonania oraz rozszerzenia i pogłębienia zadań gospodarczych, stosownie do potrzeb państwa i ludności. Wzrost akumulacji w przedsiębiorstwach handlu wewnętrznego wpływa również na zwiększenie środków akumulowanych w ludzecie państwa, a więc na rozwój gospodarki narodowej i podniesienie dobrobytu mas ludowych w kraju.

Planowanie kosztów włącza się obecnie do zadań organów planowania, co ma na celu pogłębienie pracy w dziedzinie planowania gospodarczego, ściśle powiązanie planów produkcyjnych i handlowych z planami kosztów własnych produkcji i usług oraz kosztów obrotu towarowego.

Do głównych zadań w planowaniu finansowym należy jednak czynna współpraca w planowaniu kosztów i oszczędności, plan kosztów bowiem jest jednym z podstawowych elementów w planie wyników działalności gospodarczej, rentowności i akumulacji.

Wykonanie zadań Planu 6-letniego, mających na celu znaczny rozwój sił wytwórczych, wzrost dobrobytu mas pracujących, rozkwit kultury i budowę podstaw socjalizmu, wymaga mobilizacji środków niezbędnych dla sfinansowania wielkich nakładów inwestycyjnych, a więc znacznego obniżenia kosztów własnych w produkcji, budownictwie, komunikacji oraz kosztów obrotu towarowego i znacz-

nego wzrostu akumulacji w gospodarce narodowej. Realizacja zadań 6-letniego Planu uzależniona jest zatem w dużej mierze od obniżenia kosztów produkcji i obrotu towarowego w handlu. Jednym więc z najpilniejszych zadań organów planowania finansowego w przedsiębiorstwach handlowych jest włączenie się do planowego systemu oszczędzania w gospodarce narodowej i pogłębienie pracy w tej dziedzinie.

Planowanie oszczędności w przedsiębiorstwach handlowych nie polega na mechanicznym znizaniu celowych wydatków handlowych i gospodarczych, gdyż zniesienie kosztów tego rodzaju nie jest oszczędnością, jest natomiast szkodnictwem gospodarczym, hamuje bowiem działalność przedsiębiorstw, wpływa ujemnie na wykonanie zadań gospodarczych i jakość obsługi ludności. Zniesienie kosztów w przedsiębiorstwach handlowych osiąga się w wyniku usunięcia marnotrawstwa, błędów gospodarki, strat, wyeliminowania wydatków nieprodukcyjnych, ulepszenia i usprawnienia działalności gospodarczej, a w szczególności przez:

1. uporządkowanie i skrócenie dróg obrotu towarowego,
2. ulepszenie organizacji i metod pracy,
3. koordynowanie planów handlu z planami produkcji i oddziaływanie handlu na produkcję,
4. przyśpieszenie obiegu środków obrotowych,
5. unormowanie gospodarki towarowej i materiałowej,
6. udoskonalenie materialno - technicznej bazy handlu,
7. podniesienie kwalifikacji pracowników handlu i zwiększenie wydajności pracy,
8. współzawodnictwo pracy,
9. wykorzystanie inicjatywy i pomysłowości pracowników,
10. wzmocnienie dyscypliny pracy,
11. wzmocnienie dyscypliny finansowej,
12. wzmocnienie nadzoru nad majątkiem przedsiębiorstwa,
13. ujawnienie i wykorzystanie wszelkich rezerw i zasobów miejscowych, wykorzystanie odpadków, zużytych materiałów, towarów i opakowań.

W celu uporządkowania i skrócenia dróg obrotu towarowego należy na podstawie własnych doświadczeń i prac badawczych, osiągnięć innych przedsiębiorstw przodujących oraz wyników badań naukowych udoskonalić organizację handlową przedsiębiorstwa, opracować plan sieci handlowej pod kątem widzenia rzeczywistych potrzeb zaopatrzenia ludności, koordynować plan sieci handlowej z planami innych przedsiębiorstw handlowych, zlikwidować zbędne ogniwa obrotu towarowego i niepotrzebne, nierentowne punkty sprzedaży, uzgodnić plan sieci handlowej z planami rozmieszczenia zakładów fabrycznych i powięk-

szyc w planie obrotu towarowego bezpośrednio dostawy z fabryk do konsumentów i punktów sprzedaży detalicznej, obsługujących spożywców.

W celu ulepszenia organizacji i metod pracy należy:

- a) opracować i wydać szczegółowe regulaminy pracy dla biur, zakładów, magazynów, transportu i innych jednostek organizacyjnych przedsiębiorstwa; opracować i wydać wyczerpujące instrukcje dla wszystkich odcinków działalności celem usunięcia marnotrawstwa czasu i wysiłków pracowników, przyspieszenia biegu pracy i zwiększenia jej wydajności,
- b) upowszechnić podstawowe zasady organizacji pracy jak: planowanie, odpowiedni podział pracy pod kątem widzenia właściwego wykorzystania pracowników, podział pracy w czasie dla uniknięcia jej nagromadzenia w fazie końcowej, przygotowanie w odpowiednim miejscu i czasie potrzebnych materiałów, narzędzi i środków pracy oraz zabezpieczenie terminowego wpływu materiałów i środków, a więc synchronizowanie terminów ich dostawy z terminami wykonania prac, stosowanie najlepszych i zapewniających najszybsze osiągnięcie wyników metod pracy,
- c) planować i organizować zgodnie z zasadami oszczędnej gospodarki pracę w transporcie samochodowym w celu pełnego wykorzystania środków transportowych — ich ładowności, biegu i czasu pracy,
- d) planować i organizować zgodnie z zasadami oszczędnej gospodarki pracę w produkcji i w zakładach pomocniczych w celu pełnego i racjonalnego wykorzystania maszyn i urządzeń technicznych zakładów wytwórczych i przetwórczych, wprowadzenia usprawnień technicznych, powiększenia i ulepszenia produkcji,
- e) opracować normy zatrudnienia i wprowadzić właściwą proporcję personelu administracyjnego i operatywnego, zanalizować i przebudować system płac w celu powiązania pracownika z jego działalnością, zwiększenia wydajności jego pracy i ulepszenia obsługi ludności.

Koordinowanie planów handlu z planami produkcji i systematyczne oddziaływanie handlu na produkcję ma na celu uzgadnianie planów produkcji z potrzebami spożywców, ulepszanie asortymentowej struktury produkcji i jakości wyrobów, podniesienie poziomu pracy zakładów przemysłowych w zakresie przygotowywania wyrobów do transportu i sprzedaży. Praca przemysłu w dużej mierze wpływa na kształtowanie się kosztów obrotu towarowego, oddziaływanie więc handlu na przemysł, zmierzające do podniesienia poziomu jego pracy, ma również na celu obniżenie kosztów przedsiębiorstw handlowych.

W celu przyspieszenia obiegu środków obrotowych i uniknięcia marnotrawstwa należy upłynnić zapasy towarów niechodliwych, które znajdują się w składach handlowych wskutek bądź to niezgodnienia planów handlowych z planami produkcji lub planów handlu wewnętrznego z planami handlu zagranicznego, bądź też odebrania z zakładów fabrycznych towarów nieodpowiedniej jakości.

W celu przyspieszenia obiegu środków obrotowych należy zanalizować normy pracy oraz wykorzystania maszyn i urządzeń technicznych, normy zużycia materiałów, a wprowadzić normy progresywne w produkcji i w obrocie towarowym, skrócić zgodnie z planowanym postępem technicznym proces produkcji, skrócić cykl obrotowy i przyspieszyć obrót towarów, zredukować nadmierne i zlikwidować zbędne zapasy materiałów i innych środków obrotowych.

Jednym ze skutecznych sposobów walki, z marnotrawstwem i stratami o obniżenie kosztów jest unormowanie gospodarki towarowej i materiałowej, pogłębienie i wzmocnienie kontroli ubytków towarowych i zużycia materiałów, wprowadzenie do niej systemu norm ubytków naturalnych oraz norm zużycia narzędzi, inwentarza i materiałów.

Udoskonalenie materialno - technicznej bazy handlu ma na celu stworzenie odpowiednich, zabezpieczających pełne i zgodne z zasadami ekonomiki wykonanie zadań gospodarczych, warunków pracy w bazach i punktach skupu, w składnicach i hurtowniach, w sklepach detalicznych, w transporcie i zakładach pomocniczych, zbudowanie niezbędnych pomieszczeń i urządzeń dla należytego przechowywania towarów i chronienia ich przed psuciem się, zabezpieczenia przed marnotrawstwem i stratami, uruchomienie potrzebnych środków dla usprawnienia, przyspieszenia i ulepszenia obsługi odbiorców. Dla realizacji powyższych podstawowych zadań i potrzeb handlu, przedsiębiorstwa handlowe opracowują i wykonują swe plany inwestycji i kapitalnych robót.

Wymienionym celom służy również planowany system szkolenia pracowników handlu. Planowe przygotowywanie nowych kadr, systematyczne podnoszenie kwalifikacji zawodowych i uświadczenia politycznego pracowników handlu mają na celu wszczęcie w nich dbałości o majątek społeczny, o wyniki działalności przedsiębiorstwa i rentowność gospodarki, ułatwienie im zdobycia umiejętności racjonalnej eksploatacji urządzeń technicznych, magazynowania materiałów i towarów, dobrego obchodzenia się z nimi, oraz sprawnej, szybkiej i troskliwej obsługi odbiorców.

Podstawowym czynnikiem w usprawnieniu i podniesieniu poziomu obsługi ludności, w wykonaniu zadań socjalistycznego handlu jest również wspaniały wodnistwo pracy. Jest ono ambitnym, szlachetnym i świa-

domym celów ruchem pracowniczym, zmierzającym do wykonania i rozszerzenia nakreślonych planów gospodarczych. do obniżenia kosztów i podniesienia wydajności pracy, do osiągnięcia większych i doskonalszych wyników pracy na każdym polu działalności przedsiębiorstwa. Współzawodnictwo pracy jest wspólną szkołą wychowawczą, która zaszczepia i pielęgnuje dbałość o dobro i wyniki działalności przedsiębiorstwa w najszerzym tych słów znaczeniu. Obowiązkiem kierownictwa przedsiębiorstwa jest popieranie ruchu współzawodnictwa pracy oraz wykorzystanie dla przyspieszenia rozwoju przedsiębiorstwa inicjatywy i pomysłowości pracowników. Osiągnięcia przodowników pracy i osiągnięcia mistrzów oszczędności, pomysły racjonalizatorskie pracowników ujawniają wyniki doświadczeń przodujących pracowników, wytyczają kierunki rozwoju i postępu, wskazują sposoby zmniejszenia nakładów, uzyskania i powiększenia dodatnich wyników gospodarczych.

W dążeniu do osiągnięcia planowanych wyników działalności, do zniżenia kosztów i wykonania zadań gospodarczych jednym z podstawowych czynników jest **d y s c y p l i n a p r a c y**. W celu jej wzmocnienia należy wprowadzić system kontroli i odpowiedzialności za łamanie dyscypliny pracy, za lekceważenie obowiązków, a co za tym idzie za hamowanie działalności przedsiębiorstwa lub przyczynienie się do powstania jakichkolwiek strat.

W walce o zniżenie kosztów i wykonanie planów gospodarczych, ważnym czynnikiem jest również **d y s c y p l i n a f i n a n s o w a**. Wzmocnienie dyscypliny finansowej, wprowadzenie systematycznej kontroli prac finansowych, ich zgodności z zadaniami i potrzebami przedsiębiorstwa, rozliczeń, regulowania zobowiązań i inkasowania należności, systematyczna kontrola wszelkich operacji finansowych pod względem zgodności ich z zasadami systemu finansowego, urzędowymi przepisami i instrukcjami, z planem finansowo - gospodarczym i z wynikającym z zapisów księgowości stanem rozliczeń, mają wielki wpływ na kształtowanie się wyników działalności. Do planu przedsiębiorstwa powinny być włączone konkretne zobowiązania, zmierzające do uporządkowania gospodarki finansowej, rozliczeń, zobowiązań i należności oraz wyeliminowania wydatków nieproduktywnych.

Wzmocnienie dyscypliny finansowej i systematyczna kontrola gospodarki finansowej, towarowej i materiałowej mają również na celu wzmocnienie nadzoru nad majątkiem przedsiębiorstwa. Wykonanie zadań kontroli uzależnione jest w wielkiej mierze od dobrego zorganizowania księgowości i poziomu jej prac sprawozdawczych. Rachunkowość przedsiębiorstw handlowych musi pracować dobrze i bieżąco, przez wypełnienie bowiem swych obowiązków w zakresie ewidencji i sprawozdawczości, rozliczeń, kontroli finansowej i nadzoru nad majątkiem przedsiębiorstwa przyczynia się ona do ulepszenia działalności

przedsiębiorstw, do przyspieszenia ich rozwoju, do usunięcia marnotrawstwa i stworzenia nowych wartości w gospodarce narodowej, natomiast zaległości w pracy i zaniedbania rachunkowości, złe zorganizowanie i wykonanie jej prac, wpływają hamująco na rozwój przedsiębiorstw i utrudniają zwalczanie marnotrawstwa i strat.

Księgowość powinna w szczególności w celu wzmocnienia nadzoru nad majątkiem przedsiębiorstwa wprowadzić do ewidencji towarów i innych składników majątkowych, prócz podziału na poszczególne składniki majątkowe, podział na pracowników odpowiedzialnych za ich stan i bieżąco informować kierownictwo przedsiębiorstwa o stwierdzonych brakach. Kierownictwo zaś powinno wprowadzić system materialnej odpowiedzialności pracowników za szkody wyrządzone przedsiębiorstwu przez niedbalstwo, lekceważenie przepisów i obowiązków, brak nadzoru itp., złe gospodarowanie majątkiem powierzonym ich pieczy.

Jednym z głównych elementów systemu oszczędzania w handlu jest ujawnienie i wykorzystanie lokalnych źródeł zaopatrzenia ludności oraz miejscowych zasobów, sił i możliwości wytwórczych, a tym samym skrócenie dróg i obniżenie kosztów obrotu towarowego. Jednym ze źródeł oszczędności jest również wykorzystanie odpadków. Bezwartościowe na pozór odpadki, zużyte wyroby przemysłowe i towary nadają się do przetwórstwa, do regeneracji, do produkcji nowych przedmiotów użytku lub spożycia. Przedsiębiorstwa handlowe powinny organizować planowy i systematyczny skup lub odbiór zużytych artykułów przemysłowych oraz opakowań i na podstawie umów specjalnych oddawać je zainteresowanym przedsiębiorstwom do wykorzystania. Powyższe zadania powinny wejść do planów finansowo-gospodarczych przedsiębiorstw handlowych.

Omówione metody oszczędzania i sposoby doskonalenia gospodarczej działalności w zakresie obrotu towarowego służą do osiągnięcia następujących celów:

- a) wzrostu i przyspieszenia obrotu towarowego,
- b) zniżenia kosztów,
- c) zmniejszenia ubytków towarowych,
- d) usunięcia marnotrawstwa i strat,
- e) usprawnienia i ulepszenia obsługi odbiorców;

zatem rola ich w planowaniu finansowym, a zwłaszcza w planowaniu kosztów przedsiębiorstw handlowych jest podstawowa.

Przedsiębiorstwa handlowe włączają te i inne metody doskonalenia i ekonomiki obrotu towarowego w formie konkretnych zadań i zobowiązań do swych planów finansowych, a wyraz ich w planach poszczególnych przedsiębiorstw nie jest oczywiście jednakowy. Przedsiębiorstwa handlowe pracują bowiem w rozmaitych warunkach i w zależności od wielu czynników rozwijają się nierównomiernie. Planowanie finansowe i planowanie kosztów

musi wyprzedzić wnikliwa i dogłębna analiza działalności przedsiębiorstwa — wszystkich jego jednostek organizacyjnych we wszystkich dziedzinach pracy. W programie obowiązków planowania finansowego jest zatem nie tylko opracowywanie planów finansowych, ale jest przede wszystkim systematyczne badanie wykonania planów finansowych i w związku z tym wszechstronna analiza warunków pracy, zadań, potrzeb i poszczególnych dziedzin oraz elementów gospodarki przedsiębiorstwa.

W pracach analitycznych, w kontroli realizacji planów finansowych należy w szczególności badać:

1. przyczyny odchyłeń w wykonaniu planów (gospodarczego, finansowego, inwestycyjnego i innych),
2. koszty, wyniki i rentowność działalności gospodarczej,
3. akumulację środków obrotowych i inwestycyjnych, udział środków własnych w finansowaniu obrotu towarowego i innej działalności gospodarczej,
4. wielkość, strukturę i wykorzystanie środków obrotowych (szybkość obrotu, kierunki wykorzystania, porównanie z normatywami),
5. wykorzystanie kredytów bankowych i rozliczenia z bankami,
6. stan rozliczeń (z budżetem Państwa), zobowiązań, należności,
7. wykorzystanie i stan środków trwałych (materialno - technicznej bazy),
8. wykorzystanie rezerw wewnętrznych (normy eksploatacji maszyn i urządzeń technicznych, normy zużycia surowców i materiałów, normy wydajności pracy, możliwości przyspieszenia i ulepszenia organizacji obrotu towarowego, wprowadzenia udoskonaleń technicznych, usprawnienia i ulepszenia innej działalności gospodarczej).

Przedmiotem pracy analitycznej w planowaniu finansowym są przede wszystkim bieżące materiały sprawozdawcze rachunkowości i statystyki, a więc gospodarka i stan majątkowy przedsiębiorstwa w roku lub miesiącach, poprzedzających bezpośrednio okres objęty nowym, będącym w opracowaniu planem finansowym. Należy jednak w celu pogłębienia pracy w planowaniu, zgodnie z wymogami socjalistycznego systemu gospodarki planowej, rozszerzać badania analityczne i stosownie do potrzeb przedsiębiorstwa przeprowadzać analizy porównawcze na podstawie sprawozdań i planów finansowo - gospodarczych lat ubiegłych. W analizach porównawczych materiałów sprawozdawczych z poprzednich okresów działalności należy oczywiście brać pod uwagę wszystkie zmiany gospodarcze i organizacyjne, zmiany cen i podstaw poszczególnych elementów kosztów, a więc przed przystąpieniem do analizy skorygować i przekształcić sprawozdania celem przystosowania ich do badań porównawczych.

Ostatecznym zadaniem analizy sprawozdawczości z wykonania planów finansowych jest opracowanie konkretnych wniosków, zmierzających do urealnienia planu finansowego, do polepszenia wszystkich wskaźników technicznych, ekonomicznych i finansowych, do ujawnienia niewykorzystanych rezerw i wprowadzenia do planu założeń, mobilizujących wszystkie czynniki przedsiębiorstwa do przyspieszenia i doskonalenia rozwoju obrotu towarowego i działalności gospodarczej we wszystkich dziedzinach pracy, obniżenia kosztów, osiągnięcia najlepszych wyników i wydzwignięcia pracy całego przedsiębiorstwa do poziomu, odpowiadającego rzeczywistym potrzebom przedsiębiorstwa i gospodarki narodowej.

Nadrzędne jednostki organizacyjne przedsiębiorstw handlowych (dyrekcje naczelne, ekspozytury, biura handlu hurtowego i detalicznego), opracowujące zbiorcze plany finansowe, nie łączą mechanicznie przedłożonych im przez podległe jednostki organizacyjne projektów planów finansowych, lecz kontrolują i analizują je dogłębnie, po czym na podstawie wyników porównawczych badań analitycznych wprowadzają do planów finansowych jednostek podległych poprawki w celu:

- a) usunięcia spostrzeżonych błędów i niedociągnięć,
- b) pełnego wykorzystania ujawnionych rezerw i możliwości — ulepszenia gospodarki pieniężnej, towarowej i materiałowej, powiększenia wydajności pracy itd.,
- c) rozszerzenia zadań gospodarczych stosownie do dyrektyw czynników nadrzędnych,
- d) skoordynowania planów poszczególnych jednostek.

Celem badań analitycznych jest również porównanie materiałów sprawozdawczych i planów finansowych wszystkich jednostek organizacyjnych, zestawienie ich osiągnięć dotychczasowych i planowanych wyników działalności gospodarczej, a następnie opracowanie konkretnych wniosków i korektur, zmierzających do wykorzystania doświadczeń i osiągnięć przodujących jednostek dla podniesienia poziomu pracy i polepszenia wyników działalności gospodarczej innych jednostek organizacyjnych. We wspomnianych analizach porównawczych należy oczywiście brać pod uwagę wszystkie czynniki, mające wpływ na działalność gospodarczą poszczególnych jednostek organizacyjnych i warunki ich pracy.

Kontrola wykonania planów finansowych, analiza porównawcza materiałów sprawozdawczych, kontrola i analiza oddolnie opracowanych planów finansowych na wszystkich szczeblach organizacyjnych przedsiębiorstw handlowych, mają na celu udoskonalenie gospodarki finansowej, ściśle powiązanie jej z planami gospodarczymi, osiągnięcie najlepszych wyników pracy we wszystkich dziedzinach działalności gospodarczej i powiększenie aku-

mulacji — a co za tym idzie, powiększenie dochodu narodowego.

Planowanie finansowe jest więc w przedsiębiorstwach handlowych jednym z najbardziej odpowiedzialnych odcinków pracy.

Plan finansowy przedsiębiorstwa handlowego jest częścią państwowego planu finansowego, jest więc powiązany z ogólnopaństwowym planem rozwoju gospodarki narodowej, z narodowym planem gospodarczym. Przedsiębiorstwa handlowe wpłacają do Budżetu Państwa środki akumulowane, otrzymują zaś z Budżetu Państwa środki niezbędne dla wykonania określonych zadań gospodarczych. Państwowy plan finansowy przeимуje więc z planów finansowych przedsiębiorstw państwowych dochody gospodarki narodowej i określa sumy rozchodów, wynikające z podziału dochodu narodowego, a przeznaczone na cele inwestycyjne (rozbudowy i rozwoju gospodarki narodowej) i na cele konsumpcyjne (społeczno-kulturalne, oświaty, ochrony zdrowia, zaspokajania potrzeb ludności).

Arnold KAWCZYŃSKI

INSTRUKCJA w sprawie opracowania planu przemysłowo-finansowego na rok 1951 dla przemysłu ustala, że „plan stanowi jednolitą i powiązaną całość. Z tych względów odcinkowe plany, a więc plan techniczny, plan produkcji, plan zaopatrzenia itd. muszą się logicznie zająbiać. Uzyskanie tej współzależności planów możliwe jest tylko wówczas, gdy istnieje ścisła współpraca komórek sporządzających poszczególne części planu“.

Jest to uwarunkowane tym, że elementy jednej części planu są podstawą do opracowania innych części. Tak na przykład plan asortymentowy produkcji posiada bezwzględnie charakter kierowniczy w odniesieniu do większości innych części planu. Na nim muszą być oparte: plan pracy i płac, plan zaopatrzenia; na ich podstawie ustala się plan kosztów, plan finansowy itd.

Niektóre elementy planu stanowią jak gdyby punkt wyjściowy do opracowania innych części planu. Do takich elementów należy plan usprawnień techniczno-organizacyjnych pozwalających na wykorzystanie istniejących rezerw produkcyjnych oraz plan rozwoju technicznego, uruchomienia nowych urządzeń. Opracowanie tych części planu decyduje o opracowaniu pozostałych części, ponieważ w tych częściach są dane do ustalenia nowych techniczno-ekonomicznych norm wykorzystania urządzeń, zużycia materiałów, paliwa i innych norm, jakie mają być przyjęte za podstawę planu przemysłowo - finansowego. Ogromna i ważna praca przy sporządzaniu planu technicznego nie może

Głównym źródłem dochodów Budżetu Państwa są środki akumulowane przedsiębiorstw państwowych, a więc i dochody przedsiębiorstw handlowych. Wzrost akumulacji środków finansowych w przedsiębiorstwach handlowych rozszerza zatem i wzmacnia podstawy rozwoju gospodarki narodowej, zapewnia zaspokojenie rosnących potrzeb wytwórczych kraju, potęgi gospodarczej państwa i dobrobytu mas pracujących.

Zadaniem naczelnym odpowiedzialnej pracy w planowaniu finansowym przedsiębiorstw handlowych jest walka o ujawnienie i pełne wykorzystanie środków potrzebnych dla rozwoju gospodarki narodowej, o wprowadzenie systemu oszczędzania i zmniejszenie kosztów, o osiągnięcie najlepszych wyników działalności gospodarczej i powiększenie dochodów w celu przyśpieszenia rozwoju gospodarki socjalistycznej w naszym kraju oraz podniesienie poziomu kulturalnego i dobrobytu naszych mas ludowych.

WSPÓLZALEŻNOŚĆ POSZCZEGÓLNYCH CZĘŚCI PLANU

być dokonana w czasie krótkim. Dlatego początek opracowania planu technicznego powinien znacznie wyprzedzać termin otrzymania wytycznych i opracowania pozostałych części planu. Jest to całkowicie możliwe, ponieważ ujawnienie rezerw produkcyjnych, dotychczasowych strat i przyczyn ich powstania, zebranie i sformułowanie wniosków organizacyjno-technicznych nie jest ściśle związane z określoną wielkością i nomenklaturą produkcji. Konieczne jest to również i z tego powodu, że dane powyższe są podstawą do dalszego opracowania materiału innych części planu.

Podany na str. 455, przykładowy schemat otrzymania i opracowania materiału do planu przemysłowo - finansowego¹⁾ dostatecznie obrazuje ścisłą współpracę poszczególnych wydziałów i pracowników zatrudnionych przy opracowaniu planu oraz współzależności poszczególnych jego części i elementów.

Dla głębszego zrozumienia współzależności i współpracy wystarczy prześledzić przebieg opracowania jednego z zagadnień planu np. pracy i płac robotników produkcyjnych. Podstawowym materiałem do opracowania tego zagadnienia będzie techniczno-ekonomiczna analiza sprawozdań z dotychczasowej pracy na tym odcinku, całkowite i jasne ujawnienie przyczyn odchylenia od norm technicznych (in-

¹⁾ Ustalony przez Ministerstwo Budowy Obraberek ZSRR rozkazem Nr 107 z dnia 28 marca 1947 r., cytowany według książki „Typowyje formy tiechpromfinplana na 1950 god i imstrukcja po ich ispotnieniju. Ministerstwo Stankostrojenija SSSR“, str. 17—24.

PRZYKŁADOWY SCHEMAT
otrzymywania i opracowywania materiału do planu
przemysłowo - finansowego

L. p	Nazwa rodzajów i wskaźników zakładowego planu przemysłowo - finansowego.	Materiały niezbędne do opracowania wskaźników	Kto przygotowuje i daje niezbędny materiał lub na podstawie jakiego dokumentu należy przygotować materiał	Do kogo przesać opracowany materiał
1	I. Rozdział „Produkcje” Program produkcji zakładu.	1. Pełna nomenklatura wyrobów 2. Wielkość produkcji w jednostkach naturalnych 3. Zatwierdzenie cen niezmiennych, cen zbytu 4. Wykaz zobowiązań zakładu według wytycznych Ministerstwa i Centralnego Zarządu	Limity jednostki nadrzędnej Jednostki nadrzędne Wydział ubytu	Do działu Planowania ” ”
2	Plan, przygotowanie i uruchomienie nowych produkcji i obroty nakładów na uruchomienie.	1. Harmonogram robót konstruktorskich i obliczenie ich wartości. 2. Harmonogram opracowania procesów technologicznych, konstrukcji narzędzi i przyrządów oraz obliczenie wartości tych prac. 3. Harmonogram przygotowania produkcji, wykonania wzorców próbnych. 4. Plan umorzenia i pozostałości na początek i na koniec roku nakładów na uruchomienie.	1. Wydział konstrukcyjny 2. Główny technolog 3. Kierownik Wydziału Produkcji 4. Główny księgowy	” ” ” ”
3	Globalna i towarowa produkcja ilościowo i wartościowo.	1. Program produkcji. 2. Plan produkcji części zapasowych. 3. Plan produkcji artykułów powszechnego użytku. 4. Plan produkcji na zewnątrz wydziałów przygotowawczych. 5. Inne zamówienia. 6. Zmiana pozostałości narzędzi i przyrządów własnego wykonania. 7. Obliczenie zmian zmniejszenia lub zwiększenia produkcji w toku.	5. Limity jednostki nadrzędnej 6. Narzędziownia lub biuro gospodarki narzędziowej wydziału 7. Wydział produkcji	” ” ”
4	Zmiana pracochłonności wyrobów	1. Przechłonność według części zespołów i całych wyrobów, według rodzajów obróbki i wydziałów. 2. Wyszczególnienie usprawnień organizacyjno - technicznych, zapewniających obniżenie pracochłonności.	1. Dział organizacji pracy 2. Dział gł. technologa Dział gł. metalurga Dział organiz. pracy	Do działu planowania ”
5	Obliczenie obciążenia i mocy produkcyjnej wydziałów i całego zakładu.	1. Dane o zainstalowanych i czynnych urządzeniach. 2. Plan oddania do eksploatacji nowych urządzeń i oddanie urządzeń do kapitalnego remontu. 3. Karty przydziału części i operacji na poszczególne urządzenia 4. Wykonanie norm według grup urządzeń i wydziałów.	1. Gł. mechanik i gł. energet. 2. ” ” 3. Dział gł. technologa 4. Wydział organizacji pracy	” ” ” ”
6	Plan współpracy na półfabrykaty i wyroby.	1. Bilans odlewów i odkuwek. 2. Specyfikacja półfabrykatów i wyrobów do otrzymania w drodze współpracy. 3. Wykaz możliwych dostawców, wartość i terminy dostaw.	1. Gł. metalurg 2. Wydział produkcji 3. Dział zaopatrzenia	Wydz. prod. Dział zaopatrz. Do dz. planow.

L p.	Nazwa rodzajów i wskaźników zakładowego planu przymysłowego - finansowego	Materiały niezbędne do opracowania wskaźników	Kto przygotowuje i daje niezbędny materiał lub na podstawie jakiego dokumentu należy przygotować materiał	Do kogo przesłać opracowany materiał
7	Potrzeby w zakresie materiałów podstawowych i pomocniczych, paliwa itp.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Normy zużycia materiałów podstawowych, półfabrykatów, wyrobów kupnych na poszczególne części, zespoły i rodzaje produkcji. 2. Ditto materiałów pomocniczych. 3. Ditto paliwa 4. Ditto części zapasowych. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Dz. gł. technologa 2. Ditto i gł. mechanik i energetyk 3. Gł. mechanik i energetyk 4. Gł. mechanik 	<p>Do dz. zaopatrzenia</p> <p>„</p> <p>„</p> <p>„</p>
8	Plan zbytu i wykorzystania złomu i odpadków	<ol style="list-style-type: none"> 1. Pozostałość złomu i odpadków na początek roku. 2. Obliczenie odpadków i złomu z własnej produkcji według programu produkcji. 3. Otrzymanie złomu i odpadków z zewnątrz. 4. Rozchód złomu i odpadków na własne potrzeby 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Gł. księgowy 2. Gł. technolog i gł. metalurg 3. Wydział zaopatrzenia 4. Gł. metalurg 	<p>Do działu planowania</p> <p>„</p> <p>„</p> <p>„</p>
9	II. Rozdział „Praca i płaca“ Obliczenie potrzebnej ilości robotników i funduszu płac	<ol style="list-style-type: none"> 1. Normy pracy na jednostkę produkcji według planu. 2. Program produkcji. 3. Planowy współczynnik zaostreżenia norm i cenników robót. 4. Plan etatów robotników pomocniczych w przekroju wydziałowym. 5. Planowane przeciętne płace według kategorii robotników. 6. Obliczenie potrzebnej ilości robotników i funduszu płac. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Dz. organizacji pracy 2. Dz. planowania 3. Dz. organizacji pracy 4. „ 5. Dz. planowania 6. Dz. org. pracy 	<p>Do działu planowania</p> <p>Do dz. organ. pr.</p> <p>Do dz. planowania</p> <p>„</p> <p>Do dz. org. pracy</p>
10	Ilość i fundusz płac dla pracowników inż.-techn. i administracyjnych	<ol style="list-style-type: none"> 1. Plan etatów według grup i kategorii pracowników umysłowych i ich stawki. 2. Obliczenie funduszu płac według grup. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Dz. org. pracy „ 	<p>Do dz. planowania</p> <p>„</p>
11	Obliczenie zatrudnień i funduszu płac grupy nieprzemysłowej	<ol style="list-style-type: none"> 1. Plan etatów: <ol style="list-style-type: none"> a) gospodarki mieszkaniowej b) plan prac i zapotrzebowań sił roboczych dla innych działów gospodarki pozazakładowej c) obliczenie funduszu płac. 2. Zbiorczy plan grupy nieprzemysłowej. 	<p>Wydz. gosp. mieszk.</p> <p>Właściwe działy pozazakładowe</p> <p>Gł. inż., zast. dyrektora i zainteresowane działy</p> <p>Dz. organizacji pracy</p>	<p>Do dz. organ. pracy</p> <p>„</p> <p>„</p> <p>Do dz. planowania</p>
12	Plan uzupełnienia nowych pracowników i podwyższenie kwalifikacji	Obliczenie potrzebnej ilości wg planu i plan pokrycia brakującej ilości.	Dz. organizacji pracy	Do jednostki nadrzędnej
13	III. Rozdział „Kosztów własnych“ Preliminarz nakładów na produkcję	<ol style="list-style-type: none"> 1. Norma zużycia surowców, materiałów podstawowych, półfabrykatów kupnych i materiałów pomocniczych. 2. Zużycie materiałów remontowobudowlanych. 3. Zużycie paliwa, zużycie energii elektrycznej. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Gł. technolog, gł. metalurg, gł. mechanik 2. Gł. mechanik 3. Gł. energetyk 	<p>Do dz. planowania</p> <p>„</p> <p>„</p>

L. p.	Nazwa rodzajów i wskaźników zakładowego planu przemysłowo - finansowego.	Materiały niezbędne do opracowania wskaźników	Kto przygotowuje i daje niezbędny materiał lub na podstawie jakiego dokumentu należy przygotować materiał	Do kogo przelać opracowany materiał
13		4. Fundusz płac personelu przemysłowo - produkcyjnego. 5. Obliczenie amortyzacji. 6. Nakłady na uruchomienie nowej produkcji. 7. Zmiany pozostałości robót w toku.	4. Dz. organizacji pracy 5. Gł. księgowy 6. Gł. konstruktor i gł. technolog 7. Wydz. produkcyjne	Do dz. planowania " " "
14	Kalkulacja planowa na poszczególne wyroby wg programu	1. Norma zużycia materiałów i półfabrykatów kupnych. 2. Płace normatywne. 3. Koszty pośrednie. 4. Nakłady na uruchomienie produkcji. 5. Straty wskutek braków.	1. Dz. gł. technologa Dz. gł. metalurga 2. Dz. organizacji pracy 3. Dz. planowania 4. Gł. konstruktor 5. Gł. inżynier, księgowość, dz. kontroli technicznej	" " " " "
15	Preliminarze kosztów wydziałowych i ogólnofabrycznych	1. Normy obsługi urządzeń przez robotników pomocniczych (rymarzy, smarowników itp.). 2. Normy zużycia paliwa i energii elektrycznej na potrzeby technologiczne, ogrzewanie, oświetlenie. 3. Normy zużycia smarów, czyszciva obliczenie ich zużycia. 4. Preliminarz utrzymania kotłowni, kompresorni, stacji pomp i innych wydziałów pomocniczych. 5. Preliminarz utrzymania laboratoriów wydziałowych i fabrycznych i stacji doświadczalnych. 6. Wydatki na bezpieczeństwo i technikę bezpieczeństwa. 7. Utrzymanie aparatu ogólnofabrycznego. 8. Inne wydatki gotówkowe. 9. Dane sprawozdawcze kosztów pośrednich za ubiegły okres sprawozdawczy.	1. Gł. mechanik 2. Gł. energetyk 3. Gł. mechanik 4. Gł. energetyk 5. Kierownicy laboratoriów i wydziałów 6. Kierownik B.H.P. 7. Wydz. organ. pracy 8. Gł. księgowy	" " " " " " "
16	Plan obniżenia kosztów własnych produkcji porównywalnej.	1. Zbiór kalkulacji sprawozdawczych. 2. Obliczenie obniżki kosztów własnych według poszczególnych elementów kalkulacyjnych.	1. Gł. księgowy 2. Dokonuje dział planowania	
17	IV Rozdział „Plan finansowy“ Bilans wpływów i wydatków	1. Preliminarz nakładów produkcyjnych. 2. Bilans przedsiębiorstwa na początek roku. 3. Plan realizacji produkcji. 4. Obliczenie normowanych środków obrotowych. 5. Środki zmierzające do obniżenia zobowiązań i należności. 6. Ditto — do obniżenia ponadnormatywnych rezerw materiałowych.	1. Dział planowania 2. Gł. księgowy 3. Wydz. zysku 4, 5, 6 oblicza się w dziale Finansowym	Do dz. finansowego " "
18	V. Rozdział „Usprawnienia organizacyjno-techniczne“ Plan realizacji usprawnień organizacyjno - technicznych	1. Tematy usprawnień robotniczych. 2. Wydziałowe plany usprawnień organizacyjno - technicznych. 3. Zbiorczy plan usprawnień organizacyjno - technicznych.	1. Wydz. gł. technologa, gł. metalurga, gł. mechanika i energetyka, wydziały kontroli technicznej, gł. konstruktor. 2. Wydz. produkcyjne i pomocnicze 3. Naczelny inżynier	Do Wydziałów Do naczeln. inż.
19	Plan rozwoju technicznego	1. Plan robót konstruktorskich. 2. Plan zastosowania nowej technologii. 3. Plan wykorzystania uruchomionych mocy urządzeń. 4. Zbiorczy plan techniczny fabryki.	1. Gł. konstruktor 2. Gł. technolog, gł. metalurg 3. Gł. technolog, gł. mechanik 4. Nacz. inżynier	Do naczeln. inż. " " Do dz. planowania
20	Zaostrzenie norm	1. Normy na jednostkę wyrobu.	1. Gł. technolog, Gł. metalurg Gł. mechanik, Gł. energetyk, dział organizacji pracy	Do dz. planowania

plus i in minus), usterek organizacyjnych, nie dostatecznego przeszkolenia pracowników, „wąskich przejść” produkcji itp. Analiza powyższa będzie przeprowadzana przede wszystkim przez: dział techniczno-produkcyjny (TT), poszczególne wydziały produkcyjne (TA, TB, TC itd.), każdy w swym zakresie, dział organizacji pracy i płac (NO)²⁾. W wyniku tej analizy należy nakreślić konkretne poczynania zmierzające do usunięcia ujawnionych strat, „wąskich przejść”, innych niedomagań a w związku z tym poprawy wydajności pracy, poprawy norm oraz określenie konkretnych zadań w odniesieniu do poszczególnych wydziałów i oddziałów zakładu.

Po omówieniu i zatwierdzeniu na naradzie technicznej wniosków wynikających z analizy i wstępnych wniosków odnosnie poprawy wskaźników wydajności i norm, poszczególne wydziały (TA, TB, TC itd.) przystępują do opracowania planu usprawnień techniczno-organizacyjnych (p. 18/1 i 18/2 podanego wyżej przykładowego schematu). Swoje wnioski przesyłają do naczelnego inżyniera (NI), który po wzajemnym powiązaniu wniosków na tej podstawie sporządza zbiorczy plan zakładu (p. 18/3). Dział planowania (NP) systematyzuje i sprawdza otrzymane materiały i następnie po uwzględnieniu zmian wynikających z zastosowania nowej technologii (p. 19/2) oraz nowych urządzeń (p. 19/3) ustala i po podpisaniu przez dyrektora (ND) przesyła do wszystkich wydziałów wytyczne odnośnie zwiększenia wydajności pracy, zmniejszenia pracochłonności i obniżenia kosztu robocizny na jednostkę wyrobu. Do wytycznych załączane są wstępne wnioski, wymieniające główniejsze techniczne zmiany i usprawnienia techniczno-organizacyjne, których zastosowanie zapewni osiągnięcie wyników zawartych w wytycznych.

Po otrzymaniu wytycznych kierownik wydziału wespół z pracownikami inżyniersko-technicznymi oraz aktywnymi i przodującymi robotnikami ustala kolejność opracowania usprawnień techniczno-organizacyjnych w wydziale, określając konkretne wskaźniki dla poszczególnych zespołów roboczych, brygad itd. Przy tym dokładnie rozpatruje się i uzupełnia zadania z zakresu usprawnień techniczno-organizacyjnych, zapewniających osiągnięcia tych wskaźników.

Dalsze opracowanie usprawnień prowadzone jest bezpośrednio na poszczególnych miejscach pracy pod kierownictwem majstrów. Należy przy tym zapewnić jak najszerszy udział robotników, a przede wszystkim przodowników pracy. Wszelkie prace przygotowawcze, niezbędne dla wprowadzenia w życie usprawnień i wniosków, jak również wszelkie życzenia w

²⁾ Oznaczenia przyjęto według uchwały KERM z dnia 12.5.1950 r. w sprawie struktury organizacyjnej uspołecznionych przedsiębiorstw przemysłu kluczowego. Struktura w podanym wyżej przykładowym schemacie z drobnymi odchyleniami odpowiada strukturze według schematu OP50/00/10 załączonego do uchwały KERM.

stosunku do wydziałów pomocniczych ustala się na odpowiednich formularzach. Program prac przygotowawczych po obliczeniu nakładów z tym związanych służy jednocześnie dla uzupełnienia tymi danymi planu usprawnień techniczno-organizacyjnych.

Dla zapewnienia międzywydziałowego powiązania usprawnień techniczno-organizacyjnych ustalonych w poszczególnych wydziałach niezbędny jest w trakcie opracowania przez wydziały udział przedstawicieli zainteresowanych działów: techniczno-produkcyjnego (TT), głównego mechanika (TM), konstrukcyjnego (TKn), organizacji pracy i płac (NO) itd.

Sporządzony w ten sposób plan realizacji usprawnień techniczno-organizacyjnych po omówieniu i ew. skorygowaniu i przyjęciu na naradzie technicznej wydziału, przesyłany jest do działu planowania jako załącznik do planu. Między innymi w ten sposób ustala się współczynnik przekroczenia normy pracy (p. 20/1, p. 9/3) a na tej podstawie obliczone w odniesieniu do poszczególnych wyrobów ilość roboczo-godzin i fundusz płac robotników zatrudnionych bezpośrednio przy produkcji (p. 13/4 i p. 14/2); jednocześnie prowadzone są obliczenia potrzebnej ilości robotników dla tej grupy (p. 9/6).

Wyniki w ten sposób dokonanych obliczeń wprowadza się do odpowiednich wzorów.

W podobny sposób opracowywane są do planu inne zagadnienia. Rzecz jasna, że opracowanie poszczególnych zagadnień nie da się na zakładzie całkowicie wyodrębnić od innych, gdyż często, jak to zresztą wynika z przytoczonego wyżej przykładu, poszczególne zjawiska mają wpływ w wielu kierunkach. Tak na przykład analizując wpływ braków na kształtowanie się wyników stwierdzamy, że zmniejszenie braków wpływa nie tylko na obniżenie jednostkowego kosztu wyrobu i lepsze wykorzystanie surowca, lecz również dodatnio działa na stopień wykorzystania maszyn, zużycia materiałów pośrednich, energii itp..

Przy opracowywaniu planów należy zwrócić szczególną uwagę na te elementy, które mają zasadniczy wpływ na kształtowanie się poszczególnych części, a często całości planów. Do nich należą następujące zagadnienia: zdolność produkcyjna poszczególnych maszyn, urządzeń i ich grup, normy zużycia materiałów, normy wydajności względnie pracochłonności poszczególnych wyrobów, asortymentowy program produkcji, obniżka jednostkowego kosztu własnego wyrobów, rentowność poszczególnych wyrobów i całego zakładu.

Niektóre z wymienionych wyżej elementów są podstawą do dalszego opracowania planu i dlatego powinny być bardzo dokładnie ustalone i omówione na wsoólnych naradach produkcyjnych. Należy pamiętać, że późniejsza drobna zmiana jednego z tych elementów pociąga za sobą konieczność kłopotliwych zmian wszystkich dalszych, na nim opartych wyliczeń. Ażeby tego uniknąć, te właśnie dane powinny być

poddane wnikliwej analizie wszystkich zauntersowanych i wyniki analizy wspólnie omówione przed przyjęciem ich do dalszego wykorzystania. Dotyczy to w szczególności: zdolności produkcyjnej, wydajności i norm, które mają wpływ na wielkość produkcji. Ta ostatnia znów jest podstawą do opracowania prawie wszystkich pozostałych części planu.

Ustalenie właściwej kolejności opracowania planu ma zasadniczy wpływ na należyte powiązanie poszczególnych jego części. Wydana instrukcja w sprawie sporządzenia planu dla przemysłu na 1951 (Nr 28) nie zawiera zasadniczo ścisłych wskazówek odnośnie do kolejności jego opracowywania. Podana kolejność wzorów systematyzuje całkowity materiał według pewnych zagadnień. Tego rodzaju wskazówki nie mogą być zresztą podane w instruk-

Inż. Roman ŚWIĘCICKI

W POLSCE Ludowej w okresie planu 3-letniego stworzono dostateczne warunki, aby w następnym etapie rozwoju przemysłowego naszego kraju, jakim jest Plan 6-letni, stworzyć silną bazę przemysłowo-techniczną, która w rękach klasy robotniczej, pod kierownictwem Rządu i Partii, będzie jednym z najważniejszych czynników socjalizacji kraju.

Główną podstawą gospodarki socjalistycznej jest planowy przebieg uspołecznionej produkcji we wszystkich dziedzinach, przy jednoczesnym oparciu tej produkcji na bazach naukowych i wprowadzeniu czynnika mobilizującego siły wytwórcze, jakim jest współzawodnictwo pracy.

W okresie planu 3-letniego obserwowaliśmy stały wzrost wskaźników wykorzystania maszyn i jednocześnie wzrost zdolności wytwórczych poszczególnych gałęzi przemysłu, a ponadto rozpoczęcie produkcji nowych wyrobów, szczególnie w przemyśle chemicznym, farmaceutycznym i maszynowym (maszyny ciężkie).

Możemy śmiało stwierdzić, że ustrój socjalistyczny w założeniu swym eliminuje zasadnicze przeszkody do całkowitego wykorzystania zdolności wytwórczych, a tym samym daje możliwości do najbardziej ekonomicznego osiągnięcia produktu, przy zachowaniu jego jakości. System ten automatycznie zabezpiecza stabilizację w przemyśle przez wprowadzenie koordynacji i proporcji w produkcji poszczególnych gałęzi przemysłu na zasadach jedyne-go planu państwowego, a także prowadzi do szybkiego wzrostu środków wytwórczych.

Jest to także najprostsza droga do podniesienia stopy życiowej mas pracujących i szybkiego wzrostu majątku narodowego.

cji ramowej, ogólnobranżowej. Większość źródeł radzieckich opracowanych dla poszczególnych gałęzi przemysłu ogranicza się również do podania wzorów i sposobu ich opracowania według poszczególnych zagadnień. Dlatego jak zupełnie słusznie podaje Kontorowicz,³⁾: „podkreśla się, że opracowanie poszczególnych rozdziałów planu odbywa się w ścisłym wzajemnym powiązaniu, w dużej mierze jednocześnie, a podana kolejność odzwierciadla raczej kolejność metodycznego ujęcia materiału planu techniczno-przemysłowo-finansowego, niż kolejność samej pracy, która przebiega równoległe w stałym kontakcie wszystkich pracowników przedsiębiorstwa“.

Dla ustalenia kolejności poszczególnych czynności przy sporządzeniu planu, niezbędne jest opracowanie harmonogramu. Zagadnienie to wymaga oddzielnego omówienia.

O PEŁNE WYKORZYSTANIE ZDOLNOŚCI WYTWÓRCZEJ

Natomiast w krajach kapitalistycznych, na skutek anarchii przemysłowej, produkcję i zbyt reguluje kapitał zgromadzony w rękach monopolistycznych karteli, mający na względzie jedynie własne zyski, dając wzamian niejednokrotnie produkt mało wartościowy. Zjawisko takie powoduje systematyczne obniżanie stopy życiowej mas pracujących, gdyż ekonomia kapitalistyczna bazuje przede wszystkim na stałym obniżaniu kosztów robocizny, nie zaś na pełnym wykorzystaniu zdolności wytwórczych i ukrytych rezerw produkcyjnych. Zjawiskiem towarzyszącym jest tu ciągła groźba kryzysu ekonomicznego, jako następstwo braku koordynacji i proporcji w produkcji.

Przy realizacji naszych zamierzeń objętych Planem 6-letnim, jako jedno z najważniejszych zagadnień, została postawiona sprawa wykrycia, mobilizacji i włączenia do ogólnego rytmu produkcji poważnych rezerw wytwórczych naszego przemysłu. Wykonanie tego zamierzenia należy oprzeć na środkach analitycznych, zapewniających właściwą drogę postępowania, należy wśród nich wymienić przede wszystkim następujące:

a) Jak najstaranniejsze pogłębianie planowania produkcyjnego. Pozwoli ono osiągać właściwe rozmieszczenie i wykorzystanie sortetu technicznego, wyeliminuje całkowicie pierwiastek spontanicznych zrywów produkcyjnych na korzyść zrównoważonych i progresywnych wskaźników produkcji.

b) Utrzymanie ciągłości rytmu produkcji przez właściwą organizację zaopatrzenia w środki wytwórcze, surowce i półfabrykaty, utrzymanie sprzętu technicznego i środków

³⁾ W. Kontorowicz. *Tiechpromfinplan promyslennogo predpriatija*. Gosplanizdat 1948, str. 20.

wytwórczych w stanie ciągłej zdolności produkcyjnej.

c) Właściwa organizacja przebiegu produkcji, stworzenie cykli produkcyjnych, co zagwarantuje zmniejszenie do minimum luzów międzymaszynowych oraz wykrycie „wąskich miejsc” i właściwe rozmieszczenie personelu produkcyjnego.

d) Stosowanie najnowszych zdobyczy technicznych i nowych metod produkcji.

e) Szeroki rozwój współzawodnictwa pracy ilościowego i jakościowego.

Niezbędne jest także stosowanie postępowych norm pracy przez analizę rzeczywistych możliwości wykonawczych hpracownika, a także oparcie produkcji o właściwą dokumentację techniczną, przede wszystkim zaś o dokładne technologiczne instrukcje wykonawcze.

Nowe procesy technologiczne, które całkowicie zrywają z przestarzałym „rutyniarstwem” w produkcji i przedstawiają ją na prostą drogę wiodącą do otrzymania produktu dobrego i taniego, to niewyczerpane źródło ukrytych rezerw produkcyjnych. Takim samym źródłem jest udoskonalenie i modernizacja sprzętu technicznego, a ponadto opanowanie przez pracowników nowych, postępowych metod wykorzystania maszyn, przyrządów i mechanicznych środków wytwórczych. Takim samym potężnym źródłem zwiększenia zdolności wytwórczej naszego przemysłu jest zastąpienie maszynami pracy ludzkiej tam, gdzie to jest tylko możliwe.

Dlatego ewidencja zdolności wytwórczych posiada w każdym zakładzie, w każdej jednostce produkcyjnej zasadnicze znaczenie dla sporządzania planów produkcyjnych i inwestycyjnych, ułatwia ona bowiem wykrywanie wszelkich rezerw, co jest decydującym środkiem walki przeciwko zaniżaniu planowania i utrzymaniu właściwego tempa wzrostu wskaźników produkcji.

W jednym z zakładów przemysłowych, wydatnie zwiększono zdolności wytwórcze przez wprowadzenie dokładnie planowanych remontów sprzętu technicznego, które znacznie zlikwidowały nieprzewidziane przestoje i przerwy w produkcji.

Usprawnienie współpracy z poddostawcami bywa również niejednokrotnie poważną pozycją w ewidencji rezerw produkcyjnych.

Zagadnienie norm pracy, jako jedno z bardziej węzłowych zagadnień mobilizacji zdolności wytwórczych wymaga szczególniejszej uwagi.

W obecnej chwili spotyka się w naszym przemyśle jeszcze poważne dysproporcje w taryfikatorach grup i czasów wykonawczych; obok zbyt wysokich czasów i grup kwalifikacyjnych, spotkać można zbyt niskie. Tak w jednym, jak w drugim przypadku jest to zjawisko wybitnie szkodliwe dla gospodarki ogólnopństwowej. O ile w przypadku pierwszym obok zwiększania się ceny wyrobu bywa ono powodem niewłaściwego wykorzystania możliwości

produkcyjnej pracowników, to w drugim przypadku powoduje często niewłaściwą eksploatację sprzętu mechanicznego, a także obniża jakość wyrobu i bywa powodem niezadowolonych i rozgoryczonych pracowników oraz obniża wydajność.

Z uznaniem podkreślić należy ogólną tendencję do sprawiedliwego unormowania tego zagadnienia.

Rewizja norm i czasów wykonawczych wymaga jednak dużego nakładu pracy odpowiednich fachowców, nadto spotyka się często niedocenianie tego problemu, a nieraz — szereg trudności obiektywnych, hamujących pełną mobilizację ukrytych tu rezerw.

Następnym z zagadnień węzłowych jest gospodarka kadrami. Uchwała Komitetu Ekonomicznego Rady Ministrów z dn. 12 maja 1950 r. dała zdrowe wytyczne do skasowania wszelkich przerostów administracyjnych i personalnych, wzmoczenia operatywności kierownictwa oraz skutecznej kontroli wykonania zadań przez poszczególne komórki przedsiębiorstwa produkcyjnego.

Często spotykanym zjawiskiem była niewłaściwa struktura schematów organizacyjnych, której towarzyszyło błędne rozstawienie pracowników, dublowanie poszczególnych czynności i szereg niejasności kompetencyjnych.

Łamało to jedność kierownictwa, tak konieczną do sprężystego wykonania planów.

Dlatego Uchwała Komitetu Ekonomicznego dała mocne podwaliny do ujawnienia wszelkich rezerw na tym odcinku.

Współzawodnictwo ilościowe posiada już ustaloną pozycję jako socjalistyczna forma pracy opartą na pełnym zrozumieniu i znajomości zadań jednostki, będącej podstawowym ogniwem produkcyjnym. Dla mobilizacji rezerw wytwórczych współzawodnictwo ma jeszcze większe znaczenie, jest niewyczerpanym źródłem rezerw zasilanym przez wszelkie racjonalizacje, usprawnienia i socjalistyczny stosunek do pracy.

Ile ton materiałów, surowców i półfabrykatów i gotowych wyrobów oszczędza właściwe postawienie tego zagadnienia, najlepiej wiedzą te zakłady, w których hasło „dzień bez braku” jest w pełni zrozumiane i sumiennie realizowane.

Przy określaniu zdolności wytwórczej zakładu należy brać pod uwagę maksymalną zdolność produkcyjną w jednostce czasu przy pełnym wykorzystaniu ujętych ewidencją wszelkich środków zdolności wytwórczych i założeniu wskaźników osiągniętych przez przodowników pracy.

Przez określenie „zdolność produkcyjna” zakładu należy rozumieć maksymalnie możliwą ilość wyprodukowania gotowego wyrobu w jednostce czasu. Czyli określając zdolność wytwórczą należy opierać się na: najnowszej technologii wykonania, najbardziej postępowych normach wykorzystania sprzętu technicznego osiągniętych przez przodowników i racjonalizatorów pracy, na ilości zamontowanego sprzętu

technicznego i jego funduszu czasu pracy, a także na asortymencie wyrobów, polepszeniu jakości i zmniejszeniu braków, na wykorzystaniu środków mechanizacji i automatyzacji procesów produkcyjnych, objętych właściwie ewidencją zdolności wytwórczej danej jednostki produkcyjnej.

Mówiliśmy, że wstępną czynnością na drodze do zwiększenia zdolności produkcyjnej jest wykrycie rezerw i właściwa ich ewidencja. Niejednokrotnie jednak od wykrycia do pełnego wykorzystania tych rezerw prowadzi zmuszona droga, wymagająca nieraz koncentracji i wysiłku całego kolektywu produkcyjnego i ciągłej czynnej gotowości do podjęcia każdej walki i stosowania radykalnych środków zmierzających do celu. Ciężar tego zagadnienia leży w jak największym uaktywnieniu kolektywu, pogłębianiu jego uświadomienia i socjalistycznego stosunku do pracy. Dlatego sprawy wychowania i uświadomienia ideologicznego nie można traktować w oderwaniu od tych spraw, lecz ścisłe powiązać je ze sobą.

Obecnie możemy wskazać na wielkie jeszcze rezerwy produkcyjne poszczególnych gałęzi przemysłu, jak np.: w przemyśle hutniczym ciągle ulepszanie technologii wytopów, wprowadzanie wytopów szybkościowych, ulepszanie wsadów i całego procesu cieplnego, stosowanie wysoce ogniotrwałego „futerowania“ itd. W przemyśle chemicznym i ceramicznym podobnie trwa ciągła intensyfikacja procesów technologicznych w oparciu o stosowanie optymalnych temperatur i ciśnień, bądź skrócenie cykli produkcyjnych, (jak np.: proces wypalania klinkieru przyspieszono wdrażaniem oczyszczających, mineralizujących dodatków) itp.

Należy stwierdzić, że cała uświadomiona część kadr naszego przemysłu prowadzi skuteczną walkę i coraz śmieiej i sprawniej uru-

chamia olbrzymie rezerwy wytwórcze, coraz bardziej pogłębia swe zdolności i umiejętność korzystania i asymilacji wspaniałych doświadczeń i osiągnięć Związku Radzieckiego.

Należy więc stwierdzić z całą stanowczością, że planowa gospodarka nie stwarza sztucznych przeszkód i sztucznych zahamowań w produkcji — prowadzi jednak najkrótszą drogą do maksymalnej ekonomizacji procesu wytwarzania przez całkowite wykorzystanie zdolności produkcyjnej jednostki wytwórczej.

O pogłębiającym się uświadomieniu naszych kadr przemysłowych świadczy dobitnie stale powiększająca się ilość naszych przodowników i racjonalizatorów pracy. Ich wspaniałe osiągnięcia możliwe są tylko w socjalistycznym ustroju własności społecznej, który prawdziwą troską otacza tę awangardę budowniczych lepszego jutra.

Dlatego naczelnym wskazaniem polityki personalnej w naszym przemyśle, powinno być uświadomienie i jak najszerze wciąganie i wychowywanie nowych kadr aktywu przemysłowego, który świadomy swych obowiązków i zadań sprężyste będzie realizował cele narzucone na obecnym etapie rozwoju naszego przemysłu, jakim jest Plan 6-letni.

Widzimy więc jasno, że wykorzystanie maksymalnej zdolności wytwórczej poszczególnych ogniw produkcyjnych — to zadanie w skali ogólnopństwowej niezmiernej wagi, zwłaszcza w okresie kiedy sytuacja polityczna wymaga całkowitego skupienia wysiłku i uwagi wszystkich zdrowo myślących obywateli wokół jak najszybszego wzrostu naszego potencjału gospodarczego i przemysłowego w szczególności.

Dlatego zagadnienie to powinno być przedmiotem ciągłej dialektycznej analizy, która w odpowiednio uświadomionym kolektywie musi dać pożądane rezultaty.

Piotr CZERWIŃSKI

ZASADY planowania handlu zagranicznego na rok 1951 zostały ustalone w opracowanej przez Państwową Komisję Planowania Gospodarczego „Instrukcji w sprawie opracowania planu handlu zagranicznego i spedycji międzynarodowej na rok 1951“.

Jak wynika z przepisów powyższej instrukcji, w zakresie planowania handlu zagranicznego na rok 1951 poczynione zostały poważne postępy w stosunku do lat ubiegłych. Planowanie handlu zagranicznego zostało poważnie rozszerzone i pogłębione. Zakres planowania został rozszerzony zarówno w sensie podmiotowym — obejmując wszystkie w zasadzie podmioty biorące bezpośredni udział w czynnościach handlu zagranicznego, jak też w sensie przedmiotowym — obejmując nie tylko zada-

PLANOWANIE HANDLU ZAGRANICZNEGO NA ROK 1951

nia, lecz także środki umożliwiające realizację tych zadań. Pogłębienie planowania nastąpiło dzięki wprowadzeniu szeregu instytucji, umożliwiających dokładne określenie potrzeb i możliwości w zakresie obrotu towarowego z zagranicą, zarówno w aspekcie krajowym, jak też zagranicznym oraz dzięki ścisłemu sprecyzowaniu podmiotu i przedmiotu planowania, dokładnemu określeniu zadań i środków ich realizacji, metody i techniki planowania oraz powiązaniu w sensie merytorycznym i formalnym planów handlu zagranicznego z innymi planami gospodarczymi.

Postęp w zakresie planowania handlu zagranicznego wyraża się przede wszystkim w fakcie oparcia go o zasady planowania socjalistycznego.

Cechy planowania socjalistycznego zostały sprecyzowane przez wicepremiera H. Minca w artykule, który ukazał się na łamach „Nowych Dróg“ w roku 1948 (Nr 8), jak następuje:

- a) ściśle sprecyzowanie zadań jakie zostały objęte danym planem i zlecone do wykonania odpowiednim instytucjom.
- b) dokładne określenie środków jakie służyć mają do wypełnienia objętych planem zadań, oraz
- c) sprecyzowanie zakresu dyscypliny wykonawczej planu i ciągła kontrola jego wykonania.

„Instrukcja w sprawie opracowania planu handlu zagranicznego i spedycji międzynarodowej na rok 1951“ wprowadza szereg postanowień realizujących powyższe zasady planowania socjalistycznego.

Instrukcja wychodzi z założenia, że każde w zasadzie przedsiębiorstwo lub instytucja biorąca bezpośredni udział w czynnościach handlu zagranicznego powinna mieć ściśle wytyczone planowane zadanie na 1951 rok. W związku z tym wprowadza ona na rok 1951 plany dla przedsiębiorstw usługowych w zakresie handlu zagranicznego, a więc przede wszystkim dla przedsiębiorstwa „C. Hartwig — Międzynarodowi Spedytorzy“.

W zakresie obrotu towarowego z zagranicą wprowadza ona pojęcie planu przedmiotowego — zbiorczego, dla całości handlu zagranicznego oraz plany podmiotowe dla poszczególnych Central i Biur Handlu Zagranicznego. Plany przedmiotowe i podmiotowe stanowią zespół planów, z których jedno określa zadanie danego podmiotu planowania (Ministerstwa Handlu Zagranicznego, Central i Biur Handlu Zagranicznego itd.) inne sposoby realizacji tych zadań w sensie geograficznym (plany geograficzne) oraz środki służące do realizacji postawionych zadań — jak plany zatrudnienia, płac, kapitalnych remontów, finansowe itd. Powstaje pytanie, które z zespołu planów objętych nazwą planu handlu zagranicznego są planami zadań.

Ze wstępu omawianej instrukcji określającego cel handlu zagranicznego jako „zabezpieczenie w drodze importu wykonania zadań postawionych przed gospodarką narodową przez 6-letni Plan Budowy Podstaw Socjalizmu“ wynika, że planami zadań dla Ministerstwa Handlu Zagranicznego i poszczególnych Central i Biur Handlu Zagranicznego są plany tak zwane towarowe (plan eksportu — formularz HZ 1 i HZ 1A, plan importu nieinwestycyjnego — HZ 2 i HZ 2A oraz plan importu inwestycyjnego — HZ 3). Zadaniem zaś przedsiębiorstwa „C. Hartwig“ jest realizacja planu spedycji międzynarodowej (formularz SM 3 i SM 4).

Ponieważ jednak plan handlu zagranicznego ma charakter nie tylko działalności gospodarczej, lecz również politycznej — jest wyrazem długofalowej polityki handlu zagranicznego a zadanie w tym aspekcie ma swój wyraz w

planach geograficznych należy uznać, że pewne elementy planów geograficznych mają również charakter zadań. Dla ustalenia tych elementów należy sięgnąć do zadań jakie przyświecają całemu 6-letniemu planowi handlu zagranicznego, a więc i planowi na rok 1951.

Jednym z zasadniczych celów 6-letniego planu handlu zagranicznego jest stworzenie mocnych i ściślejszych więzów gospodarczych ze Związkiem Radzieckim, krajami demokracji ludowych i NRD. Z tego wynika, że plany geograficzne w odniesieniu do krajów obozu pokoju, jako wyraz zadań całego 6-letniego Planu Budowy Podstaw Socjalizmu, są również planem zadań dla poszczególnych podmiotów planowania na rok 1951.

Aby umożliwić ściśle ustalenie zadań zarówno z punktu widzenia potrzeb, jak też i możliwości krajowych, instrukcja stwarza szereg powołanych do tego instytucji. Wychodzi ona z założenia, że przy określaniu i precyzowaniu poszczególnych zadań należy przede wszystkim uwzględnić następujące momenty:

a) potrzeby gospodarki narodowej na rok 1951 w zakresie importu towarowego dla zapewnienia realizacji zadań 6-letniego Planu Budowy Podstaw Socjalizmu,

b) potrzeby gospodarki narodowej w dziedzinie eksportu, celem utrzymania równowagi bilansu płatniczego oraz zwolnienia rynku z nadwyżek produkcyjnych,

c) potrzeby długofalowej polityki handlu zagranicznego, realizującej założenia 6-letniego planu obrotu towarowego z zagranicą w zakresie stworzenia ściślejszej więzi gospodarczej z krajami obozu pokoju oraz ukształtowania struktury towarowej i geograficznej naszego handlu zagranicznego w sposób najbardziej ekonomiczny,

d) potrzeby, wynikające z przyjętych zobowiązań w charakterze kontrahenta handlowego.

Należy nadmienić, że w roku bieżącym zostały stworzone dogodniejsze warunki, niż miało to miejsce w latach ubiegłych, w zakresie skonkretyzowania zadań handlu zagranicznego na rok 1951 na odcinku eksportu i zabezpieczenia jego realności. Zgodnie bowiem z zarządzeniem Przewodniczącego Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego z dnia 6 czerwca 1950 r. w sprawie sposobu i terminów sporządzenia programu produkcji na eksport na rok 1951, Ministerstwo Handlu Zagranicznego powinno opracować swoje postulaty w zakresie eksportu w aspekcie długofalowej polityki handlu zagranicznego przy uwzględnieniu wszystkich momentów natury gospodarczej i politycznej, jak również naszych potencjonalnych możliwości produkcyjnych.

Postulaty Ministerstwa Handlu Zagranicznego w zakresie eksportowego asortymentu towarowego, podane naszej produkcji, będą stanowić podstawę do nastawienia się jej w tym właśnie kierunku. Postulaty zostaną włączone do generalnych wytycznych produkcyjnych na

rok 1951, zarówno w odniesieniu do produkcji przemysłowej, jak też rolnej. Prace nad szczegółową specyfikacją poszczególnych pozycji programu produkcyjnego na eksport na rok 1951 odbędą się na szczeblu Centralnych Zarządów poszczególnych przemysłów i Central Handlu Zagranicznego (ewentualnie MHZ) w momencie rozpracowania przez Centralne Zarządy swoich wytycznych produkcyjnych.

W ten sposób, odmiennie od praktyki lat ubiegłych, nastąpiło powiązanie planowania w zakresie handlu zagranicznego z planowaniem produkcyjnym. Handel zagraniczny słusznie został potraktowany nie tylko jako odbiorca nadwyżek produkcyjnych, na asortymentowe ukształtowanie się których zasadniczo nie miał dotychczas wpływu, lecz jako czynnik wywierający wpływ na właściwe ukształtowanie struktury i asortymentu towarowego eksportu odpowiednio do założeń polityki, a także kalkulacji handlowej. Stworzyło to realne podstawy w zakresie planowania eksportu na rok 1951.

Dalszym krokiem w tej dziedzinie jest niewątpliwie Ustawa z dnia 19 kwietnia 1950 roku o umowach planowych w gospodarce socjalistycznej. Stwarza ona formalno - prawne podstawy zapewnienia realności planowanego eksportu. Na bazie planu eksportowego będą zawierane planowe umowy o dostawę towarów pomiędzy Centralami Handlu Zagranicznego i produkcją oraz przedsiębiorstwami dystrybucyjnymi.

Powyzsze akty prawne stwarzają warunki dla pogłębienia planowania w roku bieżącym w porównaniu do lat ubiegłych pozwalając przede wszystkim na zwiększenie jego dokładności.

Biorąc chronologicznie proces precyzowania i specyfikowania zadań dla jednostek planujących w zakresie handlu zagranicznego, na rok 1951 będzie przebiegać w sposób następujący:

„Instrukcja w sprawie opracowania planu handlu zagranicznego i spedycji międzynarodowej na rok 1951“ ustala 3 etapy prac w zakresie precyzowania i specyfikowania zadań dla poszczególnych jednostek planujących, jak następuje:

- a) etap opracowywania wytycznych dla handlu zagranicznego na rok 1951,
- b) etap opracowywania projektów planów oraz
- c) etap zatwierdzania tych projektów.

W oparciu o 6-letni plan handlu zagranicznego i ogólne wytyczne do Narodowego Planu Gospodarczego na rok 1951 Państwowa Komisja Planowania Gospodarczego powinna opracować i wysłać do Ministerstwa Handlu Zagranicznego wytyczne ogólne w zakresie handlu zagranicznego na rok 1951. Ministerstwo Handlu Zagranicznego powinno je rozłożyć na poszczególne Centrale (Biura) Handlu Zagranicznego ustalając dla każdej z nich globalne plafony importu i eksportu, plafony ich obrotów z głównymi krajami oraz ilości głównych arty-

kułów, które będą przedmiotem ich wymiany. Poszczególne Centrale (Biura) Handlu Zagranicznego powinny szczegółowo rozpracować swoje wytyczne w porozumieniu z Centralami Handlowymi (jednostki gospodarcze) i Centralnymi Zarządami poszczególnych przemysłów. Przy opracowywaniu swoich wytycznych oprą się one na: założeniach ogólnych wytycznych PKPG, wstępnych bilansach opracowywanych przez Centrale Handlowe, postulatach w zakresie produkcji na eksport zgłoszonych do produkcji, na swoich zobowiązaniach i wreszcie na własnym handlowym doświadczeniu.

Instytucja opracowywania wytycznych dla handlu zagranicznego w zakresie przewidzianym na rok 1951, jest w dotychczasowym planowaniu handlu zagranicznego zupełną nowością. Stwarza ona warunki do usprawnienia i pogłębienia planowania. Na czym one polegają?

Przede wszystkim ustalają one realne ramy dla planowania ogólnego planu handlu zagranicznego i poszczególnych jego odcinków, ramy oparte o analizę przewidywanych naszych możliwości płatniczych według prowizorycznego bilansu płatniczego na rok 1951. Gwarantuje to realność opracowywanych planów w aspekcie finansowym.

Po wtóre, odgórnie wytyczają one pewne zadania wynikające z założeń 6-letniego Planu, dając w ten sposób możliwość dokładnego rozpracowania tych zadań w toku opracowywania planów.

Nareszcie, będąc wyrazem przede wszystkim postulatów polityki handlu zagranicznego dają możliwość już na szczeblu oddolnych jednostek planowania (jednostek gospodarczych — Central Handlowych) wziąć je pod uwagę przy układaniu planów zbytu i zapotrzebowań importowych i eksportowych na rok 1951.

Drugim etapem w zakresie szczegółowego ustalania zadań dla poszczególnych podmiotów handlu zagranicznego na rok 1951 jest postępowanie przy sporządzaniu projektów planów handlu zagranicznego. Jednostki gospodarcze (w pierwszym rzędzie Centrale Handlowe) przesyłają do Central Handlu Zagranicznego swoje szczegółowe zapotrzebowania w zakresie importu i eksportu na rok 1951. Wysokość poszczególnych zapotrzebowań jest tu określana przy pomocy metody bilansowej.

Na bazie tych materiałów Centrale Handlu Zagranicznego opracują projekty planów importu i eksportu na rok 1951. Wszelkie niezgodności pomiędzy jednostkami gospodarczymi i Centralami Handlu Zagranicznego będą rozstrzygane na konferencjach w Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego przy współudziale wszystkich zainteresowanych resortów. Tego rodzaju postępowanie daje możliwość ścisłego sprecyzowania zadań jednostek planujących w zakresie handlu zagranicznego w wyniku analizy z różnych punktów widzenia — rzeczywistych potrzeb kraju i jego możliwości eksportowych, potrzeb polityki handlu zagra-

nicznego wyrażonych w wytycznych, zobowiązań handlowych i naszych możliwości produkcyjnych.

W trzecim etapie — przyjmowania projektów planów przez PKPG i jego zatwierdzenie przez Prezydium Rządu — zadania poszczególnych jednostek planowania w zakresie handlu zagranicznego są przedmiotem ponownej analizy, lecz w zasadzie, już w aspekcie możliwości płatniczych państwa, wynikających ze szczegółowego bilansu płatniczego na rok 1951 i potrzeb ogólnej polityki kraju.

Tryb powyższy zapewnia prawidłowe ustalenie zadań, umożliwi bowiem ich krystalizowanie się poprzez analizę różnych potrzeb państwowych — gospodarczych, politycznych, handlowych i wynikających z przyjętych zobowiązań. Zapewnia on również możliwość ścisłego wyspecyfikowania i określania poszczególnych elementów zadań — poszczególnych pozycji towarowych; gwarantuje realność zadań w aspekcie zarówno produkcyjnych możliwości, jak też możliwości płatniczych państwa.

Precyzowanie zadań w zakresie obrotu towarowego jest dokonywane poprzez pełną specyfikację towarową planów oraz określenie poszczególnych pozycji towarowych przy pomocy jednostek miar lub wag i wartości w walucie rublowej. W zakresie zaś planów geograficznych instrukcja żąda określenia pozycji przy pomocy waluty, w której są dokonywane rozliczenia z danym krajem.

Środki służące do realizacji zadań poszczególnych przedsiębiorstw handlu zagranicznego są opracowywane w myśl instrukcji, w postaci planów: zatrudnienia, planów finansowych, kapitalnych remontów, sieci przedstawicielstw zagranicznych itd. Poza ramami omawianej instrukcji pozostają w zasadzie jedynie — plan zaopatrzenia materiałowego i plan inwestycji — uregulowane specjalnymi instrukcjami.

W ramach wymienionych wyżej planów jednostki planujące w zakresie handlu zagranicznego, w oparciu o zadania przypadające im w roku 1951, określają i specyfikują środki konieczne do realizacji planów — w szczególności potrzeby w zakresie wysokości zatrudnienia i rodzaju pracowników, potrzeby w zakresie wysokości płac i świadczeń socjalnych, remontów kapitalnych, wysokości ogólnego planu finansowego a w szczególności, wysokości środków pieniężnych dla finansowania inwestycji, kapitalnych remontów, obrotu towarowego, planu kredytów bankowych itd.

Fakt ustalenia planów podmiotowych dla poszczególnych Central i Biur Handlu Zagranicznego poza swoim znaczeniem merytorycznym ma również znaczenie jako czynnik określający zakres dyscypliny wykonawczej planu. Dzięki podniesieniu zadań poszczególnych Central Handlu Zagranicznego do roli planów państwowych został również precyzowany stopień ich odpowiedzialności i stopień dyscypliny wykonawczej ich planów. Przedsiębiorstwa handlu zagranicznego z roli jedynie zlecciodaw-

ców Ministerstwa Handlu Zagranicznego w zakresie pewnych czynności planistycznych, zostały przez tę instytucję bezpośrednio włączone do planowania państwowego, a tym samym stały się bezpośrednio odpowiedzialnymi za wykonanie swego odcinka planu państwowego.

Co się tyczy ostatniego elementu planowania socjalistycznego — kontroli wykonania zadań — to pozostaje on poza sferą zażądnień regulowanych przez omawianą instrukcję. Na marginesie zaznaczyć należy, że jest ona realizowana przede wszystkim przez zorganizowaną operatywną sprawozdawczość. Pełny i skuteczny system w tej dziedzinie niewątpliwie w najbliższym czasie zostanie opracowany.

Reasumując powyższe, widzimy, że „Instrukcja w sprawie opracowania planów handlu zagranicznego i spedycji międzynarodowej na rok 1951“ zasadniczo rozwiązała problemy stojące przed planowaniem socjalistycznym handlu zagranicznego, ustalając zadania dla każdego podmiotu handlu zagranicznego, ściśle określając i specyfikując te zadania, ustalając środki konieczne do ich wykonania oraz precyzując stopień dyscypliny wykonawczej tych zadań. Postęp w zakresie planowania handlu zagranicznego na rok 1951 wyraża się również w szeregu innych postanowień i instytucji wprowadzonych przez „Instrukcję w sprawie opracowania planu handlu zagranicznego i spedycji międzynarodowej na rok 1951“. Przede wszystkim wymienić należy grupę postanowień i instytucji mających merytoryczne znaczenie dla planowania handlu zagranicznego. Zaliczyć tu należy:

- a) sprecyzowanie jednostek planujących w zakresie handlu zagranicznego,
- b) ściśle określenie przedmiotu planu handlu zagranicznego,
- c) ustalenie kryterium importu inwestycyjnego i wprowadzenie zasady szczegółowego jego wyspecyfikowania,
- d) ustalenie metody planowania handlu zagranicznego,
- e) określenie techniki planowania,
- f) powiązanie planu handlu zagranicznego z innymi planami gospodarczymi.

Wymieniona wyżej instrukcja o planowaniu handlu zagranicznego na rok 1951, w swojej części ogólnej, precyzuje kto w zakresie planowania handlu zagranicznego jest jednostką planującą.

W zakresie obrotu towarowego z zagranicą są nimi: Centrale i Biura Handlu Zagranicznego jako pierwszy szczebel planowania i Ministerstwo Handlu Zagranicznego, jako szczebel drugi. W zakresie planowania spedycji międzynarodowej — przedsiębiorstwo C. Hartwig jako pierwszy szczebel i Ministerstwo Handlu Zagranicznego jako drugi szczebel.

Poza tym instrukcja ściśle określa po raz pierwszy w naszej praktyce planistycznej, przedmiot planów handlu zagranicznego.

Przedmiotem planów handlu zagranicznego jest — w myśl instrukcji — „odpłatny import

i eksport towarów dla zaspokojenia zapotrzebowań importowych gospodarki narodowej i zapewnienia ich realizacji przez uzyskanie w drodze eksportu potrzebnej ilości środków płatniczych oraz dla zrównoważenia bilansu płatniczego“.

Precyzując to pojęcie instrukcja ustala, że towaram są wszystkie dobra wymienne służące do produkcji konsumpcji i inwestycji.

Z powyższego określenia wynika, że nie są przedmiotem handlu zagranicznego towary chwilowo tylko przywożone lub wywożone, np. na wystawy, targi, tranzyt towarowy oraz przywóz i wywóz dóbr niezwiązany z zapłatą wobec zagranicy lub odwrotnie, zagranicy wobec Polski — np. dary itd.

Nie są również przedmiotem handlu zagranicznego dobra niematerialne, chociażby obrót nimi wymagał uiszczenia zapłaty, jak honoraria, prawa autorskie, licencje itd. Ponieważ jednak w praktyce handlu zagranicznego często trudno jest wyodrębnić z ogólnej ceny za towar zapłatę z tytułu powyższych usług, instrukcja postanawia, że w tych wypadkach są one również, siłą faktu, przedmiotem planu handlu zagranicznego.

W drodze wyjątku od tych zasad instrukcja zalicza do przedmiotów planu handlu zagranicznego również import reparacyjny, mimo jego nieodpłatnego charakteru. Wyjątek ten uczyniony został przede wszystkim dla ułatwienia techniki planowania.

Ważnym dla planowania handlu zagranicznego na rok 1951 jest fakt określenia przez „Instrukcję w sprawie opracowania planu handlu zagranicznego i spedycji międzynarodowej na rok 1951“, kryterium importu inwestycyjnego. Potrzeba wyodrębnienia importu inwestycyjnego z ogólnej masy przywozu wynika przede wszystkim z całkowicie różnych warunków płatności, odmiennego cyklu dostaw i trybu postępowania przy jego realizacji. Potrzeba ta wynika również jako skutek konieczności obliczenia wysokości płatności w roku planowanym z tytułu importu. Sposób ustalenia i sprecyzowania płatności z tytułu importu inwestycyjnego jest bowiem różny od importu nieinwestycyjnego.

Ustalenie kryterium dla dokonania podziału masy towarowej importu na inwestycyjną i nieinwestycyjną jest bardzo trudne. Świadczy o tym chociażby fakt, że ulegało ono zmianom prawie z roku na rok i ostatecznie nie zostało wyraźnie dotychczas ustalone. Przy precyzowaniu powyższego kryterium instrukcja kierowała się przede wszystkim chęcią ułatwienia planowania. Za dobra inwestycyjne nakazuje instrukcja uważać te dobra, które zostały wymienione w „Spisie maszyn, urządzeń, sprzętu i inwentarza“ w „Instrukcji dla sporządzenia planu zaopatrzenia inwestycji w maszyny, urządzenia, sprzęt i inwentarz w roku 1951“.

Ustalenie tego rodzaju kryterium importu inwestycyjnego ma swoje zalety, poważnie bowiem ułatwi wszystkim jednostkom planują-

cym pracę przy kwalifikowaniu towarów importowych do jednej z grup — towarów importu inwestycyjnego i nieinwestycyjnego. Mimo to, jest niewątpliwym, że kryterium to nie jest doskonałe i w praktyce nasunie pewne wątpliwości.

Część inwestycyjna importu w dotychczasowych planach nie była specyfikowana. Instrukcja na rok 1951 wymaga szczegółowego opracowania planu importu inwestycyjnego w granicach specyfikacji przyjętej w „Spisie grup maszyn, urządzeń, sprzętu i inwentarza“.

Tryb postępowania przy sporządzaniu planu importu inwestycyjnego, przedstawia się następująco: Ministerstwo Handlu Zagranicznego otrzyma z PKPG przeanalizowane z punktu widzenia potrzeb i możliwości pokrycia przez produkcję krajową zestawienia zapotrzebowań na towary inwestycyjne z importu w roku 1951. Materiały te obejmować będą zapotrzebowania dla zaopatrzenia produkcji, kapitalnych remontów i inwestycji, dokonywanych przez samych inwestorów. Ministerstwo Handlu Zagranicznego po ogólnym sprawdzeniu, że ogólna kwota dostaw i płatności nieprzekracza limitów ustalonych przez wytyczne dla handlu zagranicznego na rok 1951, przekaże je do przepracowania właściwym Centralom i Biurom Handlu Zagranicznego.

Zakres prac Central i Biur Handlu Zagranicznego obejmuje ustalenie możliwości nabywania poszczególnych pozycji zapotrzebowań i rozpracowanie ich w formie towarowej i geograficznego planu inwestycyjnego. Na podstawie planów poszczególnych Central Ministerstwo Handlu Zagranicznego układa zbiorcze plany towarowe i geograficzne. Tryb postępowania przy zatwierdzaniu planów jest identyczny z resztą planów handlu zagranicznego.

Trudności przy opracowywaniu planu importu inwestycyjnego polegają między innymi na zidentyfikowaniu poszczególnych pozycji zapotrzebowań z posiadaną przez Centrale ewidencją już zakontraktowanych towarów inwestycyjnych. Następną i zasadniczą trudnością jest zagadnienie opracowania płatności przypadających na rok 1951 z tytułu importu inwestycyjnego.

Jeśli chodzi o pierwszą sprawę instrukcja częściowo usuwa wyżej wymienione trudności w ten sposób, że Ministerstwo Handlu Zagranicznego otrzyma zestawienie zapotrzebowań na import inwestycyjny. Przy każdej pozycji tego zestawienia będzie podany numer pozwolenia przywozu (ewentualnie numer akt sprawy Centrali).

Co się tyczy sprawy ustalania płatności z tytułu importu inwestycyjnego to zagadnienie komplikuje się tym, że dla tego rodzaju opracowania należy sięgnąć, poza dostawy roku planowanego, do importu już dokonanego w latach poprzednich oraz importu jeszcze niedokonanego tylko przewidywanego w latach przyszłych. Jest to konieczne, albowiem z tytułu im-

portu inwestycyjnego mogą wynikać płatności w roku planowanym na skutek:

- a) konieczności dokonania spłat za już wykonane dostawy dóbr inwestycyjnych,
- b) dokonania zapłaty za import bieżący oraz
- c) placenia zaliczek na konto importu lat przyszłych.

Materiały dla ustalenia płatności z tytułów wymienionych pod punktami a) i b) są bądź w posiadaniu Central, bądź zostaną, jak powiedziano wyżej, dostarczone im przez Ministerstwo Handlu Zagranicznego. Dla ustalenia płatności z tytułu zaliczek — w myśl instrukcji — Ministerstwo Handlu Zagranicznego otrzyma z PKPG materiały dodatkowe.

Instrukcja w sprawie opracowania planów handlu zagranicznego i spedycji międzynarodowej na rok 1951, ściśle określa metody opracowań poszczególnych planów.

Dla określenia i sprecyzowania ilościowego poszczególnych pozycji planu eksportu i importu decydującą jest metoda bilansowa. Ma ona — w myśl instrukcji — zastosowanie zarówno do artykułów zasadniczych w naszym obrocie towarowym z zagranicą (artykułów bilansowych) jak też do artykułów innych.

W tym ostatnim przypadku bilansowania ich dokonywają, w formie prowizorycznej, Centrale Handlowe i inne jednostki gospodarcze. Jedynie w wypadku, gdy nie ma żadnych elementów do zastosowania metody bilansowej można ustalić pozycję i jej wysokość na podstawie metod pomocniczych, np. metody porównawczej (w drodze porównania kształtowania się tej pozycji w handlu zagranicznym w latach ubiegłych).

W zakresie ustalania globalnego plafonu obrotów towarowych, importu i eksportu, wielkości głównych artykułów i udziału krajów obozu pokoju w naszym handlu, instrukcja przyjęła zasadę odgórnego określenia tych elementów w wytycznych dla handlu zagranicznego na r. 1951.

Powstaje pytanie, czy elementy powyższe, ustalone przez wytyczne handlu zagranicznego na r. 1951 są usztywnione i mogą ulec ewentualnym zmianom jedynie na skutek specjalnego postępowania, czy też mogą być zmienione w trakcie opracowywania planów handlu zagranicznego przez same jednostki planujące (MHZ).

Przewodnią myślą „Instrukcji w sprawie opracowania planu handlu zagranicznego i spedycji międzynarodowej na rok 1951” jest ustalenie realnych ram dla planowania obrotów towarowych z zagranicą, odpowiednio do naszych możliwości płatniczych w roku 1951, oraz ram wymiany towarowej z krajami obozu pokoju, jako wyraz realizacji jednego z naczelnych założeń 6-letniego Planu Handlu Zagranicznego o wzmocnieniu i ściślejszym powiązaniu gospodarczym Polski ze Związkiem Radzieckim, kra-

jami demokracji ludowej i NRD oraz z azjatyckimi krajami demokratycznymi.

W świetle powyższego jest zrozumiałym, że należy uważać określony w wytycznych plafon importu jako maksymalny i odwrotnie, plafon eksportu i wysokość udziału krajów obozu pokoju w naszym handlu zagranicznym jako plafony minimalne. Wszelkie konieczne w tym zakresie zmiany, mogące wynikać w toku opracowywania planów handlu zagranicznego, mogą być dokonane jedynie — jak mówi instrukcja — za zgodą Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego.

W zakresie metod planowania na rok 1951 należy zaznaczyć się nad zagadnieniem określania wartości planów importu i eksportu. Dotychczasowe plany handlu zagranicznego były wyceniane na bazie tzw. cen światowych. Założenie to było niewątpliwie mylne i powodowało wiele nieporozumień. Pojęcie rynku światowego jest względne i było w dotychczasowej praktyce planistycznej rozumiane jako najważniejsze rynki kapitalistyczne. Ponadto tego rodzaju metoda obliczania wartości poszczególnych pozycji była u podstaw błędna. Metoda ta upraszczała sprawę ustalania cen, nie biorąc pod uwagę dużej rozpiętości cen za ten sam towar w obrocie z różnymi krajami, a nadto nie uwzględniając wagi poszczególnych towarów w ramach każdego z obrotów rozrachunkowych.

Instrukcja na rok 1951 żąda, aby wartości w planach geograficznych obliczane były na bazie cen rzeczywistych, placonych w stosunkach handlowych z danym krajem w III kwartale roku 1950. W planach natomiast towarowych wartości powinny być obliczone na bazie cen, będących średnią ważoną, wynikającą z poszczególnych planów geograficznych.

Tego rodzaju metoda pozwoli w sposób znacznie precyzyjniejszy niż dotychczas, na ustalenie cen i wartości w planach handlu zagranicznego.

Postanowienie powyższe przesądza jednocześnie o zagadnieniu techniki sporządzania planów. Ponieważ ceny planów towarowych stanowią średnią ważoną cen planów geograficznych, stąd logiczny wniosek w zakresie techniki sporządzania planów, że najpierw należy opracować plany geograficzne i na ich podstawie dopiero możliwe jest szczegółowe rozpracowanie planów towarowych.

Instrukcja w sprawie opracowania planu handlu zagranicznego i spedycji międzynarodowej na rok 1951 poważnie ułatwia technikę sporządzania planów. Polega to na fakcie powiązania poszczególnych planów wchodzących w zakres ogólnego pojęcia planów handlu zagranicznego i ścisłym sprecyzowaniu trybu ich opracowywania. Dzięki temu poszczególne elementy jednych planów stanowią podstawę do opracowania planów innych — np. elementy wartości złotych w planach towarowych stanowią podstawę do sporządzenia niektórych planów finansowych, elementy cen z planów geograficznych służą do sporządzania planów towarowych itd.

Plan masy obrotu towarowego z zagranicą wynika z znacznej mierze z planów produkcji, zaopatrzenia, zbytu.

Z drugiej strony plany te powinny uwzględniać możliwości i potrzeby handlu zagranicznego. Jest bowiem oczywiste, że w gospodarce planowej żadne czynności gospodarcze nie mogą przebiegać żywiołowo, lecz powinny być zaplanowane w sposób harmonijny względem zależających się z nimi innych czynności gospodarczych. Zasada powiązania i skoordynowania planów jest jedną z naczelných zasad prawidłowego planowania.

W tym zakresie planowanie handlu zagranicznego na rok 1951 również poczyniło postępy. Jak zostało już wyżej powiedziane nastąpiło ściśle powiązanie planowania handlu zagranicznego z planami produkcyjnymi. Powiązanie planów handlu zagranicznego z planami zaopatrzenia, zbytu i inwestycji zostało zagwarantowane w pierwszym rzędzie przez cały tryb postępowania przy sporządzaniu planów — przez włączenie do planowania handlu zagranicznego jednostek gospodarczych (Central Handlowych) zainteresowanych resortów itd., przez obowiązującą w planowaniu obrotu towarowego z zagranicą metodę bilansową oraz przez przepisy o charakterze formalnym. Ponieważ plany handlu zagranicznego funkcyjnie ściśle się łączą z planami zaopatrzenia, zbytu i inwestycyjnymi — instrukcja wymaga zastosowania do planów handlu zagranicznego nomenklatury oraz jednostek miar i wag zgodnych z tymi planami. W zakresie więc towarów przeznaczonych na zaopatrzenie przemysłu obowiązuje nomenklatura planów zaopatrzenia, w zakresie towarów konsumpcyjnych — nomenklatura planów handlu wewnętrznego i w odniesieniu do dóbr inwestycyjnych — nomenklatura instrukcji inwestycyjnej.

Poza tym na podkreślenie zasługuje fakt ściślego powiązania planowania płatności zagranicznych z planem handlu zagranicznego na rok 1951. „Instrukcja w sprawie opracowania planu handlu zagranicznego i spedycji międzynarodowej na rok 1951” nakazuje opracowanie planów w ten sposób, aby możliwe było usta-

lenie wszystkich elementów dla opracowania planu płatności zagranicznych na rok 1951, wynikających z tytułu obrotu towarowego, usług i innych tytułów, ustalenie których jest możliwe przez jednostki planujące handlu zagranicznego i spedycji międzynarodowej.

Należy poza tym wskazać na szereg innych ułatwień w zakresie planowania handlu zagranicznego na rok 1951. Wynikają one bezpośrednio lub pośrednio z formalnych przepisów „Instrukcji w sprawie opracowania planu handlu zagranicznego i spedycji międzynarodowej”, bądź też z faktycznego jej układu.

W latach ubiegłych jednostki planujące w zakresie handlu zagranicznego przy opracowywaniu swoich planów musiały posługiwać się szeregiem, niekiedy nieskoordynowanych z sobą instrukcji.

Niewątpliwie utrudniało to pracę, zmuszając aparat planistyczny do studiowania obszernego materiału instrukcyjnego, uzgadniania wątpliwości i wyjaśniania nieścisłości z autorami kilku instrukcji, a w wypadku sprzeczności instrukcji stwarzało dla czynników planujących sytuację bardzo kłopotliwą.

„Instrukcja w sprawie opracowania planu handlu zagranicznego i spedycji międzynarodowej na rok 1951” usuwa wszystkie powyższe trudności, reguluje bowiem sama wszystkie zagadnienia wchodzące w zakres planowania jednostek handlu zagranicznego jedynie poza planem zaopatrzenia i inwestycji. Fakt ten niewątpliwie przyczyni się do zupełnego lub co najmniej znacznego usunięcia momentów nieskoordynowanych pomiędzy poszczególnymi planami regulowanymi powyższą instrukcją i stwarza jeden ośrodek wykładni i interpretacji wszelkich nieścisłości i wątpliwości.

Poza tym omawiana instrukcja ujednotacza i ściśle ustala formę i sposób opracowywania planów podmiotowych i przedmiotowych handlu zagranicznego oraz tryb i terminarz poszczególnych czynności w zakresie planowania.

Niewątpliwie wszystkie te okoliczności poważnie ułatwią i usprawnią planowanie w zakresie handlu zagranicznego na rok 1951.

Inż. Tadeusz KRZYKALSKI

W KRAJACH kapitalistycznych zagadnienie remontów traktowane jest jako zło konieczne, skutkiem czego jeszcze dzisiaj bardzo często spotykamy obok hal produkcyjnych urządzonych według ostatnich wymagań techniki, warsztaty remontowe, których wyposażenie odpowiada ubiegłemu stuleciu. Jakie są przyczyny takiego podchodzenia do zagadnienia konserwacji w krajach kapitalistycznych.

W ustroju kapitalistycznym dąży się do tego, aby koszt nowozainstalowanego obiektu w jak

PLANOWANIE*) REMONTÓW

najkrótszym czasie zamortyzował się, co powoduje, że stawki amortyzacyjne są bardzo wysokie, a unormowany czas amortyzacji obiektów produkcyjnych nie odpowiada ich naturalnemu zużyciu. Przeciętny czas amortyzacji obiektów waha się w granicach od 5 do 10 lat. Inwestycje, których czas amortyzacji ze względu na wysoki koszt obiektów musi być znacznie

*) Artykuł niniejszy stanowi część całości, która kontynuowana będzie w jednym z najbliższych numerów.

dłuższy, kapitał prywatny bardzo rzadko finansuje, przeważnie są one finansowane przez państwo lub związki komunalne. Odpisy amortyzacyjne są wkalkulowane w koszty produkcji, tak że w ostatecznym rozrachunku konsument płaci kapitaliście za nabyty przez kapitalistę obiekt.

Naturalnie przy takim systemie nie może być mowy o jakiegokolwiek racjonalnej konserwacji. W okresie kiedy obiekt jest jeszcze nie zamortyzowany przeprowadza się drobne remonty (remonty bieżące i średnie), dla utrzymania go w stanie względnej gotowości ruchowej, bez względu na to jakie spustoszenie może nastąpić w obiekcie, na skutek nie przeprowadzenia kapitalnego remontu. Gdy obiekt został już całkowicie zamortyzowany, kapitalista jest tym mniej skłonny do przeprowadzenia kapitalnych remontów, których koszt waha się w granicach 30 — 60% pierwotnej wartości obiektu, gdyż każda godzina pracy nie obciążona nakładami remontowymi przynosi mu dodatkowy zysk w postaci stawki amortyzacyjnej wkalkulowanej w koszt produktu. Taki system gospodarowania powoduje przedwczesne starzenie się poszczególnych obiektów, ponieważ czas ich zużycia nie jest ustalony warunkami technicznymi, tylko sztucznymi warunkami ekonomicznymi, dyktowanymi przez interes kapitalisty. Efekt tego systemu można było zaobserwować w okresie międzywojennym, kiedy zakłady, których poszczególne zamortyzowane obiekty wymagały kapitalnego remontu, zamykało się (cementownie, kopalnie węgla kamiennego itp.) rzekomo z powodu nieopłacalności produkcji lub ze względu na bezpieczeństwo pracy, jakkolwiek obiektywne warunki wskazywały na to, że zakłady te można było utrzymać w ruchu. Najlepszym tego dowodem są zakłady nieczynne w okresie międzywojennym, a obecnie przez klasę robotniczą z powrotem uruchomione, po przeprowadzeniu kapitalnych remontów obiektów ruchowych. Do takich należą kopalnia „Kleofas“, cementownia „Ogrodzieniec“ i inne.

Podejście do zagadnienia konserwacji obiektów w ustroju socjalistycznym musi być całkiem odmienne, aniżeli w ustroju kapitalistycznym. W ustroju socjalistycznym zdolność produkcyjna obiektu w okresie jego użytkowania powinna być w takiej mierze wykorzystana, jak to zostało ustalone warunkami technicznymi. Czas użytkowania, czyli żywotność obiektu, jest określony klasą wymagań, jak również możliwościami technicznymi rekonstrukcji obiektu, uzasadnionej warunkami ekonomicznymi (koszt rekonstrukcji obiektu nie może przekraczać 70% wartości pierwotnej obiektu). Czas użytkowania obiektu można przedłużyć, obniżając klasę wymagań ustaloną pierwotnymi warunkami, tj. przeznaczając go do użytkowania tam, gdzie wymagania są znacznie niższe. Np. tokarka wysokosprawna do obróbki wykańczającej straciła pierwotną klasę dokładności przez zużycie zasadniczych części. Przeprowadzony remont, na skutek trudności

technicznych nie przywrócił jej pierwotnej klasy dokładności. Taką tokarkę należy przenieść do klasy niższej i przeznaczyć ją do robót, gdzie wymagania są znacznie niższe (w obróbce wstępnej). Jak widać z powyższych wywodów, czas użytkowania jest wielkością zmienną, uwarunkowaną przydatnością obiektu do pracy jaką ma wykonywać oraz opłacalnością produkcji uzyskanej za jego pomocą.

Piętnaście lat trwała praca techników radzieckich nad przebudową systemu konserwacji. Wyniki tej pracy przedstawiają się w skrócie, jak następuje: a) czas użytkowy obiektów został przedłużony do technicznie możliwych granic; b) awarie, jak i nieprzewidziane postoje są zjawiskiem sporadycznym, wyjątkowym; c) koszty utrzymania obiektów zostały obniżone o 50%; d) opracowano system planowania remontów, oparty na elementach wymiernych, jak cykl remontowy, jednostka remontowa, normowany czas postojów i zróżniczkowane normy pracy; e) opracowano i zorganizowano system wykonawstwa remontowego; f) opracowano system finansowania kapitalnych remontów oparty o stałe stawki amortyzacyjne od pierwotnej wartości obiektów. Stawki amortyzacyjne są odpisywane nie tylko przez pewien krótki okres czasu, mianowicie, dopóki obiekt nie zostanie zamortyzowany, jak to się odbywa w państwach kapitalistycznych, lecz są odprowadzane i kumulowane na specjalnym koncie w banku przez cały czas użytkowania obiegu. Skumulowane odpisy idą przede wszystkim na potrzeby kapitalnych remontów poszczególnych przemysłów, pozostała część przeznaczona się na finansowanie inwestycji w danym przemyśle. Podział odpisów amortyzacyjnych na kapitalne remonty i inwestycje dla poszczególnych gałęzi gospodarki narodowej ZSRR ustaliła Rada Ministrów ZSRR uchwałą z dnia 8 stycznia 1938 roku; h) opracowano zasady sporządzania paszportów dla poszczególnych obiektów i grup obiektów. Paszporty dla całego szeregu grup obiektów zostały już opracowane i wydane, jak np. dla obrabiarek, młotów, pras, maszyn odlewniczych itp. Każda nowa maszyna lub urządzenie, dla którego został opracowany paszport, jest dostarczana przez wykonawcę z paszportem.

Związek Radziecki wykonał pracę pionierską w dziedzinie, która dotychczas leżała odłogiem. Jedynie państwo socjalistyczne mogło taką pracę wykonać. Dla ustalenia zasad, jak i wartości nowych jednostek mierniczych w remontach, konieczne było posiadanie bogatego doświadczenia i materiału statystycznego z różnych gałęzi przemysłowych.

Wartości jednostek takich, jak jednostka remontowa, normowany czas postoju, procentowy stosunek materiału do robocizny dla różnych branż remontowych są bardzo szczegółowo podane w instrukcji remontowej, wydanej przez Min. Budowy Obrabiarek ZSRR w 1949 r.

W Polsce Ludowej zadania Planu 6-letniego nakładają obowiązek utrzymania obiektów gospodarczych w wyższym stopniu sprawności użytkowej niż w okresie odbudowy i wstępnej

rekonstrukcji. Hasło Planu 6-letniego „dużo, szybko, dobrze i oszczędnie“ nakłada szczególnie poważny obowiązek utrzymywania obiektów w stanie gotowości ruchowej dla nieprzerwanego potoku produkcji. Zadania te będą dobrze wykonywane tylko wtedy, gdy opierając się na doświadczeniu Związku Radzieckiego otoczmy troskliwą opieką obiekty czynne. Dotychczasowa działalność konserwacyjno - remontowa była zacofana i nosiła cechy przypadkowości. Jeżeli w planie 3-letnim można jeszcze było tolerować podobny stan rzeczy, to w Planie 6-letnim jest nie do pomyślenia utrzymanie go na dalszą metę. Wydana z początkiem r. 1949 Instrukcja 6 DI w sprawie remontów kapitalnych miała za zadanie przygotować grunt pod mającą nastąpić reformę działalności remontowej. Poszczególne przemysły branżowe, opierając się na Instrukcji, zaczęły wprowadzać planowanie remontów i gromadzić techniczną dokumentację remontową. Opracowano szereg wzorcowych instrukcji remontowych.

W związku z tym zebrano dość pokaźny materiał statystyczny, który posłużył jako jeden z elementów do opracowania nowej instrukcji. Zadanie Planu 6-letniego, reorganizacja naszych resortów gospodarczych, dwuletnie doświadczenie terenu oraz bogaty materiał naukowo - doświadczalny Związku Radzieckiego, postawiły przed nami konieczność opracowania nowej instrukcji, która by dała wytyczne do ustawienia działalności konserwacyjno - remontowej na właściwej płaszczyźnie.

Opracowana nowa instrukcja w sprawie planowania, wykonania i finansowania remontów przede wszystkim uwzględnia następujące zagadnienia:

1. Konkretnie wytyczne odnośnie do obsługi i bieżącej konserwacji obiektów (dozory).
2. Ujednoczenie i ustalenie definicji dla poszczególnych pojęć remontowych.
3. Wytyczne dla opracowania i ustalenia nowych pojęć, jak cykle remontowe, jednostki remontowe, normowane postoje i normy pracy dla robót o dużej częstotliwości.
4. Wytyczne dla opracowania dokumentacji remontowej jak i sporządzania planów: rzeczowo - finansowych potrzeb remontowych, zaopatrzenia i zatrudnienia.
5. Wytyczne odnośnie wykonawstwa remontowego, przy uwzględnieniu nowoczesnej metodologii remontowej.
6. Opracowanie systemu finansowania kapitalnych remontów.
7. Wytyczne dla rozpoczęcia akcji normalizacyjnej dla części zamiennych o dużej częstotliwości wymiany.
8. Wyjaśnienie wszystkich dotychczasowych niejasności i uniemożliwienie przez to dowolnej interpretacji obowiązujących zarządzeń.

Podstawą wykonania planu produkcyjnego jest racjonalne wykorzystanie obiektów, właściwa obsługa i konserwacja bieżąca oraz racjonalnie przeprowadzane remonty według prze-

pisów ustalonych na zasadzie właściwości obiektów i wymagań technicznych.

Bardzo ważną sprawą w działalności konserwacyjno - remontowej jest jednolita interpretacja instrukcji remontowych. Jedynie w tym tylko wypadku można być pewnym, że postępuje się zgodnie z wytycznymi danej instrukcji, jeżeli używane w niej terminy są w dostatecznym stopniu określone. Toteż zanim przejdziemy do omówienia poszczególnych działów instrukcji poświęcimy kilka uwag wstępnych omówieniu i określeniu pojęć remontowych, z którymi będziemy się spotykali w dalszych częściach niniejszego artykułu i w wydanej instrukcji.

O b i e k t e m w rozumieniu omawianej instrukcji jest jednostka majątku trwałego, figurująca pod oddzielną pozycją w księdze inwentarzowej użytkownika.

O b i e k t e m **r e m o n t o w y m** może być jedna lub więcej jednostek majątku trwałego (agregat), które figurują pod jedną lub kilkoma pozycjami inwentarzowymi, jeżeli stanowią część całości technicznej lub służą do wykonania określonego zadania albo są związane wspólnym celem produkcyjnym lub usługowym. Tak np. tokarka, parowóz, wagon, samochód, turbogenerator, komplet maszyn do siewu lub zbioru, budynek fabryczny, zespół budynków hodowlanych, most, wiadukt, kanał, śluzy itp. odpowiadają wyżej określonemu pojęciu.

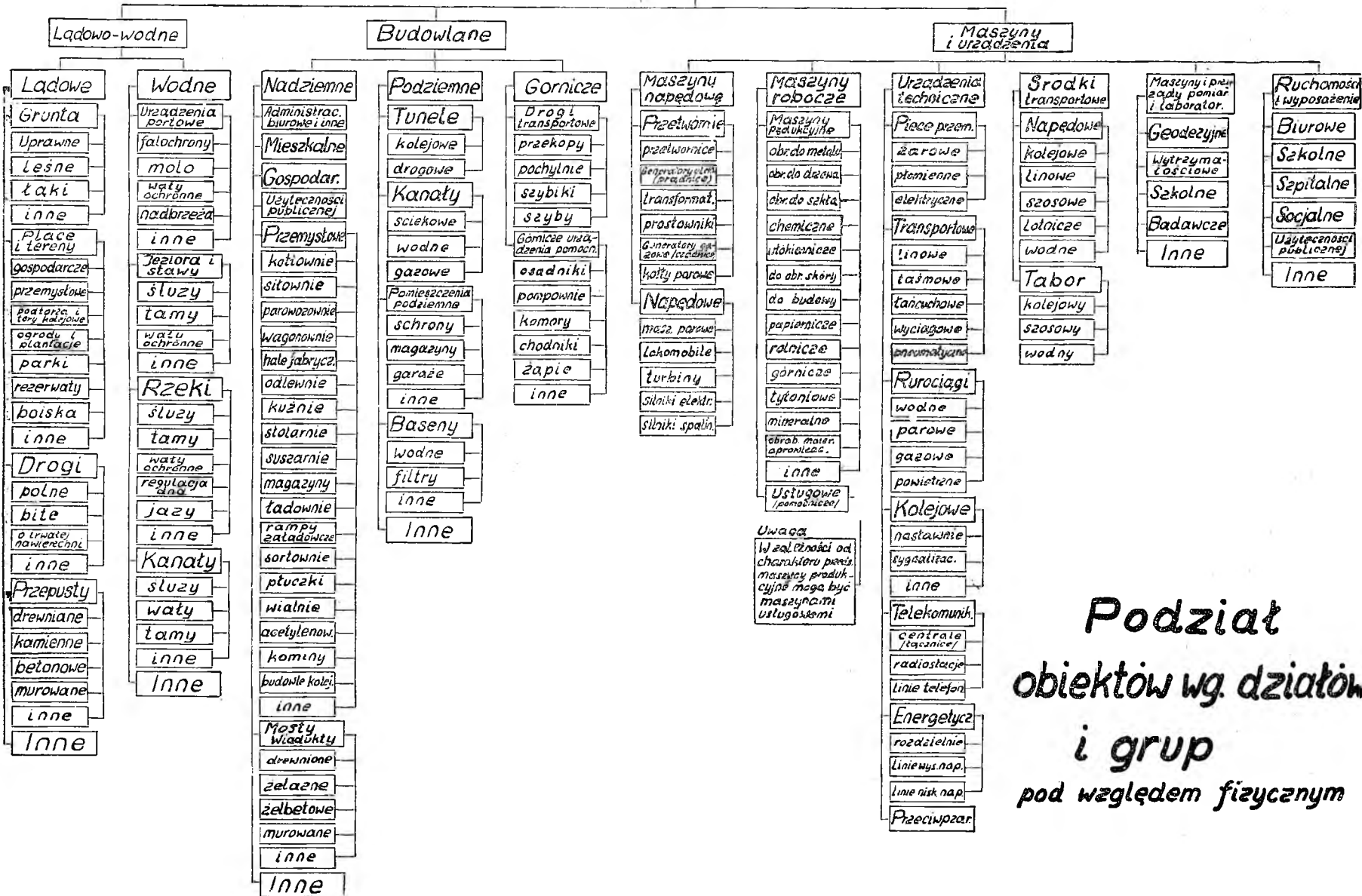
Obiekty w swojej masie mogą się dzielić pod względem fizycznych właściwości lub też wykonywanej funkcji gospodarczej. Dla działalności remontowej właściwszy jest podział pod względem właściwości fizycznych i taki właśnie podział przyjęto w omawianej instrukcji. Rozróżnia ona trzy rodzaje obiektów remontowych: 1) obiekty lądowo - wodne, 2) obiekty budowlane, 3) obiekty maszynowe, urządzenia itp.

Do obiektów lądowo-wodnych zalicza się: a) obiekty lądowe: tereny, place, grunty, ogrodzenia, drogi, tory, przekopy, nasypy itp., b) obiekty wodne: kanały, śluzy, wały, rzeki, jeziora, stawy, obiekty portowe itp.

Do działu obiektów budowlanych zalicza się: a) budowle nadziemne: gospodarcze, mieszkaniowe, przemysłowe, użyteczności publicznej, mosty, wiadukty, magazyny specjalne itp. b) budowle podziemne: tunele, pomieszczenia podziemne, schrony itp.), c) budowle gróńnicze: szyby, szybiki, chodniki, przekopy górnicze itp.

Do działu obiektów maszynowych, urządzeń itp. zalicza się: a) maszyny napędowe: przetwórcze (przetwornice, transformatory, prostowniki itp.), napędzające (wszelkiego rodzaju silniki), b) maszyny robocze: produkcyjne i usługowe (pomocnicze), c) urządzenia techniczne, d) środki transportowe (napędowe, linowe, szynowe, szosowe, wodne i powietrzne) oraz tabor, e) maszyny i przyrządy: pomiarowe, laboratoryjne itp., f) ruchomości i wyposażenia: maszyny i urządzenia biurowe, magazynowe, wagi i inne.

Oblekty remontowe

Podział obiektów wg. działów i grup pod względem fizycznym

Obiekt dzielimy na zespoły, części i elementy, przy czym zespół obejmuje grupę części składowych, a część — elementy. Na przykład w walcowni grubej blachy jako obiekcie remontowym obiektem jest maszyna parowa, zespołem — mechanizm rozrządu, częścią — suwak, a elementem — drążek suwakowy.

Remont w ogólnym pojęciu polega na sprawdzeniu oraz doprowadzeniu obiektu do stanu używalności i sprawności ustalonej warunkami technicznymi, drogą samej naprawy i wymiany części składowych obiektu.

Remonty dzieli się na: a) remonty planowe, b) remonty pozaplanowe: awaryjne (wypadkowe) i przeciwwawaryjne.

Ze względu na zakres robót remontu dzieli się na następujące rodzaje: a) czynności konserwacyjne, b) przeglądy okresowe, c) remonty bieżące, d) remonty średnie, e) remonty kapitalne.

Przez koszty remontów należy rozumieć ogólną sumę nakładów potrzebnych na doprowadzenie maszyny do zdolności użytkowej. Potrzebny nakład będzie składać się nie tylko z kosztów robocizny i materiałów, ale również z kosztów ew. pracy konstruktora (o ile zajdzie wypadek konieczności odtwarzania brakujących części mechanizmów) kosztów, modeli, instalacji elektrycznej itp. wraz z narzutami.

Zasadniczo wszystkie remonty powinny być objęte planem remontowym. W planie tym jednak nie można przewidzieć remontów pozaplanowych, tj. remontów awaryjnych, których konieczność wykonania powstała na skutek awarii, oraz remontów przeciwwawaryjnych. Jako awarie należy traktować wszelkie nieprzewidziane uszkodzenia obiektów będące następstwem niewłaściwej eksploatacji, obsługi i dozoru, wadliwego remontu, wady materiału i konstrukcji oraz wypadków losowych, które spowodowały przerwę w zaplanowanym użytkowaniu obiektu.

Remontem awaryjnym jest każdy remont nieplanowany, który należy niezwłocznie wykonać, celem przywrócenia ciągłości użytkowania obiektu. Ilość remontów awaryjnych i ich rodzaj jest sprawdzianem sposobu utrzymania i użytkowania obiektu. Remont awaryjny ma na celu możliwie szybkie usunięcie następstw awarii.

Remontem przeciwwawaryjnym w rozumieniu instrukcji jest każdy remont nieplanowany, który został wykonany na skutek wykrycia niedokładności lub nienormalności przy użytkowaniu obiektu. Ma on na celu natychmiastowe zbadanie i usunięcie przyczyn nienormalności w użytkowaniu obiektu, a przez to zapobieżenie awarii, mogącej spowodować poważne uszkodzenia obiektu, nawet wycofanie uszkodzonego obiektu na dłuższy okres czasu z użytkowania. Remont przeciwwawaryjny ze względu na zakres robót jest remontem bieżącym

i powinien być wykonany zasadniczo bez spowodowania przerwy w zaplanowanym użytkowaniu obiektu, np. przy obiektach pracujących na dwie zmiany — podczas zmiany trzeciej, lub w czasie postoju świątecznego.

Czynnościami konserwacyjnymi nazywamy takie czynności, które mają na celu zapewnienie normalnych warunków użytkowania obiektu oraz jego ochronę przed nadmiernym zużyciem. Zadaniem tych czynności nie jest przywrócenie obiektowi jego przydatności pierwotnej, utraconej częściowo wskutek zużycia. Czynności konserwacyjne powinny być w zasadzie wykonywane przez obsługę i stały dozór, a nie przez brygady lub grupy remontowe. Tak np. czynności konserwacyjne obiektów terenowych obejmują: oczyszczanie dróg, torów, rozjazdów szynowych, placów, kanałów ściekowych, śluz, itp. Czynności konserwacyjne obiektów budowlanych obejmują: bieżące uzupełnienie oszklenia, regulację skrzydeł okiennych i drzwiowych, częściowe malowanie związane z drobnymi poprawkami obiektów lub ich części, czyszczenie ścieków odwadniających w przekopach górniczych, przyciąganie uchwyty kierownic szybowych w górnictwie itp. Czynności konserwacyjne maszyn, urządzeń itp. obejmują: smarowanie łożysk i części trących, regulację łożysk, dociąganie i zabezpieczenie odluzowania nakrętek śrub, wymianę smarów w smarownicach i skrzynkach przekładniowych, wymianę lub uzupełnienie uszczelnień, sprawdzenie instalacji elektrycznej, gazowej, wodociągowej i powietrznej, oczyszczenie i częściowe nalewanie farbą (ochronną) powierzchni przedmiotów, mycie (płuczka) kotłów i wagonów, odkurzanie i czyszczenie rozdzielni elektrycznych, czyszczenie filtrów powietrznych itp.

Przeгляд okresowy jest to kontrola określonych części obiektu dla stwierdzenia, czy znajdują się one w stanie dopuszczalnego zużycia i stwierdzenia potrzeby bezwzględno usunięcia zauważonych usterek. Częstotliwość i zakres przeglądów okresowych zależy od stanu obiektu. W związku z tym przegląd okresowy może być więcej lub mniej dokładny i o różnej częstotliwości. Przegląd okresowy może być połączony z drobnym remontem, jednak nie może spowodować przymusowego postoju obiektu. Na wynikach przeglądów okresowych opierają się decyzje w sprawie skierowania obiektu do odpowiedniego rodzaju remontu i zmian czasokresów międzyremontowych, ustalonych cyklem remontowym.

Przeglądy okresowe obiektów terenowych obejmują: rewizję rozjazdów i torów kolejowych, przejazdów drogowych, przepustów itp., Przeglądy okresowe obiektów budowlanych obejmują: sprawdzenie stanu budynków (budowli) i sporządzanie protokołu o konieczności dokonania odpowiedniego remontu, zbadanie obudowy wyrobisk górniczych o długim okresie żywotności itp., Przeglądy okresowe maszyn, urządzeń itp. obejmują: rewizje kotłów

(nieurzędowe), środków transportowych (napędowych i taboru), sprawdzenie silników, obrabiarek i urządzeń technicznych, sprawdzenie działalności hamulców, sprzęgieł, chłodzenia, smarowania oraz innych zespołów i części obiektu, badanie uzbrojenia szybów i szybików górniczych itp.

Remont bieżący obejmuje konieczny remont lub wymianę nielicznych drugorzędnych szybko zużywających się części obiektu. Remont bieżący może być połączony z krótkotrwałym wyłączeniem całego lub części obiektu z użytkowania. Koszt remontu bieżącego powinien mieścić się w granicach do 10% wartości inwentarzowej obiektu.

Remont bieżący obiektów terenowych obejmuje: drobne remonty dróg, kanałów, torów kolejowych (wymiana pojedynczych podkładów, podrozdnic z podsypaniem i podbitciem toru), przejazdów drogowych itp. Remont bieżący obiektów budowlanych obejmuje: drobne remonty budynków, remont poszczególnych skrzydeł okiennych i drzwiowych, który może być połączony z wymianą całkowitą oszklelenia i częściową wymianą pojedynczych elementów itp., drobne remonty odbudowy górniczej z wymianą pojedynczych elementów i lokalnym przybieraniem piętra i spągu itp., drobne remonty kanalizacyjne (wymiana uszkodzonych krat, ram do włazów, szybików rewizyjnych, bez wykonania robót ziemnych) itp., drobne remonty mostów (częściowa wymiana poręczy, wymiana drobnych elementów konstrukcyjnych). Remont bieżący maszyn, urządzeń itp. obejmuje: demontaż, czyszczenie, drobne naprawy i montaż części obiektu, regulację współdziałania odpowiednich elementów danego obiektu, czyszczenie i remont systemu chłodzenia, oliwienia, hamowania, instalacji elektr., gazowych, powietrznych i wodociągowych danego obiektu itp.

Remont średni obejmuje remont lub wymianę pewnej ilości ważnych części obiektu, które uległy pewnemu zużyciu, przy czym remont ten jest wykonywany z częściowym demontażem obiektu. Remont średni wymaga wyłączenia całego lub części obiektu z użytkowania na okres czasu trwania remontu. Koszt remontu średniego powinien mieścić się w granicach od 10 do 30% wartości inwentarzowej obiektu.

Remont średni obiektów terenowych obejmuje: remont torów kolejowych połączony z wymianą iglic przy rozjazdach; remonty drogi — z częściową wymianą nawierzchni (asfalt, kostka, beton, klinkier itp.), remont kanałów ściekowych, połączony z remontem szybików rewizyjnych przy udziale robót ziemnych i większych robót murarskich, jazów (mechanizmów napędowych dla uruchomienia śluz itp.), remont wałów ochronnych (wymiana faszyny związana z podsypywaniem i regulacją wału itp.). W obiektach budowlanych remont średni obejmuje: częściową wymianę krokwi dachowych, wymianę pojedynczych belek stropo-

wych, całkowite przełożenie dachówki wraz z uzupełnieniem brakujących sztuk, odszlamowanie chodników wodnych w górnictwie itp. W ogóle remont średni jest połączony z częściowym wykonaniem i wymianą poszczególnych części i elementów budowli. Remont średni maszyn, urządzeń itp. obejmuje: naprawę kotła, silnika i mechanizmów parowozu, przy równoczesnej regeneracji i obtoczeniu zestawów kołowych, struganie walców podawczych i odbiorczych przy taku, montaż, regulację i sprawdzenie współrzędnych koordynatów przy skrobaniu łoża obrabiarki, częściową wymianę uzbrojenia szybów i szybików górniczych itp.

Remont kapitalny polega na naprawie i wymianie zużytych ważnych zespołów, poszczególnych części i elementów obiektu. Remont kapitalny podwyższa przydatność obiektu pod względem dokładności użytkowania oraz zbliża go do wartości pierwotnej określonej warunkami technicznymi. Remont kapitalny wymaga wycofania obiektu z użytkowania na okres trwania remontu. Koszt remontu kapitalnego w zasadzie winien mieścić się w granicach od 30% do 70% wartości inwentarzowej obiektu. Dopuszczalne są jednak odstępstwa od tej zasady, zwłaszcza w drobnej wytwórczości.

Remont kapitalny obiektów terenowych obejmuje: remont torów, (wymiana szyn i podkładów połączona z regeneracją podtorza na części odcinka drogowego), remont przejazdów drogowych, połączony z wymianą poszczególnych zasadniczych części, odmulanie kanałów komunikacyjnych i wjazdów do portów, falochronów, łamaczy fal, i nadbrzeży portowych, połączony z wymianą poszczególnych zasadniczych części, remont parkanów z wymianą większej ilości pól, dróg bitych wraz z całkowitą wymianą nawierzchni, częściową wymianą podłoża, regulacją profilu itp. W obiektach budowlanych remont kapitalny obejmuje: remonty połączone z całkowitą wymianą zużytych lub zniszczonych elementów (części) oraz zespołu elementów budynku, a mianowicie: wymianę pokrycia dachowego, wymianę konstrukcji więźby dachowej i belkowań, wymianę bram, okien, drzwi, podłóg i rynien, gruntowny remont stropów i tynków, wymianę izolacji przeciwwilgociowej i termicznej itp. Remont kapitalny maszyn, urządzeń itp. obejmuje: przy obrabiarkach skrobanie prowadnic łoża z ewentualnym uprzednim przestruganiem, wymianę śruby pociągowej i suportu w tokarce itp., wymianę mieszadła w autoklawie, całkowity remont paleniska w piecu reakcyjnym, przewinięcie uzwojenia dużych silników elektrycznych, wymianę opłomek w kotle parowym, remont komór w baterii koksowniczej, wymianę skorodowanych odbieralników gazu, remont płóczek i chłodników, remont pieców hartowniczych itp.

Kapitalne remonty obiektów, których nakłady w normalnych warunkach byłyby nieopłacalne (powyżej 70% pierwotnej wartości obiektu), lecz z ważnych względów gospodarczych muszą być przeprowadzane, należy pokrywać ze środków przewidzianych na inwestycje,

wprowadzające remonty te do planu inwestycyjnego.

Nakłady na pierwsze remonty obiektów otrzymywanych z importu specjalnego (z rewindykacji i reparacji), należy traktować jako krajowe nakłady inwestycyjne, jeżeli konieczność przeprowadzenia remontu powstała przed zainstalowaniem i uruchomieniem obiektu lub w okresie próbnym i z przyczyn niezależnych od użytkownika.

Kapitałne remonty obiektów mające na celu przystosowanie tych obiektów do nowego przeznaczenia, mimo że przeprowadzane roboty mają charakter kapitałnych remontów, są nakładami inwestycyjnymi. Wszelkie roboty, mające na celu przystosowanie obiektów do nowego przeznaczenia, należy traktować jako inwestycje, mimo że w skład ich wchodzi także roboty o charakterze kapitałnych remontów. Należą tu np. wymiana szyn typu lżejszego na typ cięższy, zmiana przekroju przewodów w sieci elektrycznej, zakup nowego silnika o innej mocy aniżeli silnik, który ma ulec wymianie itp. Remonty powstałe na skutek przyczyn losowych, mimo że pod względem technicznym mają charakter kapitałnych remontów, stanowią nakład inwestycyjny, ponieważ przyczyny uszkodzenia obiektów nie mają nic wspólnego z użytkowaniem obiektów. Do przyczyn losowych zalicza się: a) uszkodzenia obiektów na skutek działań wojennych, b) pożary, powodzie, wstrząsy tektoniczne i inne; c) szkody górnicze; d) burze morskie, wiatry na lądzie o szybkości i sile huraganu itp.; e) wszelkie uszkodzenia obiektów objętych ubezpieczeniem od wypadków.

Od rodzaju remontu zależy jego zasięg. Wszystkie operacje i zabiegi objęte pojęciem działalności remontowej tworzą cykl remontowy, który ujmuje wszystkie rodzaje remontów w okresie czasu między dwoma kolejnymi remontami kapitałnymi. Struktura cyklu remontowego może być różna i zależna jest od rodzaju obiektu, jego przeznaczenia, konstrukcji, warunków i rodzaju użytkowania. W związku z powyższym cykl remontowy zasadniczo powinien obejmować wszystkie rodzaje remontów planowanych w porządku i kolejności ustalonej dla każdego obiektu.

Jak wygląda cykl remontowy w końcowej fazie jego opracowania, oraz ustawienie remontów pośrednich podaje wykres zamieszczony niżej.

Cykl remontowy
(schemat)

- K - oznacza remont kapitałny*
- P - oznacza przebieg okresowy*
- B - oznacza remont bieżący*
- S - oznacza remont średni*

Zużycie poszczególnych części obiektu zależy od warunków eksploatacji, rodzaju działania obiektu, materiału użytego do wykonania obiektu, konstrukcji i budowy obiektu, kwalifikacji obsługi, stopnia konserwacji obiektu itp. W związku z tym należy opierając się na materiale statystycznym, dokumentacji technicznej i materiale porównawczym ustalać czasokresy pomiędzy poszczególnymi przeglądami i remontami planowanymi.

Ustalony czasokres pomiędzy planowanymi remontami może ulec zmianie w zależności od zmiany ustalonych warunków użytkowania obiektu (np. pogorszenie się warunków pracy lub gdy obiekt zbliża się do kresu możliwości użytkowania). Ustalona przez cykl częstotliwość i kolejność remontów powinna być w zasadzie utrzymana, przy zachowaniu ustalonych warunków użytkowania obiektu.

Na podstawie danych statystycznych i paszportu danego obiektu (podane przez wytwórcę) określamy żywotność poszczególnych części obiektu. Mając ustalone dane żywotności poszczególnych części w czasie kalendarzowym (przy ruchu 1-zmianowym, 2-zmianowym i 3-zmianowym) należy sporządzać oddzielne wykresy żywotności dla poszczególnych zmian ruchu.

Ponieważ ujęcie takie może mieć miejsce tylko w systemie uporządkowanej działalności remontowej, przeto opierając się na obserwacji „zachowania się” obiektu i jego poszczególnych części podczas użytkowania oraz na materiale statystycznym i porównawczym należy drogą analizy i badania metodą opisaną powyżej, ustalić właściwy cykl remontowy, z uwzględnieniem czasokresów i częstotliwości remontowej dla każdego obiektu.

Przy określaniu ilości jednostek remontowych dla poszczególnych grup obiektów należy opierać się na ustanowionych normatywach remontowych.

Remonty mają za zadanie utrzymanie obiektów w gotowości użytkowania przez przedłużenie okresu międzyremontowego z jednej strony a z drugiej przez skrócenie czasu trwania remontu. Poza tym ważne jest obniżenie kosztów remontu do granic uzasadnionych technicznie i ekonomicznie. Wszystko to wymaga zastosowania nowoczesnej metodologii remontowej, opartej o postęp techniczny (modernizację) osiągnięcia racjonalizatorskie i nowatorskie, wykorzystanie doświadczeń współzawodnictwa pracy, a w szczególności wprowadzenia remontów szybkościowych.

Jako remont szybkościowy należy rozumieć remont szczególnie starannie przygotowany, który powinien być wykonany w czasie znacznie krótszym, aniżeli przeciętnie zużywany i przy tym samym lub nawet niższym nakładzie środków.

W przygotowaniu oraz przeprowadzeniu remontów szybkościowych należy starannie wykonać szereg czynności, które można podzielić

na 3 zasadnicze grupy: mianowicie natury organizacyjnej, metodycznej oraz technicznej.

Do grupy prac natury organizacyjnej należy zaliczyć: staranny dobór brygady remontowej pod względem fachowym, zabezpieczenie specjalistom z brygady remontowej sił pomocniczych, przeznaczonych do dostarczenia części zamiennych, materiałów itp. potrzebnych do przeprowadzenia remontu; dokładne rozplanowanie zakresu prac pomiędzy poszczególnymi wykonawcami; odpowiednie przygotowanie miejsca pracy, należyte wyposażenie brygady w sprzęt i narzędzia pracy i przyrządy, stanowiska do obróbki ręcznej i mechanicznej (maszyny przenośne np. szlifierki, sprężarki, spawarki, frezarki itp), aparaturę pomiarowo-kontrolną itp.; organizacyjne przygotowanie prac na 2 lub 3 zmiany oraz przygotowanie dobrze opracowanego harmonogramu.

Do grupy prac metodycznych należy zaliczyć: ustalenie metody i sposobu przeprowadzenia remontu poszczególnych zespołów, części obiektu remontowego; ustalenie sposobów regenerowania zużytych części i elementów (metalizacja, chromowanie, nadspawanie, hartowanie, wyżarzanie, cementowanie, wyprasowywanie kół, wałków, tulejek i inne tym podobne, skompletowanie i przygotowanie narzędzi i urządzeń służących do zastąpienia pracy ręcznej przez mechaniczną.

Do grupy prac natury technicznej zaliczamy: terminowe i staranne zestawienie braków, które trzeba usunąć; przygotowanie niezbędnych rysunków; opracowanie warunków technicznych dla przeprowadzenia remontu; terminowe przygotowanie wszystkich niezbędnych do przeprowadzenia remontu części zamiennych i materiałów; przygotowanie i realizacja zasad metodyki wykonania prac remontowych; dokładne pouczenie brygady remontowej oraz podanie jej do wiadomości doświadczeń racjonalizatorów i przodowników pracy własnego zakładu oraz doświadczeń innych.

Specjalnym rodzajem remontów szybkościowych jest remont zespołowy, w którym przeprowadza się nie wymianę pewnych części lecz całych zespołów obiektu. Tego typu remonty należy stosować w zakładach z większą ilością jednakowych obiektów lub przy obiektach węzłowych i tych, które są wąskimi przekrojami w procesie produkcyjnym. Wybudowane zespoły remontuje się oddzielnie i dopiero po przeprowadzeniu remontu przechowuje się je w magazynie części zapasowych.

Modernizacja urządzeń w szerszym zakresie powinna być finansowana ze środków inwestycyjnych, jako zmieniająca przeznaczenie lub nominalną zdolność produkcyjną obiektu (np. zmiany powodujące zwiększenie wydajności obrabiarki, powiększenie szybkości skrawania, zwiększenie dokładności obróbki i w związku z tym przeniesienie obrabiarki do wyższej klasy, zwiększenie wydajności lub ciśnienia kompresora, wykonanie adaptacji budynku zmie-

niającej charakter przeznaczenia, np. zmiana budynku mieszkalnego na biurowy, przebudowa budynku mająca na celu powiększenie ilości mieszkań itp.).

W akcji remontowej powinno się dążyć do modernizacji w takim zakresie, aby modernizacja nie miała charakteru inwestycji. Przede wszystkim zwrócić należy uwagę na modernizację poszczególnych elementów, a więc stosowanie znormalizowanych średnic wałków i otworów, przejście na gwint metryczny, stosowanie znormalizowanych wymiarów przekładni zębatych itp. Dalszym przykładem modernizacji może być wymiana przeznaczonego do remontu sprzęcia starego typu na sprzęcie nowoczesne, poprawianie systemu smarowania, chłodzenia itp. wprowadzenie małej automatyzacji i częściowej mechanizacji zmierzające do wyeliminowania pewnych prac pomocniczych wykonywanych ręcznie itp.

Biorąc pod uwagę stan obiektów ze względu na ich wiek, okres wojenny oraz zadania postawione przez plan 6-letni, należy dążyć do podwyższenia umiejętności, poczucia obowiązku i dyscypliny obsługi oraz bezpośrędniego dozoru obiektów w poszczególnych gałęziach gospodarki narodowej. Można to osiągnąć przez:

1. Opracowanie ogólnych przepisów użytkowania oraz czynności konserwacyjnych obiektów dla poszczególnych branż przemysłowych,
2. Opracowanie szczegółowych przepisów obsługi i instrukcji czynności konserwacyjnych dla specjalnych obiektów oraz ich grup,
3. Opracowanie szczegółowych przepisów ruchu, obsługi i instrukcji roboczych dla bezpośredniego dozoru poszczególnych obiektów,
4. Reorganizacja dozorów, wprowadzenie podziału terenowego zakładu na rejony i odpowiedzialności osobistej poszczególnych członków dozoru za pojedyncze obiekty.
5. Dobór obsługi z odpowiednimi kwalifikacjami i wysokim poczuciem odpowiedzialności,
6. Podnoszeniem kwalifikacji obsługi i dozoru przez stałe doszkalanie (kursy, pogadanki itp.).

Opierając się na ogólnych przepisach użytkowania wydawanych przez jednostki urzędowe (Stow. Dozoru Kotłów, przepisy policyjno-budowlane, przepisy górnicze itp.) należy opracować ogólne przepisy użytkowania oraz instrukcje czynności konserwacyjnych dla poszczególnych obiektów.

Jednym z zasadniczych czynników mających wpływ na właściwą konserwację obiektów jest odpowiedzialność indywidualna za poszczególne obiekty. Świadomość odpowiedzialności osobistej za właściwą opiekę nad obiektami ma znaczenie nie tylko dyscyplinarne, lecz także i dydaktyczne. Wyrabia poczucie moralnej odpowiedzialności u poszczególnych członków dozoru, co uzewnętrznia się w szlachetnym współzawodnictwie o staranność w opiece nad obiektami.

Doświadczalnie stwierdzono w poszczególnych zakładach pracy, że gdzie zreorganizowano dozory i wprowadzono odpowiedzialność osobistą za poszczególne obiekty nastąpił gwałtowny spadek awarii, a koszty utrzymania obiektów zostały znacznie obniżone. Poza tym zaobserwowano, że poszczególni pracownicy dozoru otaczają znacznie troskliwszą opieką powierzone im obiekty, usuwają drobne usterki, stosują właściwe smarowanie, nie dopuszczają do przeciążenia obiektów.

Dla zachowania przy dozorach zasady odpowiedzialności osobistej, za poszczególne obiekty konieczna jest reorganizacja dozorów, jak też dokładne ustalenie czynności oraz opracowanie instrukcji roboczych, a mianowicie: ustalenie zakresu czynności dla poszczególnych pracowników dozoru od najniższego szczebla do kierowników włącznie; podział dozorów na poszczególne wydziały produkcyjne i pomocnicze z przydzieleniem każdemu pracownikowi pewnej ilości obiektów, za które jest on osobiście odpowiedzialny; opracowanie terminarzy bieżących przeglądów dla poszczególnych obiektów; ustanowienie i utrzymanie łączności z brygadami pogotowia remontowego oraz ustalenie zasad współpracy z użytkownikami obiektów.

Najniższa jednostka dozoru składa się z jednego pracownika dozoru (wraz z przyuczonym pomocnikiem) o dużym doświadczeniu ruchowym i dużej znajomości maszyn powierzonych jego opiece. Do obowiązków takiej jednostki należy dokonywanie bieżących przeglądów obiektów ustalonych w harmonogramie i wykonywanie czynności przypadających na dany przegląd.

Wyższą komórką organizacyjną jest grupa dozorów, która składa się z kilku lub kilkunastu dozorujących, na czele której stoi przodownik grupy. Grupa dozorów może obejmować swym zasięgiem jeden wydział produkcyjny, kilka wydziałów a nawet cały zakład pracy. W bardzo dużych zakładach pracy mogą być ustalone rejonowe służby dozorów, dla których zakres czynności winien być również dokładnie ustalony instrukcją i harmonogramem. W zakładach, gdzie istnieją pogotowia remontowe, powinny one być włączone do służby dozorów.

Przed wyznaczeniem pracownika do pełnienia samodzielnej obsługi obiektu należy sprawdzić jego kwalifikacje odnośnie znajomości przepisów obchodzenia się z danym obiektem oraz poddać go egzaminowi praktycznemu. Dla obiektów specjalnie ważnych ze względów produkcyjnych, wymagających stosowania zastrzeżonych przepisów bezpieczeństwa (suwnice, dźwigi, maszyny wyciągowe), należy kandydata obsługi obiektów poddać uprzedniemu badaniu psychotechnicznemu.

Na odcinku dozorów i obsługi poziom kwalifikacji pracowników nie odpowiada często normalnym wymaganiom, wynikającym z istniejących potrzeb, szczególnie dotyczy to nowozainstalo-

wanych obiektów o wysokiej klasie technicznej.

Dla zapewnienia starym i nowozainstalowanemu obiektom obsługi i opieki konserwacyjnej na właściwym poziomie, konieczne jest przeprowadzenie kursów dla obsługi i dozorów przeprowadzonych przez personel techniczny zakładów, przedsiębiorstw, a nawet i CZP lub równorzędnych jednostek. Program kursów powinien obejmować: nowoczesną technikę smarniczą, metody usuwania drobnych przerw w ruchu, zasady wykrywania nienormalności pracy obiektów, omówienie wrażliwych punktów obiektów, omówienie konstrukcji poszczególnych grup obiektów, zagadnienie oszczędnościowego zużycia (normatywy) materiałów pomocniczych, a nadto omówienie ważniejszych wypadków awarii i ich przyczyn.

Należy przy tym organizować wspólne pogadanki dla obsługi i dozorów w poszczególnych wydziałach lub dla całego zakładu, prowadzone przez kierownictwa dozoru i wydziałów produkcyjnych na temat: niedociągnięć i braków w pracy obsługi i dozorów, wypadków awarii na własnym zakładzie jak i ważniejszych awarii na zakładach innych, oszczędnościowej gospodarki materiałami pomocniczymi, bezczynności maszyn i urządzeń z winy obsługi i dozorów.

W celu utrzymania ciągłości użytkowania obiektów konieczne jest przeprowadzanie racjonalnych i we właściwym czasie dokonywanych remontów. Przygotowanie remontów rozbija się na dwie zasadnicze grupy: planowanie i opracowanie technologiczne.

P l a n o w a n i e, remontów powinno nie tylko obejmować właściwe ustawienie remontów w czasie, lecz także zapewnić dostateczne środki w postaci materiałów, części zamiennych, składu osobowego brygad, niezbędnych dla jego realizacji. Poza tym planowanie powinno uwzględniać osiągnięcia: racjonalizatorskie, nowatorskie, ruchu współzawodnictwa, modernizacji, normalizacji oraz postępu technicznego, w celu otrzymania jak najlepszych wyników technicznych w postaci skrócenia przymusowych postojów obiektów, jak również obniżenia kosztów utrzymania obiektów.

W rozumieniu zasad ustalonych na wstępie, w planowaniu remontów należy rozróżnić dwa okresy, a mianowicie: nieuporządkowany i uporządkowany. Okres nieuporządkowany jest to stadium przejściowe, w którym planowanie remontów wobec nieustalonych podstawowych elementów właściwego planowania remontów, jak cykle remontowe, normowane przestoje, jednostki remontowe i dokumentacja remontowa opiera się na danych statystycznych z poprzednich okresów, porównaniach z innymi remontami, przeglądach komisyjnych oraz inwencji kierownictwa remontów.

Przez dane statystyczne z poprzednich okresów należy rozumieć wszelkie zapiski dotyczące przeprowadzonych remontów, okresów

międzyremontowych, rodzaju i czasu przeprowadzanych remontów, żywotności zespołów, części elementów obiektów, zużycia materiałów i części zamiennych dla poszczególnych rodzajów remontów oraz stanu brygad remontowych pod względem liczebności i składu osobowego.

Przez dane porównawcze z innymi remontami należy rozumieć zapiski statystyczne dotyczące poszczególnych operacji, które są identyczne przy różnych rodzajach remontów i poszczególnych różnych obiektach.

Dla dokonania przeglądów dyrekcje poszczególnych przedsiębiorstw powołują komisje, których zadaniem jest przygotowanie materiałów potrzebnych dla sporządzenia planów remontowych.

Mimo braku podstawowych czynników, kierownictwo remontów powinno dolożyć wszelkich starań, aby przez stosowanie remontów wzorcowych, wykorzystanie osiągnięć racjonalizatorów i nowatorów, współzawodnictwo pracy oraz osiągnięcia innych przedsiębiorstw przybliżyć się do wyników osiąganych w okresie uporządkowanym.

Za okres uporządkowany uważa się stadium, w którym planowanie i wykonanie remontów opierać się będą na pełnej dokumentacji remontowej, a mianowicie na ustalonych cyklach remontowych i harmonogramach długofalowych, ustalonych jednostkach remontowych, instrukcjach roboczo - remontowych, normowanych przestojach, normatywach materiałowych i części zamiennych, normach pracy dla poszczególnych operacji.

Planowanie remontów obejmuje:

1. Opracowanie dokumentacji remontowej w oparciu o technologiczne przygotowanie remontu.
2. Plany potrzeb remontowych przedsiębiorstw w odniesieniu do poszczególnych obiektów, oparte: a) w okresie nieuporządkowanym na przeglądach komisyjnych i danych statystycznych, b) w okresie uporządkowanym na ustalonych dla poszczególnych obiektów cyklach remontowych i normatywnych postojach. Plany potrzeb sporządzane są oddzielnie dla remontów bieżących i średnich i oddzielnie dla remontów kapitalnych.
3. Plany rzeczowo - finansowe: a) dla kapitalnych remontów oparte na części akumulacji amortyzacji środków trwałych, b) dla remontów bieżących i średnich łącznie, wchodzi one do planu finansowo-gospodarczego przedsiębiorstw.
4. Plany zużycia materiałów i części zamiennych, potrzebnych dla wykonania objętych planami remontów.
5. Plany zatrudnienia.

Na podstawie danych dla okresu nieuporządkowanego, sporządza się plan potrzeb remontowych przedsiębiorstwa, który służy dla sporządzenia planu rzeczowo - finansowego remontów.

Na podstawie zebranych i ustalonych materiałów oraz danych statystycznych z poprzednich okresów przygotowuje się technologiczne opracowanie remontów a planista sporządza dalszą dokumentację remontową dla poszczególnych obiektów i rodzajów remontów (bieżący, średni i kapitalny).

Opracowana dokumentacja służy za podstawę do sporządzenia kosztorysów remontów dla poszczególnych obiektów. Opracowane kosztorysy są podstawą dla sporządzania planów oraz stanowią dokumentację potrzebną przy zawieraniu porozumień umownych z przedsiębiorstwami remontowymi, w wypadku remontów zleczanych na zewnątrz.

Ustalone zbiorcze harmonogramy odcinkowe remontów poszczególnych obiektów planista uzgadnia z działem planowania przedsiębiorstwa w celu uwzględnienia w planach produkcyjnych i usługowych czasu postojów niezbędnych dla przeprowadzenia remontów.

Uzgodnione odcinkowe harmonogramy remontów służą do ustalenia planów produkcyjnych i usługowych przedsiębiorstwa.

Podstawą do sporządzenia zbiorczych planów remontowych przedsiębiorstwa jest opracowana dla poszczególnych obiektów dokumentacja remontowa, plan potrzeb i wysokość akumulacji środków finansowych na kapitale remonty.

Jako zbiorcze plany sporządza się:

1. plan operacyjny,
2. plan zużycia części zawieranych,
3. plan zużycia półfabrykatów materiałów remontowych zestawiony na podstawie dokumentacji,
4. plan zatrudnienia wykonany na podstawie dokumentacji,
5. plan rzeczowo - finansowy.

Dla typowych obiektów zanikających, przy których będzie przeprowadzony najwyżej jeszcze jeden kapitalny remont, szczegółowa dokumentacja nie jest konieczna i w tych wypadkach można stosować dokumentację uproszczoną. Typy obiektów zanikających i zasady uproszczonej dokumentacji remontowej, powinny ustalić właściwe ministerstwa.

Obiektami zanikającymi są obiekty będące obecnie w ruchu, lecz przeznaczone do wycofania w okresie czasu nieprzekraczającym jednego cyklu remontowego, np. niektóre typy samochodów, traktorów pochodzących z demobilu lub importu, niektóre typy maszyn rolniczych, krosien, traków itp.

Instrukcję remontową opracowuje planista w ścisłym porozumieniu z warsztatami remontowymi przedsiębiorstwa.

Instrukcja powinna zawierać wyczerpujące dane dotyczące: a) przygotowania i sposobu wykonania remontu, b) opracowania technologicznego remontu. Podstawą do opracowania instrukcji roboczo - remontowej powinien być zbiór dokumentów, objętych paszportem obiektu oraz dane statystyczne.

Zakład	Obiekt remont.		Agregat		Pojedynczy obiekt przemysłowy							Strona	
											ilość w agr.	znak	
Nr form. 10	PLAN REMONTÓW NA OKRES 1950-1955										Zmian.	Znak remontu	
Rok	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	
1950													
1951													
1952													
1953													
1954													
1955													
Rok	Remonty bieżące			Remonty średnie		Remonty kapitalne		koszt remontów bież. i śred.		koszt remontów kapitalnych			
	b1	b2	b3	s1	s2	k1	k2	zł.		zł.			
	il. koszt zł.	il. koszt zł.	il. koszt zł.	il. koszt zł.	il. koszt zł.	il. koszt zł.	il. koszt zł.						
1950													
1951													
1952													
1953													
1954													
1955													

Ministerstwo /resort/		Plan Kapitalnych Remontów (rzeczowo-finansowy) na rok 195.....				zał. Nr. 30			
C.Z.P./lub jego odpowiednik/						Przedsiębiorstwo		Adres	
Plan amortyzacji		tys.zł.		Plan kapitalne remonty		tys.zł.		Przewidziana pokrycie z amortyzacji w tys.zł.	
" " na kap. %		tys.zł.		Koszt ogólny		tys.zł.		Inne środki " "	
" Fundusz awaryjny		tys.zł.		Robocizna				Razem " "	
Pozostaje na plan kap. remonty		tys.zł.		Materiały					
				Części zamienne					
Lp.	Nr kas. torow.	Nr. k. remont.	Nazwa obiektu	Wartość ks. obiektu w tys.zł.	Nr konta	Termin wykonania od-do w m-cu	Koszt w tys.zł.	Uwagi	

Wypełnić w 4 egz.: Bank finans., C.Z.P. i przedsiębiorstwo 2 egz.

Razem tys.zł.
Sporządził: podpis czytelny
Pieczęć przedsiębiorstwa
podpis dyrektora

Uwaga: Zatykanik ten jest obowiązujący i zmiany można wprowadzić po uzgodnieniu z P.K.P.G. Dep. Techniki

Zatwierdził:
Pieczęć C.Z.P.
Podpis dyrektora

Remont w rozumieniu nowoczesnych metod powinien się opierać na znacznie głębszych przesłankach aniżeli to miało miejsce dotychczas:

1. należy w pełni wykorzystać prace badawcze na odcinku stosowania materiałów o znacznie wyższych własnościach (wytrzymałość, plastyczność itp.),
2. materiały oszczędnościowe i zastępcze,
3. nowoczesne metody skrawania (przez stosowanie kątów ujemnych oraz narzędzi z wstawkami z twardego metalu),
4. nowoczesną obróbkę plastyczną (odkówki matrycowane, odlewy pod ciśnieniem itp.),
5. normalizację części zamiennych,
6. właściwe remonty wykonywane metodą stoiskową, potokową itp.,
7. częściową modernizację mającą na celu:
a) poprawienie warunków pracy, b) ułatwienie przeprowadzenia remontu i poprawienie częściowej sprawności technicznej i ekonomicznej obiektu. Personel, opracowujący technologiczną część remontu, powinien być starannie dobierany i posiadać wysokie kwalifikacje, z uwagi na szeroki wachlarz zagadnień, jak również niezbędną wszechstronną znajomość obiektów podlegających remontom.

Technologiczne opracowanie remontu powinno obejmować dane dotyczące:

1. właściwych materiałów remontowych i części zamiennych oraz potrzebnych zabiegów technologicznych (obróbkę plastyczną, cieplną i mechaniczną),
2. ilości i kolejności operacji remontowych, z podziałem na: a) roboty przygotowawcze, b) częściowy lub całkowity demontaż obiektu, c) właściwy remont, d) montaż obiektu po ukończonym remoncie,
3. pomocy warsztatowych, potrzebnych do wykonania poszczególnych operacji,
4. Warunków odbioru technicznego po ukończonym remoncie.

Jednym z warunków realizacji zaplanowanych remontów jest terminowe zaopatrzenie w materiały remontowe i części zamienne. Przy opracowaniu planów zużycia materiałów remontowych i części zamiennych należy przyjąć zasadę, że plany te powinny wejść do ogólnego planu zaopatrzenia materiałowego przedsiębiorstwa.

Przy planowaniu zużycia na cele remontowe należy stosować następujące zasady:

1. Przy remontach wykonywanych systemem gospodarczym obowiązek zaplanowania zużycia materiałów remontowych i części zamiennych ciąży na użytkowniku (przedsiębiorstwie) obiektów remontowanych.
2. Przy remontach zleconych do wykonania na zewnątrz należy postępować według następujących wytycznych: Użytkownicy (przedsiębiorstwa) obiektów objętych planem remontowym użytkownika, a przewidzianych do wykonania sposobem zleconym

powinni zawrzeć wstępne porozumienie ze zleceniobiorcami (przedsiębiorstwami budowlano-montażowym i produkcyjno-usługowymi) wykonującymi remonty. Roboty, do których zostały zawarte wstępne porozumienia, powinny być przez zleceniodawców umieszczone w ich planach produkcyjno - gospodarczych.

Jedynie części zamienne bez względu na wykonawcę (przy robotach budowlano - montażowych) powinien zaplanować użytkownik, ze względu na posiadaną dokumentację techniczną oraz ze względu na to, że dana część zamienna, przy remoncie zazwyczaj znajduje się w magazynie użytkownika.

Dla remontów, gdzie wymagana jest wysoka specjalizacja, części zamienne dostarcza zleceniobiorca, to jest przedsiębiorstwo produkcyjno - usługowe (remonty samochodów i obrabiarek typowych itp.)

Wykonawcy zewnętrzni remontów dzielą się na państwowe i spółdzielcze przedsiębiorstwa o charakterze produkcyjno - usługowym oraz państwowe i spółdzielcze przedsiębiorstwa o charakterze budowlano - montażowym.

Przy remontach zleconych spółdzielnie powinny postępować tak, jak przy robotach wykonywanych sposobem gospodarczym, tzn.: zleceniodawca obowiązany jest zaplanować potrzebne do wykonania remontu materiały i części zamienne oraz dostarczyć je zleceniobiorcy. Zleceniobiorcy nie wolno zużyć dostarczonych materiałów i części zamiennych na inne cele. Po zakończeniu robót zleceniobiorca powinien się rozliczyć z otrzymanych materiałów i części zamiennych.

Planista opracowuje zbiorcze plany zużycia materiałowego osobno dla kapitalnych remontów, osobno dla remontów bieżących i średnich. Opracowane plany wchodzi w ogólny plan zaopatrzenia przedsiębiorstwa z tym, że zaopatrzenie kapitalnych remontów wchodzi do ogólnego planu jako odrębna pozycja. Opracowany plan zaopatrzenia służy za podstawę do zamówienia potrzebnych materiałów i części zamiennych.

Części zamienne i materiały, których terminy dostaw są dłuższe niż rok, można zamawiać poza planem, z zaznaczeniem na zapotrzebowaniu „Zostanie wprowadzony do planu zaopatrzenia w następnym roku“.

Do obowiązków planisty na odcinku zaopatrzenia należy kontrola terminów, dostaw materiałów i części zamiennych, potrzebnych do terminowego wykonania remontów.

W razie niedotrzymania z jakichkolwiek istotnych przyczyn wyznaczonych terminów w dostawie materiałów i części zamiennych, powinien być o tym powiadomiony planista, który zobowiązany jest zbadać przyczyny opóźnienia dostaw i złożyć na ten temat swoje oświadczenie przy ostatecznym odbiorze remontu.

Z RADZIECKICH DOŚWIADCZEŃ GOSPODARCZYCH

POSTĘP TECHNICZNY W GOSPODARCE NARODOWEJ ZWIĄZKU RADZIECKIEGO *)

WŁAŚCIWOŚCIĄ socjalistycznego sposobu produkcji jest stały postęp techniczny wszystkich gałęzi gospodarki narodowej.

Spółeczna własność środków produkcji i całkowita zgodność stosunków produkcyjnych z charakterem sił wytwórczych dają nieograniczone możliwości rozwoju sił wytwórczych. Ustalenie przez Państwo planów gospodarki narodowej daje możliwość planowego stosowania najnowszych osiągnięć techniki we wszystkich gałęziach produkcji oraz — na tej zasadzie — szybkiego wzrostu wydajności pracy społecznej. Twórcza aktywność mas pracujących możliwa tylko w warunkach socjalizmu, rozwój socjalistycznego współzawodnictwa i ścisła współpraca między pracownikami umysłowymi i fizycznymi, pracownikami nauki i produkcji stworzyły niewyczerpane źródła takiego wysokiego tempa rozwoju techniki, które jest nie do pomysłenia w żadnym kraju kapitalistycznym.

Potężny postęp techniczny gospodarki narodowej ZSRR i rozkład techniki w państwach kapitalistycznych jest jaskrawym wyrazem zasadniczego przeciwieństwa dwóch ustrojów — socjalistycznego i kapitalistycznego oraz ogromnej przewagi gospodarki socjalistycznej nad kapitalistyczną.

W kapitalistycznym społeczeństwie rozwój techniki nie ma na celu ułatwienia pracy człowieka. Sprzeczności kapitalistycznego stosowania maszyn prowadzą do pogorszenia warunków pracy ludzkiej, do wzrostu jej intensywności, do rugowania robotników z produkcji i wzrostu bezrobocia, które w okresie ogólnego kryzysu kapitalizmu przybrało charakter chroniczny.

Jedynym bodźcem rozwoju techniki w ustroju kapitalistycznym jest osiągnięcie maksymalnego zysku.

Toteż dla kapitalisty „zastosowanie maszyny celowe jest tylko w granicach różnicy pomiędzy kosztem maszyny, a kosztem zastępowanej przez nią siły roboczej“¹⁾.

W państwach kapitalistycznych, posiadających ogromną rezerwową armię bezrobotnych „stary sprzęt wytwórczy jest kulą u nogi produkcji i hamuje wprowadzenie nowej techniki“²⁾.

Taki właśnie stan istnieje obecnie w USA, gdzie powyżej 40% wszystkich urządzeń wy-

twórczych przemysłu w różnych jego gałęziach jest przestarzałe i wymaga wymian.

Kapitalistyczne monopole świadomie hamują rozwój techniki, zatrzymują postęp techniczny i rozwój siły wytwórczej. W celu utrzymania cen monopolowych na wysokim poziomie — trusty, syndykaty i kartele — ograniczają wzrost produkcji i sztucznie hamują wprowadzenie nowej techniki. Przy tym rozwój nauki i techniki w ustroju kapitalistycznym przyjmują zniekształcone formy. Przeprowadzana obecnie w państwach kapitalistycznych szeroka mobilizacja sił naukowych, w celu wynalezienia nowych metod prowadzenia wojny, stosowania nowej, bardziej niszczyielskiej techniki wojennej, świadczy o militarystyce współczesnej kapitalistycznej nauki i techniki.

Ten antyludzki kierunek kapitalistycznej nauki i techniki, szczególnie wyraźnie widoczny jest przy wykorzystywaniu energii atomowej dla celów wojennych oraz w rozwoju amerykańskich prac naukowo-badawczych nad przygotowaniem wojny bakteriologicznej według wzorów japońskich przestępców wojennych, skazanych przez sąd radziecki.

W przeciwstawieniu do kapitalistycznego sposobu produkcji, w socjalistycznym sposobie produkcji możliwości stworzone przez naukę i technikę — nie znają żadnych przeszkód do szybszego i szerszego wprowadzenia ich w życie w interesie wzrostu sił wytwórczych socjalistycznego społeczeństwa i podniesienia materialnego i kulturalnego poziomu życia mas pracujących. Jeśli w państwach kapitalistycznych jedynym bodźcem rozwoju techniki jest osiągnięcie maksymalnego zysku, to w Związku Radzieckim celem rozwoju techniki jest maksymalne ułatwienie pracy człowieka i wzrost jej wydajności, wszechstronne zwiększenie potęgi państwa radzieckiego, zwiększenie ilości wytwarzanych przez społeczeństwo dóbr materialnych, stałe podnoszenie materialnego i kulturalnego poziomu życia ludności.

Lenin i Stalin przywiązywali wyjątkową wagę do uzbrojenia gospodarki narodowej w nową technikę w dziele budowy komunizmu. Cały ogrom prac, związanych z technicznym uzbrojeniem socjalistycznej gospodarki narodowej odbywa się według wskazówek i pod bezpośrednim kierownictwem Generalissimusa Stalina. Lenin i Stalin pouczają, że wyższa technika — to również wyższa wydajność pracy, a w ostatecznym rezultacie — wydajność pracy jest najważniejsza dla zwycięstwa nowego ustroju społecznego. Przystawienie gospodarki narodowej ZSRR na tory nowej techniki jest jednym z ważniejszych zadań stalinowskich pięcioletek — wspaniałych planów budowy socjalizmu i komunizmu w Państwie Radzieckim.

*) Tłumaczenie z czasopisma „Planowe Chozjajstwo“ nr 3, r. 1950.

¹⁾ K. Marks — Kapitał t. I wyd. ros. 1949, str. 308.

²⁾ J. W. Stalin — Zagadnienia leninizmu, wyd. ros 11, str. 575.

Podstawowe zadanie pierwszej pięciolatki, jak mówił J. Stalin. „polega na tym, aby przedstawić nasze państwo z jego zacofaną, niekiedy średniowieczną techniką — na tory nowej, współczesnej techniki“⁴⁾.

Podstawowym zadaniem gospodarczym drugiej pięciolatki jest zakończenie technicznej rekonstrukcji wszystkich gałęzi gospodarki narodowej na podstawie ciężkiego przemysłu, stworzonego w latach pierwszej pięciolatki. Już w końcu drugiej pięciolatki 80% całej produkcji przemysłowej produkowane było przez nowo wybudowane lub całkowicie zrekonstruowane przedsiębiorstwa.

Na XVIII zjeździe KWP(b) Józef Stalin mówił: „za najważniejszy rezultat w dziedzinie rozwoju gospodarki narodowej w okresie sprawozdawczym należy uznać zakończenie rekonstrukcji przemysłu i rolnictwa na zasadzie nowej, współczesnej techniki. U nas nie ma już, lub prawie nie ma starych fabryk z zacofaną techniką i starych gospodarstw chłopskich z przedpotopowym sprzętem. Podstawę naszego przemysłu i rolnictwa stanowi obecnie nowa, współczesna technika. Można bez przesady powiedzieć, że z punktu widzenia techniki produkcji, z punktu widzenia nasycenia przemysłu i rolnictwa nową techniką, kraj nasz jest najbardziej przodującym w porównaniu z jakimkolwiek innym krajem“⁴⁾.

Szybkie uprzemysłowienie kraju i wysoki poziom rozwoju radzieckiej nauki i techniki stały się podstawą dla stworzenia potężnej techniki sił zbrojnych ZSRR, dzięki której w czasie Wielkiej Wojny Ojczyźnianej Armia Radziecka rozgromiła niemiecki faszyzm i japoński imperializm i wyzwoliła narody świata od groźby faszystowskiej niewoli.

Partia i państwo radzieckie wykonały ogromną pracę celem stworzenia nowych kadr, które opanowały technikę — kadr wysoko wykwalifikowanych robotników, inżynierów i techników. Józef Stalin poucza, że technika bez ludzi, którzy ją opanowali — jest martwa. Historyczne Stalinowskie hasła: „Bolszewicy muszą opanować technikę“, „Kadry decydują o wszystkim“ zapaliły ludzi radzieckich do walki o opanowanie nowej techniki i o postęp techniczny we wszystkich gałęziach gospodarki narodowej. Stworzenie nowych kadr, które opanowały technikę, jest jednym z największych osiągnięć partii bolszewickiej i państwa radzieckiego.

Z patriotycznej inicjatywy mas pracujących powstał na bazie nowej techniki w ZSRR ruch stachanowski: „stachanowcy są nowatorami w naszym przemyśle“ mówił Józef Stalin. Stachanowcy, stosując coraz doskonalsze metody pracy, posuwają naprzód technikę i organizację produkcji, torują nowe drogi rozwojowi nauki i techniki. W okresie powojennej pięciolatki

⁴⁾ J. W. Stalin — Zagadnienia leninizmu, wyd. ros. 11, str. 309.

⁴⁾ J. W. Stalin — Zagadnienia leninizmu, wyd. ros. 11, str. 369.

ruch stachanowski wzniósł się na wyższy szczebel. Masy pracujące i poszczególne przedsiębiorstwa współzawodniczą pomiędzy sobą o przodującą technologię i kulturę produkcji, o najwyższą jakość produkcji, o oszczędności w surowcach i paliwie, o obniżenie kosztów własnych produkcji i ponad planową akumulację, o przyspieszenie obiegu środków obrotowych.

Rozkwit myśli wynalazczej wśród ludzi radzieckich widoczny jest choćby z tego, że w jednym tylko 1949 roku i tylko w przedsiębiorstwach przemysłowych wprowadzono do produkcji ponad 450 tys. wynalazków i pomysłów racjonalizatorskich, mających na celu usprawnienie i istotne udoskonalenie procesów produkcyjnych i wytwarzanych wyrobów.

Uczeni rosyjscy wzbogacili światową naukę i technikę licznymi wielkimi odkryciami i wynalazkami, co do których pierwszeństwo rosyjskiej myśli naukowej jest bezsporne. Wielka Socjalistyczna Rewolucja Październikowa otworzyła przed ludzkością nowe drogi. Związek Radziecki stanął na czele światowego postępu.

W 1925 roku Józef Stalin oświadczył: „nasz kraj z jego rewolucyjnymi tradycjami, z jego walką z opieszałością i stagnacją myśli przedstawia najbardziej sprzyjające warunki dla rozkwitu nauki“⁵⁾.

Obecnie spełniły się wypowiedziane wówczas przez J. W. Stalina słowa stwierdzające, że kraj nasz ma przed sobą wielką przyszłość.

Związek Radziecki stał się światowym ośrodkiem przodującej nauki, opierając się o wieką naukę Marksa — Engelsa — Lenina — Stalina.

Przed naszymi uczonymi, otoczonymi troską partii i rządu, otwarte są szerokie horyzonty dla śmiałych wzlotów, owocnych badań i wielkich zdobyczy naukowych.

W ostatnich latach radzieccy uczeni dokonali wielkich odkryć w dziedzinie fizyki i chemii, które stworzyły szerokie perspektywy dla rozwoju nowej techniki. Dlatego też przed nauką radziecką w powojennej stalinowskiej pięciolatce postawiono zadania praktycznego rozwiązania nowych, ogromnie ważnych zagadnień takich, jak wykorzystanie w gospodarce narodowej energii atomowej i techniki reakcji, liczne nowe zadania w dziedzinie chemii organicznej itd. Zadana te są przez uczonych radzieckich pomyslnie rozwiązywane.

Wyjątkowo szybkie, praktyczne rozwiązanie przez radziecką naukę i technikę skomplikowanego problemu wykorzystania energii atomowej rozbiło w drzazgi „atomową dyplomację“ anglo-amerykańskich podlegaczy wojennych. Prace radzieckie uczonych o praktycznym wykorzystaniu w gospodarce narodowej kolosalnych zasobów energetycznych, zawartych w jądrze atomowym, rokuje dalszy niespotykany rozkwit socjalistycznej techniki.

⁵⁾ J. W. Stalin — Dzieła, wyd. ros., tom, 7, str. 88.

Nauka w ZSRR służy państwu socjalistycznemu i narodowi radzieckiemu. Jedność teorii i praktyki stanowi niewzruszone prawo nauki radzieckiej. Nowa forma socjalistycznego współzawodnictwa, polegająca na szerokim ruchu patriotycznym, który ma na celu wzmocnienie twórczej więzi między radzieckimi uczonymi i robotnikami w przemyśle, transporcie i rolnictwie, i który powstał w ostatnich latach, jest owocnym źródłem dalszego postępu radzieckiej nauki i techniki.

Nowatorzy partyjni oraz uczeni radziecy, wzbogacający ojczyznę poważnymi osiągnięciami, które sprzyjają dalszemu postępowi naukowo - technicznemu zyskują w ZSRR ogólną narodową sławę. Ponadto 4,5 tys. wybitnych przedstawicieli nauki i techniki odznaczono honorowym mianem laureatów stalinowskiej nagrody. W 1950 r. Rada Ministrów ZSRR przyznała stalinowskie nagrody 1.285 uczonym, inżynierom, wynalazcom, nowatorom produkcji — stachanowcom, za wybitne prace naukowe, wynalazki i podstawowe udoskonalenie metod pracy produkcyjnej wykonane w 1949 r. Nierozważalną częścią składową socjalistycznego planowania gospodarki narodowej jest państwowy plan rozwoju i wprowadzenia przodującej techniki w gospodarce narodowej ZSRR. Do planu tego włącza się zastosowanie wielkich wynalazków i rezultatów badań naukowych, po uprzednim sprawdzeniu ich w toku półprzemysłowej i przemysłowej produkcji fabrycznych instytutów badawczych, wprowadzenie technicznych osiągnięć poszczególnych socjalistycznych przedsiębiorstw, podjęcie środków celem mechanizacji i automatyzacji produkcji wielkich racjonalizatorskich pomysłów stachanowców, majstrów, inżynierów i techników oraz poszczególnych naukowo - technicznych osiągnięć obcych krajów.

W planie wprowadzenia przodującej techniki ustalane są konkretne zadania wykonania tych zamierzeń według ministerstw i centralnych zarządów, z określeniem rozmiarów i terminu ich wprowadzenia. Wszystkie przedsięwzięcia z zakresu zastosowania przodującej techniki włączone są do planu według rozdziałów:

- a) mechanizacja pracochłonnych i ciężkich robót,
- b) produkcja nowych maszyn, mechanizmów i przyrządów,
- c) automatyzacja procesów produkcyjnych,
- d) produkcja nowych materiałów i wyrobów,
- e) wprowadzenie nowych wysoko - wydajnych procesów technologicznych i produkcyjnych,
- f) ważniejsze prace naukowo - badawcze, konstrukcyjne i doświadczalne.

Planowe w p r o w a d z e n i e przodującej techniki we wszystkich gałęziach gospodarki narodowej ZSRR, zapewniając wszechstronne podniesienie wydajności pracy, obniżenie kosztów produkcji i całkowite, racjonalne wykorzystanie zasobów materialnych, prowadzi do przyspieszenia tempa rozwoju gospodarstwa narodowe-

go i stworzenia materialnej i technicznej bazy komunizmu. Całkowicie planowy rozwój ekonomiki, nauki i techniki zapewnia szwabszy postęp badań naukowych i wprowadzenie ich wyników do produkcji, przyspieszenie i szerokie zastosowanie osiągnięć naukowych i technicznych do gospodarki narodowej oraz niezwłoczne wykorzystanie wszystkich rezerw, stworzonych przez nową technikę, celem przyspieszenia tempa rozwoju sił wytwórczych kraju.

W Związku Radzieckim nie ma nierównomierności w rozwoju techniki, właściwej ustrojowi kapitalistycznemu; postęp techniczny obejmuje w jednakowym stopniu wszystkie przedsiębiorstwa, wszystkie gałęzie gospodarki narodowej, wszystkie okręgi gospodarcze, wszystkie republiki radzieckie. Partia komunistyczna i rząd radziecki wykorzystują szeroko nieograniczone możliwości współczesnej przodującej nauki i techniki i zapewniają tak wysokie tempo rozwoju techniki w ZSRR, które nie jest znane w żadnym państwie na świecie.

W okresie przedwojennych stalinowskich pięcioletek, w wyniku pomyślnego wykonania leninowsko - stalinowskiego programu uprzemysłowienia kraju i kolektywizacji rolnictwa została zbudowana w ZSRR potężna materialno-techniczna baza socjalizmu i stworzone społeczeństwo socjalistyczne. Związek Radziecki wkroczył w nową fazę rozwoju, w fazę ukończonej budowy socjalistycznego społeczeństwa i stopniowego przechodzenia od socjalizmu do komunizmu. Czym bardziej państwo radzieckie zbliża się do komunizmu, tym większą rolę w rozwoju gospodarki narodowej odgrywa postęp nauki i techniki.

Pod wpływem przyspieszającego się postępu nauki i techniki w ZSRR coraz bardziej wzmacnia się, staje się doskonalsza i silniejsza baza materialna i techniczna socjalizmu, która w dalszym swoim rozwoju przekształci się w potężną bazę materialną i techniczną, odpowiadającą komunizmowi. Rola postępu technicznego w budowie komunizmu w państwie radzieckim jest ogromna. W wyniku postępu technicznego zostanie osiągnięty taki wysoki poziom rozwoju sił wytwórczych i społecznej wydajności pracy, jaki jest niezbędny dla zapewnienia obfitości przedmiotów spożycia i urzeczywistnienia komunistycznej zasady rozdziału według potrzeb. Na podstawie postępu technicznego we wszystkich gałęziach gospodarki narodowej, na podstawie dalszej elektryfikacji, mechanizacji i automatyzacji produkcji państwo radzieckie rozwiązuje zadanie podniesienia poziomu kulturalnego i technicznego robotników i chłopów do poziomu pracowników inżyniersko - technicznych, oraz przewyciężenia sprzeczności pomiędzy pracą umysłową i fizyczną.

W przemówieniu z 9 lutego 1946 r. Generalissimus Józef Stalin wysunął wspaniały program nowego potężnego rozwoju gospodarki narodowej, który powinien stworzyć materialne warunki dla przejścia społeczeństwa radzieckiego

do komunizmu. Józef Stalin postawił zadanie, aby w ciągu trzech pięcioletek potroić wielkość produkcji przemysłowej ZSRR i doprowadzić produkcję surowców do 50 miln. ton, stali — do 60 miln. ton, węgla 500 miln. ton, ropy naftowej do 60 miln. ton. Jednym z decydujących warunków urzeczywistnienia tego historycznego programu, na równi z wszechstronnym rozszerzeniem inwestycji jest dalszy postęp techniczny we wszystkich gałęziach gospodarki narodowej. Określając warunki rozwiązania podstawowego ekonomicznego zadania ZSRR — prześcignięcia głównych kapitalistycznych państw co do wielkości produkcji przemysłowej na jednego mieszkańca, Józef Stalin mówił w referacie na XVIII zjeździe WKP(b): „czym wyższa będzie u nas wydajność pracy, czym bardziej doskonaląc się będzie u nas technika produkcji, tym szybciej można będzie wykonać to najważniejsze zadanie ekonomiczne...“⁶⁾

Dalszy wszechstronny rozwój elektryfikacji, mechanizacji, automatyzacji, najdoskonalszych, ciągłych nieustannych metod produkcji, całkowitego wykorzystania rezerw surowców, wykorzystanie energii atomowej dla celów pokojowych — oto najważniejsze tendencje, które powinny doprowadzić do stworzenia materialnej i technicznej bazy komunizmu.

Budowa maszyn — trzon ciężkiego przemysłu — jest podstawą technicznego przeobrażenia i podstawą gospodarki narodowej ZSRR. Partia i rząd oraz osobiście Generalissimus Stalin zawsze przykładali i przykładają szczególną wagę kwestii rozwoju radzieckiej budowy maszyn.

Pierwszeństwo rozwoju ciężkiego przemysłu, a w szczególności budownictwa maszynowego jest niewzruszonym prawem radzieckiej metody uprzemysłowienia. W okresie stalinowskich pięcioletek w niespotykanym tempie wznagało się radzieckie budownictwo maszynowe, powstały nowe gałęzie budownictwa maszynowego, zapewniające samodzielność oraz niezależność państwa radzieckiego. Już w r. 1936 Związek Radziecki wysunął się na pierwsze miejsce w Europie i drugie na świecie pod względem rozmiarów przemysłu budowy maszyn. Postęp techniczny całego budownictwa maszynowego, maksymalne przestawienie go na potokowy system produkcji wyraża się przede wszystkim sukcesami w dziedzinie budowy obrabiarek. Już przed Wielką Wojną Ojczyźnianą radzieckie budownictwo obrabiarek wyprodukowało wiele typów skomplikowanych i ciężkich obrabiarek, koniecznych dla poszczególnych gałęzi produkcji.

W powojennym okresie radzieccy konstruktorzy budowy obrabiarek wnieśli nowy wielki wkład do dzieła postępu technicznego. Liczne i wielkie są ich osiągnięcia przy tworzeniu oryginalnych, wysoko wydajnych obrabiarek i automatycznych zespołów (linii) obrabiarkowych. Inżynierowie fabryki frezarek w mieście

Gorkij B. I. Pietiaszyn, W. A. Anufrew, Murawjow, M. I. Iwanow oraz N. M. Chitrun w 1950 r. zostali odznaczeni za pracę nad konstrukcją obrabiarek mianem laureatów nagrody stalinowskiej. Wyprodukowano i wprowadzono do produkcji uniwersalno-szybkościowe karuzelowe ciężkie frezarki. Obrabiarki te pod względem charakterystyki produkcyjnej przewyższają najlepsze zagraniczne modele.

Wyprodukowana w Moskiewskiej Fabryce Szlifierek nowa wytaczarka wykonuje automatycznie według rysunków całą pracę związaną z obróbką części, sama zmienia wykończoną część na następną i oblicza swoją produkcję.

W moskiewskiej fabryce budowy obrabiarek „Czerwony Proletariusz“ opanowano produkcję różnorodnych oryginalnych modeli obrabiarek, a w szczególności przygotowano serię wielooperacyjnych wielonożowych półautomatów tokarskich nowej konstrukcji do obróbki wałów sterujących dla silników samochodowych i traktorowych, wyprodukowano zautomatyzowane obrabiarki do obróbki osi wagonowych, których wydajność jest o 20% wyższa od maksymalnej wydajności analogicznych obrabiarek amerykańskich.

W r. 1933 w ZSRR produkowano tylko 55 typów i wymiarów obrabiarek, w 1940 r. powyżej 500 modeli różnorodnych uniwersalnych i specjalnych obrabiarek, a w r. 1950 ilość modeli obrabiarek, produkowanych przez radzieckie fabryki osiągnie ponad 2000. Przy tym obrabiarki, produkowane w nowej pięcioletce, wyróżniają się o wiele większą wydajnością, zautomatyzowaniem, łatwością obsługi i regulacji. Zapewniają one zwiększenie szybkości, precyzji i poprawę jakości obróbki.

Obniża się też ciężar gatunkowy produkcji uniwersalnych obrabiarek i powiększa się produkcję półautomatycznych, automatycznych agregatów specjalnych, znacznie zwiększających wydajność pracy, ułatwiających pracę i zwiększających jakość produkcji obróbki części. Jeden agregat zastępuje kilka uniwersalnych obrabiarek, równocześnie zwalnia do wykorzystania przy innych pracach znaczną liczbę robotników o wysokich kwalifikacjach i oszczędza powierzchnię fabryczną.

W okresie powojennej pięcioletki opanowano produkcję setek nowych typów obrabiarek specjalnych, które są 10 — 15 krotnie wydajniejsze od obrabiarek uniwersalnych. Zorganizowano także produkcję wielkich ilości nowych typów urządzeń do obróbki plastycznej (kucia i tłoczenia) metali.

Radzieckie budownictwo obrabiarek uzbraja fabryki budowy maszyn w najnowsze typy obrabiarek, rewolucjonizuje metody produkcji maszyn i zapewnia nowy rozwój radzieckiego budownictwa maszyn.

Budowniczości maszyn pomyślnie wykonują zadania planu pięcioletniego. Z roku na rok powiększa się produkcja maszyn i to nowych, doskonalszych typów niż przed wojną. Wystarczy powiedzieć, że na przykład produkcja trak-

⁶⁾ J. W. Stalin — Zagadnienia leninizmu, wyd. ros. 11, str. 579 — 580.

torów w ciągu czterech lat powojennej pięcioletki wzrosła o 11,4 razy, turbin parowych 6,7 razy, produkcja samochodów osobowych w 1949 r. wzrosła 2,3 razy w porównaniu do 1948 r. itd.

W referacie o 31-ej rocznicy Wielkiej Socjalistycznej Rewolucji Październikowej W. Mołotow wskazywał, że „Przemysł Związku Radzieckiego może produkować teraz dowolne maszyny, przy czym produkcja budowy maszyn znacznie przekroczyła już poziom przedwojenny. Czynny park obrabiarek w naszym państwie znacznie zwiększył się w porównaniu z r. 1940 i w krótkim czasie może być jeszcze bardziej zwiększony. Planowe stosowanie przodującej techniki we wszystkich gałęziach gospodarki narodowej jest potężną dźwignią w dziele dalszego zwiększenia siły państwa radzieckiego“.

Radzieckie budownictwo maszyn posiada wszystkie możliwości do przekroczenia postawionych przed nim w planie pięcioletnim zadań. Siły wytwórcze we wszystkich rodzajach budownictwa maszyn w okresie pięcioletki znacznie wzrosły. Odbudowują się, rozszerzają i rekonstruują działające i budujące się na nowej technicznej podstawie fabryki budowy maszyn.

Fabryki budowy maszyn rozporządzają dużymi rezerwami dalszego wzrostu produkcji. Rezerwy te tkwią w stosowaniu przodujących form organizacji produkcji, we wprowadzeniu nowej techniki, udoskonalonej technologii, mechanizacji pracy i ulepszaniu ekonomiki produkcji. Zadanie polega na tym, aby rezerwy te w pełni wykorzystać. W okresie powojennej pięcioletki Związek Radziecki zrobił ogromny krok naprzód w dziele postępu technicznego w budownictwie maszyn.

W naszych fabrykach corocznie opanowuje się produkcję kilkuset nowych typów maszyn, mechanizmów i innych urządzeń. W ciągu jednego tylko r. 1949 w fabrykach radzieckich opanowano produkcję powyżej 300 bardzo ważnych nowych typów maszyn i urządzeń.

Fabryki samochodów i traktorów opanowały produkcję nowych osobowych i ciężarowych marek samochodowych oraz traktorów, odznaczających się pod każdym względem znacznie większą efektywnością: w oszczędności silników, szybkości, ładowności, sile pociągowej. Wielkie są osiągnięcia przemysłu lotniczego ZSRR w dziedzinie opanowania techniki odrzutowej, w tworzeniu najnowszej konstrukcji samolotów, dla różnych celów. Dla transportu kolejowego zorganizowano produkcję nowych potężnych parowozów, elektrycznych wagonów motorowych i wagonów z napędem spalinywym, ponadto uruchomiono produkcję doskonałych wagonów, w tej liczbie całkowicie metalowych wagonów-węglarek, wagonów osobowych, wagonów wywrotek o dużej pojemności. Rozszerza się produkcja najnowocześniejszych typów statków morskich i rzecznych.

Budownictwo ciężkich maszyn osiągnęło wielkie sukcesy w produkcji najnowszych

i różnorodnych urządzeń dla hutnictwa, urządzeń walcowniczych, walców do szyn, rur i blach, urządzeń wielkich pieców, maszyn aglomeracyjnych itd. Za stworzenie nowoczesnego urządzenia do walcowania szyn grupa pracowników Uralskich Zakładów Budowy Maszyn — otrzymała w 1950 r. nagrodę staliniowską.

W budownictwie maszyn energetycznych zastosowano najnowsze turbiny wodne o mocy 102 koni mechanicznych (praca związana ze stworzeniem i oddaniem tych maszyn do eksploatacji, odznaczona została w 1950 r. nagrodą staliniowską oraz turbiny parowe na wysokie ciśnienie, o mocy 100 tys. kilowatów, dające w eksploatacji oszczędność około 100 tys. ton węgla rocznie. Zorganizowano seryjną produkcję turbin parowych wysokiego ciśnienia o mocy 25, 50 i 100 tys. kilowatów, kotłów walcakowatych na wysokie ciśnienie o wydajności 170 ton pary na godzinę i inne.

Wyjątkowo różnorodny i szeroki jest asortyment nowych maszyn i aparatury elektrycznej, opanowany przez produkcję przemysłu elektrotechnicznego. W produkcji znajdują się potężne turbinogeneratory z chłodzeniem wodowym, nowe silniki asynchroniczne o różnej mocy, transformatory najnowszej konstrukcji, najnowsze urządzenia do spawania elektrycznego, urządzenia wysokiej częstotliwości, urządzenia rentgenowskie, odbiorniki radiowe, aparatura radiowa i telewizyjna, różnorodne elektryczne próżniowe przyrządy i lampy, aparatura do automatyzacji i telemechaniki, aparatura radarowa i inne.

Radziecki przemysł elektrotechniczny rozwija się w szybkim tempie. Zawdzięczając środkom przewidzianym przez partię i rząd już w 1948 r. był osiągnięty poziom produkcji przewidziany przez plan pięcioletni na rok 1950 w dziedzinie najważniejszych dla gospodarki narodowej maszyn elektrycznych.

W ZSSR w okresie powojennej pięcioletki zorganizowano produkcję najnowszej i skomplikowanej aparatury i urządzeń dla rafinerii ropy naftowej, dla fabryk sztucznego paliwa płynnego oraz dla gazowni.

W fabrykach ministerstwa budowy maszyn i przyrządów z roku na rok rozszerza się produkcja nowych typów kompresorów, aparatury chemicznej wysokiego ciśnienia, pomp odśrodkowych, maszyn chłodniczych, sprężarek odśrodkowych, maszyn poligraficznych, urządzeń odlewniczych, przeciwpożarowych i do obróbki drewna, zegarków i innych przyrządów o różnorodnym zastosowaniu.

Znacznie rozszerzono produkcję nowych maszyn przemysłu włókienniczego, lekkiego i spożywczego.

Radzieckie budownictwo maszyn w latach pięcioletki opanowało wiele nowych typów maszyn o wysokiej wydajności, najróżnorodniejszych asortymentów i o różnorodnym zastosowaniu dla całkowitej mechanizacji, ciężkich i wymagających wielkich nakładów pra-

cy robót w przemyśle węglowym, hutniczym, torfowym, leśnym, w rolnictwie, budownictwie oraz w transporcie.

Radzieccy konstruktorzy dążą do stworzenia nowych maszyn własnymi drogami, starając się osiągnąć większą doskonałość radzieckich konstrukcji w porównaniu z zagranicznymi. Technika nasza dąży do wyprzedzenia techniki kapitalistycznej.

W konstrukcjach nowych maszyn i obrabiarek coraz szerzej przewiduje się możliwości maksymalnej standaryzacji i unifikacji przy seryjnej, masowej produkcji obrabiarek, maszyn i ich części, co prowadzi do potania, przyspieszenia i wzrostu produkcji maszyn, ułatwia montaż i przyszły ich remont, a także sprzyja rozwojowi potokowych metod produkcji.

Rzeczywisty rozwój współczesnej techniki postępuje w kierunku wykorzystania takich potężnych czynników, jak przyspieszenie procesów produkcyjnych, zastosowanie wysokich temperatur, wysokich ciśnień i szybkości, stawia nowe wymagania przed współczesnymi maszynami i urządzeniami. Opanowanie przez radzieckie budownictwo maszyn najdoskonalszych technicznie — obrabiarek, maszyn i innych urządzeń wywiera postępowy wpływ na wszystkie gałęzie gospodarki narodowej i sprzyja zwiększeniu wydajności, przyspieszeniu cyklu produkcyjnego, zwiększeniu tempa wzrostu produkcji, oszczędności w paliwie i materiałach oraz obniżeniu kosztów własnych produkcji.

Jak już niejednokrotnie wskazywali Lenin i Stalin, decydujący wpływ na postęp techniczny, na cały rozwój gospodarki narodowej wywiera elektryfikacja kraju.

Lenin i Stalin nadają szczególne znaczenie elektryfikacji, jako technicznej bazie budowy komunizmu. „Komunizm — pisał Lenin — to władza radziecka plus elektryfikacja całego kraju“. Leninowska idea elektryfikacji kraju została wcielona w życie. W wyniku przekroczenia planu GOELRO i stalinowskich pięcioletek, w Związku Radzieckim stworzono przodującą technicznie gospodarkę elektroenergetyczną. Kraj pokryty został siecią elektrowni, w podstawowych ekonomicznych okręgach utworzone są zespoły elektrowni i sieci przesyłowych.

Jeszcze większe zadania stawia partia i rząd powojennej stalinowskiej pięcioletce. Celem dalszego podniesienia poziomu technicznego gospodarki narodowej konieczny jest szeroki rozwój elektryfikacji procesów produkcyjnych w przemyśle, rolnictwie, transporcie. Produkcja energii elektrycznej w końcu bieżącej pięcioletki zostanie znacznie zwiększona w porównaniu do poziomu przedwojennego. Tempo zwiększania mocy elektrowni i wzrostu produkcji energii elektrycznej jest w Zw. Radzieckim 6-krotnie wyższe niż w USA. W ZSRR co roku uruchamia się znacznie więcej mocy, niż przewidywał to plan GOELRO na przeciąg 15 lat.

Moc elektrowni wzrasta nie tylko dzięki wykonaniu dużego programu odbudowy i budowy nowych elektrowni, lecz także dzięki podniesieniu ich poziomu technicznego. W tym celu w ostatnich latach w elektrowniach cieplnych, oprócz zastosowania automatyzacji, szeroko stosuje się parę o wysokim ciśnieniu i temperaturze. Zapewnia to znaczny wzrost wydajności elektrowni i zmniejsza o 12 — 15% zużycie paliwa w porównaniu ze zwykłymi urządzeniami o ciśnieniu podwyższonym.

Dla Związku Radzieckiego, obfitującego w zasoby wodne, wielkie znaczenie posiada zwiększenie udziału elektrowni wodnych w ogólnej produkcji energii elektrycznej. Koszt energii elektrycznej otrzymywanej z elektrowni wodnych jest przeciętnie mniej więcej trzy razy niższy niż w elektrowniach cieplnych. Elektrownie wodne nie wymagają paliwa i potrzebują minimalnej ilości personelu obsługującego, a nawet mogą być całkowicie zautomatyzowane. Na równi z tym konieczne jest szersze wykorzystanie również innych znajdujących się w ZSRR olbrzymich naturalnych zasobów energetycznych, w tej liczbie miejscowych zasobów opału niższej jakości.

W latach powojennych w ZSRR rozwinęły się olbrzymie prace naukowo-badawcze i doświadczalne, mające na celu zastosowanie prądu stałego wysokiego napięcia, jak również prądu zmiennego o napięciu około 400 kilowolt do przesyłania energii elektrycznej o dużej mocy na odległości powyżej 1000 km.

Jednym z poważnych zadań w zakresie elektryfikacji jest przestawienie maszyn i obrabiarek na doskonalszy napęd elektryczny. Konstrukcje oraz udoskonalenie maszyn roboczych przeprowadza się obecnie na zasadzie indywidualnego zautomatyzowanego napędu, elektrycznego, przy tym coraz szerzej stosuje się przy budowie nowych maszyn najdoskonalszy napęd elektryczny, związany bezpośrednio z roboczymi mechanizmami maszyn.

W okresie powojennej pięcioletki zapewnił szerokie zastosowanie elektryczności do technologicznej obróbki metali, produkcji metali kolorowych i lekkich stali stopowych i produktów chemicznych.

Przeprowadza się dalszą elektryfikację kolei, celem zapewnienia na najbardziej obciążonych liniach kolejowych większej zdolności przelotowej i zdecydowanego polepszenia bilansu energetycznego w transporcie kolejowym.

W powojennej pięcioletce zaznaczył się szeroki rozwój w dziedzinie elektryfikacji rolnictwa, co daje możliwości zwiększenia mechanizacji procesów wymagających dużego nakładu pracy, przyspiesza prace rolne, znacznie podnosi wydajność pracy w kolchozach, sowchozach, stacjach maszynowo-tractorowych oraz podnosi kulturalny poziom ludności wiejskiej. Elektryfikacja stwarza warunki dla usunięcia przeciwieństw pomiędzy wsią a miastem.

Elektryfikacja rolnictwa nabiera coraz większego znaczenia przy rozstrzygnięciu postawionych w 1947 r. przez lutowe plenum CK WKP(b) zadań powojennego rozwoju rolnictwa.

W okresie pięcioletki osiągnięto poważne sukcesy w elektryfikacji wsi. Obecnie jest trzy razy więcej kolchozów zelektryfikowanych niż przed wojną. Zrealizowano całkowitą elektryfikację poszczególnych rejonów i okręgów rolniczych.

Jako pierwszy w ZSRR w 1947 r. zakończył całkowitą elektryfikację okręg swierdłowski. Poważne sukcesy w elektryfikacji rolnictwa osiągnięto na Ukrainie, Białorusi, Kazachstanie, Uzbekistanie, Gruzji i w innych republikach związkowych. Zbliży się zakończenie elektryfikacji wsi w moskiewskim, czeliabińskim, mołotowskim, gorkowskim i w szeregu innych okręgach.

Zwiększa się zastosowanie energii elektrycznej w produkcji o dużym nakładzie pracy, jak: młocka, czyszczenie, sortowanie, suszenie i mielenie ziarna, nawadnianie, zaopatrywanie w wodę, przygotowywanie pasz, dojenie i strzyżenie, jak również przeróbka produktów rolnych.

Do końca bieżącej pięcioletki powinny być zaopatrzone w energię elektryczną wszystkie sowchozy, stacje maszynowo-tractorowe, selekcyjne i doświadczalne stacje rolnicze oraz dziesiątki tysięcy kolchozów. W niebawym szerokim rozmachu elektryfikacji ujawnia się wielka siła życiowa i potęga kolchozowych form gospodarstwa chłopskiego. W wyniku szerokiego zastosowania energii elektrycznej znacznie zwiększyło się wyposażenie energetyczne pracy i kultura produkcji; polepsza się warunki i podwyższa się kwalifikacje pracowników, zwiększa się produkcja i podnosi się jej jakość przy równoczesnym zmniejszaniu nakładów sił i środków.

Najważniejszym ogniwem postępu technicznego gospodarki narodowej ZSRR jest dalsza mechanizacja we wszystkich gałęziach gospodarki narodowej robót pracochłonnych, wymagających wzmoczonego wysiłku fizycznego. Mechanizacja robót pracochłonnych daje możliwość ułatwienia pracy, znacznie zwiększa jej wydajność i tym samym zwalnia dla gospodarki narodowej setki tysięcy robotników.

Józef Stalin wskazywał, iż mechanizacja procesów pracy, jest tą decydującą siłą, „bez której niemożliwością jest utrzymanie naszego tempa, ani nowej skali produkcji“.

W okresie przedwojennych pięcioletek w ZSRR była dokonana ogromna praca w dziele mechanizacji ciężkich i wymagających dużych nakładów pracy procesów produkcyjnych. Na przykład w dziedzinie mechanizacji wydobycia węgla i torfu Związek Radziecki wyprzedził wszystkie państwa świata. Jeszcze bardziej widoczne są osiągnięcia w dziele mechanizacji rolnictwa, przekształconego na zasadzie uprzemysłowienia kraju i kolektywizacji w duże zmechanizowane gospodarstwa.

W okresie powojennej pięcioletki w znacznej mierze wzrosło tempo i w większej skali niż przed wojną realizuje się mechanizacja ciężkich i pracochłonnych robót, szczególnie w takich gałęziach gospodarki narodowej jak przemysł węglowy, wydobywanie rud, przemysł drzewny, torfowy a także w budownictwie, rolnictwie, jak również przy pracach związanych z załadunkiem i rozładunkiem. W zwiększeniu tempa mechanizacji tkwi jedna z ważniejszych rezerw znacznego zwiększenia wydajności pracy i wzrostu produkcji.

W ostatnich latach szczególną uwagę zwrócono na zapewnienie mechanizacji zespołami procesów produkcyjnych, ponieważ brak mechanizacji w niektórych gałęziach gospodarki narodowej prowadzi do obniżenia efektu ekonomicznego w całości zagadnienia mechanizacji i zakłóca nieprzerwany bieg procesów produkcyjnych.

W 1949 roku w przemyśle węglowym prawie całkowicie zakończono mechanizację wydobycia węgla, wewnętrznego transport, przetwarzanie i załadunek na wagony kolejowe. Mechanizacja tych procesów osiągnęła wyższy poziom techniczny niż przed wojną: zainstalowano najnowsze, silniejsze wrębiarki, potężne transporterzy zgrzeblowe i elektrowozy. Jednak przy wysokim stopniu mechanizacji wrębu, dostawy wewnętrznego transportu węgla, — czyli procesy wymagające dużych nakładów pracy, jak gromadzenie węgla w sztolniach i ładowanie przy robotach przygotowawczych — jeszcze są słabo zmechanizowane. Nie zmechanizowano także umacniania wyrobisk po wydobyciu węgla.

Brak całkowitej mechanizacji wydobycia węgla nie pozwala w pełni wykorzystać parku maszyn i mechanizmów i hamuje wzrost wydajności pracy.

W ostatnich latach w ZSRR stworzono i opatowano w produkcji podstawowe typy maszyn, zapewniających całkowitą mechanizację wydobycia węgla i rozpoczęto ich stosowanie. Są już konkretne osiągnięcia w dziele mechanizacji ładowania węgla na transporter. W marcu 1950 r. już 13,5% węgla na pokładach pochyłych ładowano na transporter sposobem mechanicznym, a w szczególności w Donbasie — 20%. Problem mechanizacji urobku węgla rozstrzyga się przy pomocy specjalnych maszyn i kombajnów węglowych. W szybach krasnodarskiego basenu węglowego ma zastosowanie węglowy kombajn Makarowa. W szybach podmoskiewskiego basenu wprowadzono kombajn WOM, w Donbasie — kombajn „Donbas“.

Kombajn węglowy jednocześnie podrabuje warstwę węgla, urabia i ładuje na transporter. Każdy taki kombajn zastępuje ciężką pracę 25 — 30 rębaczy i ładowaczy. Dla ładowania węgla w toku robót przygotowawczych wprowadza się na szybach rozmaite maszyny do ładowania węgla, opracowane przez radzieckich konstruktorów i szeroko wytwarzane przez przemysł budowy maszyn.

Należy zaznaczyć, że te nowe cenne maszyny w wielu wypadkach nie są jeszcze dostatecznie wykorzystane. Ministerstwo przemysłu węglowego powinno usunąć braki w wykorzystaniu maszyn, jak również rozszerzyć prace naukowo-badawcze i konstrukcyjne w celu mechanizacji umacniania przestrzeni pozostałej po wydobywaniu węgla oraz w celu stworzenia nowych doskonalszych konstrukcji przenośnych umocnień metalowych. Pozostawanie w tyle mechanizacji tego odcinka pracy prowadzi do znacznego niewykorzystania efektów, jakie może dać kombajn przyspieszając posuwanie się urobku i zwiększając wydajność pracy.

W podstawowych basenach węglowych istnieją już szyby z całkowicie zmechanizowanym wydobywaniem węgla. Konieczne jest przyspieszenie wprowadzenia maszyn i mechanizmów, zapewniających całkowitą mechanizację wydobywania węgla. Zakończenie całkowitej mechanizacji ogromnie ułatwi pracę górników i pozwoli na znaczne podniesienie wydajności pracy.

W stadium zakończenia całkowitej mechanizacji znajduje się przemysł kopalnictwa rud. Odkrywkowe wydobywanie węgla i rudy zapewniły w bieżącej pięcioletniej nową potężną kopalnię, elektrowozy i szereg innych maszyn.

Wzrastające wysokie tempo produkcji i budownictwa w ZSRR wymaga ogromnej ilości drewna na potrzeby gospodarki narodowej. Tymczasem przemysł drzewny pozostaje w tyle i nie zapewnia całkowicie tych potrzeb. Jedną z podstawowych przyczyn pozostawania przemysłu drzewnego w tyle jest niedostateczny stopień mechanizacji i w związku z tym niski poziom wydajności pracy przy wyrębie drzewa. Przemysł drzewny powinien wznieść się na poziom wielkiego, całkowicie zmechanizowanego przemysłu.

W okresie powojennej pięcioletki techniczne wyposażenie przemysłu drzewnego znacznie wzrosło. Przemysł drzewny otrzymał dziesiątki tysięcy pił elektrycznych, zwalniających tysiące drwali, p. acujących przedtem ręczną piłą i siekierą. Dla zmechanizowania zwózki z wyrębów i wywozu drewna, skierowano duże ilości ciężkich traktorów, samochodów z przyczepami, wiele wąskotorowych parowozów z platformami i dźwigów. Z roku na rok znacznie wzrasta poziom mechanizacji robót. W jednym tylko 1949 r. rozmiary zmechanizowanej ściłki na zrębach w przedsiębiorstwach ministerstwa leśnictwa i przemysłu papierniczego ZSRR wzrosły do 94%, zaś zmechanizowanej zrywki — 4-krotnie i zmechanizowanej zwózki — o 36%. Na bazie mechanizacji przemysł drzewny przechodzi na potokowe metody produkcji robót zrębowych. Wiele przedsiębiorstw zajmujących się zrębem i dostawą drewna z lasu, skutecznie wykorzystuje mechanizację i podnosi wydajność pracy. Jako przykład można przytoczyć halićki „lespromchoz“ podległy ministerstwu przemysłu materiałów budowlanych ZSRR, w któ-

rym produkcja przypadająca na jednego robotnika w r. 1949 przekroczyła przedwojenną 2,3 razy. Wysoką wydajność pracy osiągnęło szereg „lespromchozów“ ministerstwa leśnictwa i przemysłu papierniczego.

W kijorodzkiem „lespromchozie“, który jako jeden z pierwszych przeszedł na potokową metodę zrębów i dostawy drewna z lasu, w czwartym kwartale 1949 r. poziom mechanizacji ściłki osiągnął 98,5%, mechanizacji zrywki — 95%, mechanizacji transportu — 100%. Produkcja dzienna na jednego robotnika wyniosła 2,1 m³ przy normie 1,24 m³. Jednak ministerstwo leśnictwa i przemysłu papierniczego ZSRR niedostatecznie rozpowszechnia doświadczenia produkcyjnych przedsiębiorstw i dlatego wiele „lespromchozów“ dotychczas nie osiągnęło przedwojennego poziomu wydajności pracy. Jedną z podstawowych przyczyn tego niedopuszczalnego stanu rzeczy jest słabe wykorzystanie maszyn i mechanizmów w „lespromchozach“. Wraz ze wzrostem tempa całkowitej mechanizacji całego cyklu omawianych robót, w tej liczbie i takich robót jak obcinanie gałęzi, konieczne jest wszechstronne zwiększanie wykorzystania posiadanych przez „lespromchozy“ mechanizmów.

Po wojnie w Związku Radzieckim ogromnie rozwinięto prace przy odbudowie zniszczonych i budowie nowych przedsiębiorstw, jak również w budownictwie mieszkaniowym.

Jednym z ważniejszych czynników przyspieszenia tempa inwestycji i obniżenia ich kosztów jest przewyciężenie opóźniania się mechanizacji robót budowlanych. W okresie powojennej pięcioletki znacznie wzrósł stopień usprzętowania budownictwa.

W wyniku zastosowania przemysłowych metod w budownictwie, zaopatrzenia budowy w wielką ilość maszyn i mechanizmów i lepszego zaopatrzenia materiałowego, domy są teraz wznoszone w krótszym czasie niż dawniej. Jednakże na budowach są jeszcze bardzo duże rezerwy mogące przyspieszyć tempo i obniżyć koszty budownictwa, w szczególności posiadany park mechanizmów nie jest wykorzystany w pełnym stopniu, w większości wypadków z powodu złej organizacji pracy, jak również z powodu braku mechanizacji zespołami. Mechanizacja zespołami budownictwa inwestycyjnego ma ogromne znaczenie dla lepszego wykorzystania posiadanego parku mechanizmów, dla dalszego wzrostu wydajności pracy. Mechanizacja zespołami robót budowlanych jest podstawową przesłanką uprzemysłowienia budownictwa i przejścia do potokowych i szybkościowych metod produkcji w budownictwie.

Partia i rząd postawiły zadanie zakończenia mechanizacji podstawowych robót budowlanych w ciągu najbliższych 3 — 4 lat, przejścia od mechanizacji poszczególnych procesów do mechanizacji zespołami robót ziemnych, załadunku i wyładunku oraz prac transportowych, betonarskich, żelazobetonarskich, montażowych i wykończeniowych, jak również pra-

w kamieniołomach związanych z wydobyciem kamienia, szutru, żwiru i piasku.

W powojennych latach zorganizowano w ZSRR produkcję maszyn budowlanych i drogowych w znacznie większej skali niż przed wojną. Mimo to, dla wykonania zadań mechanizacji podstawowych robót budowlanych w najbliższych 3 — 4 latach ministerstwa produkujące maszyny budowlane, a w szczególności ministerstwo budowy maszyn drogowych i budowlanych, powinny przyspieszyć tempo produkcji i produkować znacznie więcej niż dotychczas kopaczek o wysokiej wydajności, dźwigów, żurawi masztowych, spycharek, wyrówniarek, skrapierów, samochodów samowładowczych i traktorów, buldożerów oraz innych urządzeń i narzędzi budowlanych, jak również sprzętu technologicznego i innych urządzeń dla przemysłu materiałów budowlanych. Konieczne jest także rozwinięcie prac konstruktorskich celem stworzenia nowych, doskonalszych typów maszyn budowlanych i drogowych.

Znaczne sukcesy osiągnięto w mechanizacji przemysłu torfowego. Opanowano produkcję wszystkich maszyn niezbędnych do wydobycia torfu, we wszystkich przedsiębiorstwach szeroko stosuje się przodujące metody wydobycia torfu. Zorganizowane w ostatnich latach sztuczne osuszanie torfu stwarza perspektywy przestawienia produkcji torfu z sezonowej na stałą.

Szybko wzrasta obrót ładunków w transporcie kolejowym, morskim, rzeczny i samochodowy, który obecnie znacznie już przekroczył poziom przedwojenny. Wobec wielkiego wzrostu przewozów, ważnym czynnikiem przyspieszenia obiegu taboru i obniżenia kosztów przewozu jest mechanizacja załadunku i wyładunku w przemyśle i transporcie. Poziom mechanizacji załadunku i wyładunku stale wzrasta. Jednakże ładowanie i wyładunek zatrudnia kilkaset tysięcy robotników, z których około połowa pracuje na kolei — głównie na bocznicach przedsiębiorstw przemysłowych. Ciężka ręczna praca załadunku i wyładunku powinna być w najbliższych latach całkowicie zlikwidowana. W tym celu zorganizowano produkcję urządzeń samoładowczych, przenośnych i stałych transporterów, dźwigów, kopaczek i innych mechanizmów.

Ogromne sukcesy osiągnięto w okresie powojennym w dziedzinie mechanizacji rolnictwa. Zaopatrzenie rolnictwa w maszyny w powojennej pięcioletce znacznie przekracza skalę przedwojenną. W 1949 r. rolnictwo otrzymało 3 — 4 razy więcej traktorów, samochodów i maszyn rolniczych niż przed wojną w 1940 r. Rozwinięto sieć stacji maszynowo-traktorowych, liczba których w 1949 r. osiągnęła 8100. W 1950 r. wykonano w kolchozach 85 — 90% całej orki i 65% zasiewów traktoraми stacji maszynowo-traktorowych. Mechanizacja coraz szerzej obejmuje nie tylko gospodarstwa zbożowe, lecz także produkcję roślin

przemysłowych i hodowlę zwierząt. W Związku Radzieckim praca w rolnictwie przekształca się coraz bardziej w zróżnicowaną pracę typu przemysłowego.

Lotowe plenum CK WKP(b) wykazało, że zaopatrzenie rolnictwa w traktory i maszyny jest pierwszym i najważniejszym zadaniem rządu.

W ubiegłych latach pięcioletki, radzieckie budownictwo maszyn dostarczyło rolnictwu szereg nowych typów maszyn.

Przemysł traktorowy produkuje dla rolnictwa silne, o wysokiej wydajności traktory gąsienicowe „DT-54“ z silnikami Diesla o mocy 54 KM i „Kirowiec D35“ z silnikami Diesla, o mocy 37 KM oraz traktory na kołach „Uniwersal“ z silnikami naftowymi o mocy 24 KM. Zorganizowano też produkcję potężnych traktorów z silnikami Diesla „S-80“ nie tylko dla rolnictwa, lecz także dla innych gałęzi gospodarki narodowej. Produkuje się również traktory lekkiego typu dla robót w ogrodnictwie i prac pomocniczych. Jak szeroko rozwinęła się w ZSRR po wojnie praca nad wyposażeniem kolchozów i sowchozów w nowe, udoskonalone maszyny, dowodzi fakt, że koszt maszyn rolniczych nowych typów w 1949 roku wyniósł 75% ogólnej produkcji nowych maszyn. W żadnym państwie kapitalistycznym nie produkuje się obecnie takiej ilości maszyn jak w Związku Radzieckim. Zorganizowano masową produkcję kombajnów z własnym napędem, kombajnów liniarskich, maszyn do zbioru bawełny, sadzenia i kopania kartofli, przenośnych suszarni ziarna i wielu innych oryginalnych radzieckich maszyn rolniczych. W r. 1950 przyznano nagrody stalinowskie konstruktorom i pracownikom instytutów naukowych — za stworzenie i opanowanie produkcji nowych maszyn do zbioru bawełny, rolniczego traktora z silnikiem Diesla, traktora ogrodniczego oraz maszyn rolniczych do niego, młocarni do młócenia konopi, kombinowanych siewników do ziarna i trawy przy stosowaniu płodozmianów trawowo-zbożowych oraz zmechanizowanych przenośnych suszarni do ziarna.

Aby zmechanizować prace nad urzeczywistnieniem wielkiego stalinowskiego planu przekształcenia przyrody, zorganizowano produkcję różnych maszyn do sadzenia i pielęgnacji pasów leśnych, w tej liczbie specjalne maszyny do sadzenia lasu i leśne siewniki. Maszyny te w zupełności zaopatrzyły 119 stacji ochrony lasów, założonych w 1949 r. W celu dalszej mechanizacji pracochłonnych procesów przy sadzeniu leśnych pasów ochronnych, w 1950 roku tworzy się jeszcze 191 stacji ochrony lasów.

Pod względem mechanizacji nasze socjalistyczne rolnictwo zajęło już dawno pierwsze miejsce na świecie.

Obecnie przed Ministerstwem Budowy Maszyn Rolniczych stoi zaszczytne zadanie — w jak najkrótszym czasie stworzyć komplet maszyn do wszystkich rodzajów robót rolnych, z uwzględnieniem właściwości poszczególnych

okręgów kraju, z tym, aby w najbliższych latach zakończyć całkowitą mechanizację rolnictwa.

Całkowita mechanizacja rolnictwa stwarza warunki do dalszego, szerszego wcielania w życie osiągnięć przodującej radzieckiej agrobiologii oraz do dalszego wzrostu urodzajności pól kołchozowych.

Całkowita mechanizacja i elektryfikacja rolnictwa jest bazą podniesienia wydajności pracy kołchoźników, likwidacji przeciwnościw pomiędzy miastem a wsią oraz bazą komunistycznej obfitości produktów.

Zwiększenie tempa mechanizacji robót ciężkich i pracochłonnych jest obecnie jednym z ważniejszych zadań ogólnogospodarczych.

Szczególną uwagę należy zwrócić na wszechstronne zastosowanie całkowitej mechanizacji, dającej największy efekt we wzroście wydajności pracy.

W przedsiębiorstwach całkowicie zmechanizowanych wydajność pracy w r. 1949 zwiększyła się w przemyśle drzewnym przeciętnie o 100 — 115%, w kopalnictwie rud — o 64%, w budownictwie mieszkaniowym — o 50 — 75%, w budownictwie dróg samochodowych — czterokrotnie, w przemyśle torfowym — o 25%.

Radzieckie budownictwo maszyn dysponuje wszelkimi możliwościami dla zakończenia w najbliższym czasie całkowitej mechanizacji procesów produkcyjnych i likwidacji ciężkiej pracy ręcznej we wszystkich gałęziach gospodarki narodowej.

Na drodze likwidacji przeciwnościw pomiędzy pracą umysłową a fizyczną, elektryfikację i mechanizację pracy dopełni automatyzacja procesów produkcyjnych.

Automatyzacja to wzorzec techniki komunizmu. Prowadzi ona do gwałtownej zmiany charakteru pracy, do zaniku pracy niewykwalifikowanej, do zwiększenia wydajności, do dalszego wzrostu produkcji i podniesienia jakości produkcji.

Wyjątkowe znaczenie posiada automatyzacja kierowania i kontroli przy masowej produkcji, jest ona podstawową przesłanką i zapewnia ciągłość procesu produkcyjnego.

Przemysł socjalistyczny zdecydowanie wstąpił na drogę automatyzacji, kierowania wykonawczymi mechanizmami i napędem elektrycznym, na drogę automatycznej kontroli fizycznych i chemicznych własności surowca, gotowych wyrobów oraz kontroli wyrobów po każdej operacji.

W fabrykach budowy maszyn, znajdują coraz szersze zastosowanie automatyczne linie produkcji potokowej, łącząc cały kompleks operacji, niezbędnych dla wykonania jakiejś części.

Jeszcze przed wojną i w czasie wojny radzieccy konstruktorzy stworzyli kilka automatycznych linii produkcji potokowej z agregatów obrabiarek o wysokiej wydajności. Szerokie zastosowanie tych linii w budownictwie

maszyn podnosi je na wyższy poziom techniczny i stwarza przesłanki dla rozwoju automatycznych oddziałów produkcji i całych fabryk.

W latach powojennej pięcioletki radzieccy konstruktorzy zorganizowali produkcję dużej ilości automatycznych i półautomatycznych linii obrabiarek do obróbki części motorów w fabrykach lotniczych, traktorów i samochodów, jak również dla obróbki części w innych gałęziach budownictwa maszyn. Automatyczne linie, wykonujące przed wojną 10 operacji, obecnie wykonują do 134 operacji. Jeśli obróbka bloku cylindrów silnika traktorowego trwała na uniwersalnych obrabiarkach 195 minut, to na linii automatycznej czas obróbki zmniejsza się do 3,5 minut. Zespół automatów złożony z 8 pionowych wiertarek, wykonany w fabryce obrabiarek im. Sergo Ordżonokidze wykonuje w ciągu jednej minuty jednocześnie wiercenie 79 różnych otworów w podłużnicach wagonów towarowych o dużej nośności.

Na jeszcze wyższy poziom podniesiono automatyzację produkcji w wyniku przeprowadzonych w ostatnim czasie w naukowo-badawczym instytucie obrabiarek do metali i w jego fabryce doświadczalnej „Stankonstrukcja“. Pracownicy instytutu i fabryki zaprojektowali i wykonali automatyczną fabrykę produkującą tłoki samochodowe. W fabryce tej całkowicie zmechanizowane są wszystkie procesy produkcji, poczynając od napełniania agregatów odlewniczych i kończąc na pakowaniu gotowych wyrobów. W porównaniu z będącymi w ruchu fabrykami samochodów, w fabryce automatycznej do wytworzenia tej samej ilości produkcji potrzeba trzy razy mniej powierzchni produkcyjnej, pięć razy mniej robotników, wydajność pracy zwiększa się 8 do 9 razy, trzykrotnie zmniejsza się koszt własny wyrobu. Zbliży się ku końcowi automatyzacja kierowania i kontroli procesów cieplnych w wielkich piecach, w piecach martenowskich i w bateriach koksowniczych, automatyzacja wsadu pieców hutniczych, automatyzacja walcowni.

Zastosowanie automatyzacji w piecach hutniczych zapewnia znaczne skrócenie czasu wytopu i daje dużą oszczędność paliwa. Np. automatyzacja pieców martenowskich w Niżnie-Tagilskich Zakładach jest decydującym czynnikiem prawie dwukrotnego zwiększenia ilości wytopów pomiędzy remontami, jak również zmniejszenia zużycia paliwa na 1 tonę stali o 30 — 40%.

Realizowana ostatnio całkowita automatyzacja walcowni zapewnia zwiększenie wydajności pracy, zmniejsza braki i zapewnia dużą oszczędność energii elektrycznej.

W okresie powojennym szeroko rozwinięto prace związane z automatyzacją procesów produkcyjnych elektrowni i sieci elektrycznej, szczególnie w elektrowniach wodnych. Prace te przy należytej uwadze ze strony ministerstwa elektrowni i innych ministerstw, mających własne elektrownie mogą być szybko zakończone.

Dużą rolę odgrywa automatyzacja procesów oraz ich kontrola w przemyśle naftowym, chemicznym, węglowym, spożywczym i w innych gałęziach przemysłu. Wszędzie tam prace związane z automatyzacją produkcji przeprowadzane są na dużą skalę.

Potrzeba zcentralizowanego, zautomatyzowanego kierowania liniami produkcji potokowej, agregatami, procesami produkcyjnymi w wielu gałęziach przemysłu, w elektrowniach i transporcie — wywołuje konieczność szerszego wykorzystania środków telemechanicznych.

Telemechaniczne urządzenia zapewniają prostotę kierowania grupą roboczych agregatów i procesami produkcyjnymi na odległość. W wyniku zastosowania telemechaniki przyspiesza się proces produkcyjny, osiąga się znaczną oszczędność pracy, surowców i materiałów, zwiększa się kulturę pracy i jakość produkcji. Szczególnie ważne znaczenie ma telemechanizacja w szeregu szkodliwych dla zdrowia i niebezpiecznych produkcji chemicznych.

Telemechaniczne kierowanie stosuje się w przedsiębiorstwach ZSRR coraz szerzej.

Radiotechnika, telemechanika i automatyka są tymi podstawowymi środkami, które doprowadziły do skonstruowania przyrządów do radiolokacji (radaru). Szerokie zastosowanie radiolokacji w lotnictwie i transporcie wodnym stwarza możliwość zapewnienia bezpieczeństwa lotów i nawigacji w dowolnych warunkach.

W latach powojennych duży rozwój zaznaczył się w telewizji, rozwija się i udoskonala radiofonizacja miast i wsi, udoskonala się łączność radiowa oraz inne rodzaje łączności.

W 1950 roku grupa inżynierów na czele z W. L. Krejcowem otrzymała nagrody stalinowskie — za stworzenie nowej telewizyjnej stacji nadawczej o wysokiej jakości i dużej ostrości.

W 1950 roku nagrody stalinowskie przyznano za szereg robót, wykonanych w r. 1949 w dziedzinie łączności i komunikacji, za opracowanie nowej radioaparatury, opracowanie i wprowadzenie nowych wysoce efektywnych sposobów łączności radiowej.

Niewyczerpanym źródłem zwiększenia tempa wzrostu produkcji i polepszenia jakości produkcji jest postęp techniczny metod produkcji. W okresie powojennej pięcioletki we wszystkich przedsiębiorstwach Związku Radzieckiego wprowadza się nowe, doskonalsze procesy produkcyjne, we wszystkich gałęziach gospodarki narodowej odbywa się przechodzenie na nowe, przodujące metody produkcji.

Jednym z najpotężniejszych rezerw dalszego wzrostu produkcji jest lepsze wykorzystanie podstawowych środków produkcji — zwiększenie uzysku produkcji z posiadanych urządzeń i powierzchni produkcyjnych. Droga do tego — to udoskonalenie technologii, skrócenie cyklu produkcyjnego, szerokie zastosowanie metody potokowej, wszechstronna mechanizacja procesów pracochłonnych.

Przy masowej i seryjnej produkcji zasadniczym usprawnieniem procesu technologicznego jest metoda potokowa, która zapewnia gwałtowny wzrost wydajności pracy, zwiększenie produkcji, polepszenie jakości i obniżenie kosztów własnych produkcji. W Moskiewskiej fabryce przyrządów, produkuje się około 300 typów i wymiarów elektrycznych przyrządów pomiarowych. Po przestawieniu produkcji na metodę potokową, wydajność pracy wzrosła trzykrotnie, koszt przyrządów zmniejszył się prawie dwukrotnie, uzysk produkcji z 1 m. kw. powierzchni produkcyjnej powiększył się dwukrotnie. W 1950 roku grupa pracowników tej fabryki z głównym inżynierem fabryki tow. M. I. Czerkasowym na czele za zasadnicze udoskonalenie metod produkcji odznaczona została godnością laureatów nagrody stalinowskiej.

W Fabryce Budowy Maszyn w Kołomnie w wyniku przejścia na potokową metodę pracy, produkcja parowozów w porównaniu z poziomem przedwojennym wzrosła o 82%.

W latach powojennych radzieccy budowniczy maszyn osiągnęli duże sukcesy w opanowaniu produkcji nowych typów maszyn bez przerw w produkcji, metodą potokową. W końcu 1949 r. Stalingradzka fabryka traktorów bez zatrzymania produkcji przeszła do produkcji traktorów nowego, doskonalszego typu traktora.

Jednak w niektórych fabrykach nie wykorzystuje się jeszcze w dostatecznym stopniu ogromnych możliwości potokowej metody produkcji. Niedocenianie metody potokowej i opieszałość w jej wprowadzaniu wyrządzają duże straty interesom państwa, ponieważ prowadzą do niewykorzystania dużych możliwości produkcyjnych.

W przedsiębiorstwach Związku Radzieckiego w okresie wojny i powojennej pięcioletce ukazało się wiele nowych metod technologicznych, dających duży gospodarczy efekt.

Jeszcze w latach wojny w wielu fabrykach zaczęto szeroko stosować przodujące metody w odlewnictwie, które po wojnie zyskały jeszcze większe zastosowanie, jak np. odlewy wykonywane metodą odśrodkową, odlewy w stałych formach, co znacznie zwiększa wydajność pracy i lepszą jakość odlewu. Przy zastosowaniu odlewów wykonywanych metodą odśrodkową zapewnia się duże oszczędności pracy i energii elektrycznej, oszczędność metalu osiąga 15%, a w szeregu wypadków — 45%.

W wielu fabrykach ZSRR rozwinął się ruch robotników - stachanowców celem zwiększenia szybkości skrawania metali. Wprowadzenie szybkościowego skrawania metali w szeregu fabrykach podwoiło wydajność obrabiarek. Szybkość skrawania w wielu wypadkach doszła do 300 metrów na minutę. Poszczególni stachanowcy, jak np. tokarz stalingradzkiej fabryki traktorów Anatol Pinienżyk doprowadził szybkość skrawania do 1300 metrów na minutę.

Tysiące stachanowców przy doskonaleniu nowej techniki, stosuje szybkościowe metody pracy we wszystkich gałęziach gospodarki narodowej: w fabrykach budowy maszyn, w hut-

nictwie, przy wydobyciu węgla, rudy, ropy naftowej, w transporcie i budownictwie.

W roku 1950 rząd odznaczył mianem laureatów nagrody stalinowskiej wielu majstrów i stachanowców za szerokie rozpowszechnienie w ciągu r. 1949 nowych stachanowskich szybkościowych metod pracy produkcyjnej, wśród nich: tokarzy, majstrów budowy maszyn, frezów, kowali, majstrów hutników, majstrów nafiary, majstrów kamieniarskich, pracowników transportu wodnego, górników z kopalń węgla, majstrów włókienniczych, maszynistów parowozowych i innych.

W latach powojennych znalazła bardzo szerokie zastosowanie wysokowydajna metoda obróbki metali, jak hartowanie części prądem o wysokiej częstotliwości, przy stosowaniu tej metody obróbka części przyspiesza się o dziesiątki lub setki razy, a jakość obróbki wzrasta. W budowie maszyn, budownictwie, budowie okrętów, budowie mostów znajduje masowe zastosowanie spawanie, szczególnie szybkościowe, automatyczne łukowe spawanie pod warstwą topniku i spawanie kontaktowe. Przy zastosowaniu automatycznego spawania pod warstwą topnika wydajność pracy wzrasta 5 — 16 krotnie w porównaniu z ręcznym spawaniem.

W fabrykach rozpowszechniają się nowe metody obróbki metali tzw. elektroiskrowe i anodowe, opracowane przez radzieckich konstruktorów. Iskry elektryczne w obrabiarce laureatów nagrody stalinowskiej B. R. i N. I. Łazarzenko wycinają otwory i wgłębienia nawet w najtwardszych metalach. Obrabiarka ta zastępuje skomplikowane obrabiarki i narzędzia, stosowane przy produkcji różnorodnych wykrojników. Laureat nagrody stalinowskiej Gusiew opracował anodowy sposób cięcia i ostrzenia stali. Na obrabiarkach Gusiewa stal szybko przecina się i ostrzy się noże z najtwardszych stopów cienką stalową lub miedzianą tarczą, przez którą przepływa prąd. W hutnictwie, przemyśle chemicznym, naftowym, gazowym, węglowym i w innych, a nadto w transporcie i budownictwie, stosowana jest na szeroką skalę nowa technologia, nowe metody produkcji, szczególnie potokowej.

Radzieccy uczeni i pracownicy produkcji prowadzą wspólną pracę celem rozwiązania problemów nowej technologii produkcji.

W ZSRR kontynuuje się pracę rozpoczętą jeszcze przed wojną nad bezszybowym, podziemnym gazowaniem węgla. Podziemne gazowanie prowadzi do zmiany sposobu eksploatacji węgla, do usunięcia strat węgla oraz zapewnienia jego całkowitego wykorzystania dla energetyki, dla chemicznej przeróbki i dla potrzeb gospodarki domowej. Rozwija się zaopatrzenie miast i dużych zaludnionych punktów zarówno w gaz ziemny, przez odprowadzanie go daleko siężnymi rurociągami, jak również w gaz ze specjalnych gazowni oraz koksowniczy.

Na podstawie udoskonalenia technologii produkcji radziecka metalurgia w okresie powojennym podniosła się na bardzo wyso-

ki stopień wykorzystania czynnych agregatów. Wykorzystanie objętości użytecznej wielkich pieców w 1949 r. wzrosło w stosunku do 1940 r. o 18%, a wytop stali z metra kwadratowego powierzchni użytkowej pieców martenowskich wzrósł o 24%. W produkcji metali nieżelaznych stosuje się nowe metody przeróbki rudy, zwiększa się produkcję i procent uzyskania metali.

Decydujące posunięcie w technologii produkcji stali i surowki znaczne polepszenie technicznych i ekonomicznych wskaźników daje zastosowanie w hutnictwie tlenu. W roku 1948 zakończono budowę specjalnego wielkiego pieca i urządzeń w Hucie Nowo-Tyfliskiej, w której przeprowadza się na przemysłową skalę doświadczenia i wszechstronnie bada procesy zachodzące w wielkim piecu przy wdmuchiwanii tlenu.

Już pierwsze dane z doświadczeń wskazują, że dodawanie tlenu do powietrza, wdmuchiwanego do wielkiego pieca zapewni ogromny wzrost wydajności pieca.

Zastosowanie tlenu przyspiesza wytop i polepsza jakość stali w piecach martenowskich. Metoda ta jest praktycznie stosowana z powodzeniem w szeregu fabryk ZSRR. W r. 1949 praca uczonych i pracowników fabryki „Sierp i Młot“ nad zastosowaniem tlenu w produkcji martenowskiej została odznaczona nagrodą stalinowską.

Wyjątkowo efektywne jest zastosowanie tlenu w kopulakach do wytopu wysokowartościowych surowek: wydajność kopulaka wzrasta dwukrotnie, gwałtownie obniża się koszt surowki. Za opracowanie i wprowadzenie tej metody do pracy kopulaków, odznaczono nagrodą stalinowską w r. 1950 grupy pracowników fabryki „Dynamo“, Zakładów Remontu Statków w Homlu i Ryskiej Fabryki Budowy i Remontu Okrętów. Tlen znajduje także zastosowanie w przemyśle chemicznym i w innych gałęziach przemysłu przy intensyfikacji procesów, a szczególnie stosuje się go przy podziemnym gazowaniu węgla.

Jednym z podstawowych kierunków rozwoju współczesnej chemii jest przejście produkcji chemicznej z procesów okresowych na procesy ciągłe, nieszkodliwe i bezpieczne dzięki dalszej elektryfikacji i automatyzacji produkcji i jej kontroli.

W przemyśle chemicznym ZSRR szeroko rozpowszechniają się nowe procesy technologiczne prowadzące do gwałtownego przyspieszenia produkcji.

Nowe procesy chemiczne, w szczególności kataliza, znajdują coraz bardziej szerokie zastosowanie w rafineriach ropy naftowej ZSRR.

Osiągnięcia nauki i techniki, szczególnie w dziedzinie chemii i energetyki stworzyły niezbędne przesłanki dla racjonalniejszego i całkowitego wykorzystania surowców, paliwa i materiałów, na zasadzie współdziałania poszczególnych gałęzi gospodarki narodowej.

Całkowita przeróbka surowca zapewnia pełne uzyskanie wszystkich cennych substancji i stwarza możliwości dla szerokiego wykorzy-

stania miejscowych zasobów paliwa i surowca.

Racjonalne wykorzystanie zasobów surowca i materiałów polega na oszczędności metalu, paliwa i innych deficytowych materiałów, na zmniejszeniu zużycia ich na jednostkę produkcji, na likwidacji bezpowrotnych strat i wykorzystaniu produktów ubocznych przemysłu drogą udoskonalenia technologicznych metod przeróbki surowca i materiałów.

W okresie powojennej pięcioletki z inicjatywy przodujących robotników - stachanowców i majstrów rozwinęło się masowe socjalistyczne współzawodnictwo o oszczędne zużycie surowca, materiałów i paliwa, o zwiększenie produkcji kosztem zaoszczędzonego surowca i materiałów.

W 1950 roku za opracowanie racjonalnych metod organizacji pracy i produkcji w lekkim przemyśle, które zapewniły polepszenie jakości produkcji i oszczędność surowca oraz materiałów, odznaczono nagrodą stalinowską inicjatorów socjalistycznego współzawodnictwa o oszczędność surowca — młode robotnice stachanowskie Kupiwońskiej Fabryki Sukna Cienkiego — Marię Różniwą i Lidie Kononienko. Wiele przedsiębiorstw ZSHH posiada niezbędne rezerwy dla przekroczenia planów państwowych bez dodatkowych nakładów. Robotnicy, inżynierowie i technicy wykorzystują wszystkie możliwości socjalistycznej produkcji celem zwiększenia wydajności pracy i przekroczenia planów produkcyjnych, pomyślnie opanowują przodujące średnio - progresywne normy techniczno - ekonomiczne wykorzystania maszyn, mechanizmów i agregatów, nową technologię, jak również przodujące normy zużycia surowca, paliwa, energii elektrycznej i innych materiałów.

Wielka jest rola nowej techniki i technologii w dziele mobilizacji rezerw wewnętrznych, oszczędności surowców i zasobów energetycznych. W wyniku wprowadzenia w życie w szeregu ciepłych elektrowni udoskonalonych turbin i kotłów, automatyzacji i usprawnienia pracy elektrowni, zużycie paliwa na produkcję kilowatgodziny energii elektrycznej może być obniżone o kilkadziesiąt gramów, co w stosunku rocznym da oszczędność paru milionów ton paliwa.

Bardzo istotne znaczenie w oszczędności zasobu surowców, w zwiększeniu ilości produkcji z jednostki surowca i paliwa — ma jakość ich przygotowania przed wykorzystaniem w procesie technologicznym. W tym celu, w okresie powojennej pięcioletki w znacznie większej skali i doskonalszych formach niż przed wojną, urzeczywistniają się takie efektywne przedsięwzięcia jak wzbogacanie węgla i rud, śpikanie rud pyłowych, brykietowanie węgla i torfu itd.

W budownictwie maszyn, w przemyśle budowlanym i w innych gałęziach przemysłu w zamian deficytowych materiałów stosuje się tańsze i dostępne wysokogatunkowe materiały zastępcze, np. zmodyfikowane żeliwo zamiast

stali, materiały ceramiczne zamiast ołowiu, masy plastyczne zamiast metalu itd.

Zastosowanie w budownictwie, w budowie wagonów, maszyn i innych gałęziach przemysłu stali niskostopowych w zamian stali węglistych daje oszczędność metalu o 20 — 25% i odpowiednie zmniejszenie wagi konstrukcji. Taką samą oszczędność metalu i znaczne obniżenie ilości roboczo - godzin przy wykonywaniu konstrukcji metalowych, osiąga się przez zastosowanie w budownictwie i budowie maszyn stali profilowych. Stały rozwój hutnictwa ZSRR pozwala na coraz pełniejsze zaopatrzenie gospodarki narodowej we wszystkie gatunki i profile metalu. Jednak przed Ministerstwem Przemysłu Hutniczego stoją duże zadania dalszej oszczędności metalu, która powinna być w najbliższym czasie zwiększona. Dotychczas ministerstwo przemysłu hutniczego nie produkuje specjalnych lżejszych profili walcowanych dla budownictwa i długich cienkościennych rur stalowych; dotąd w walcownictwie stosuje się przestarzałe technicznie zacofane odchyłki wymiarów dla półfabrykatów, co pociąga za sobą nieprodukcyjną stratę wielu ton metalu, nie rozpowszechnia się doświadczeń przodujących walcowni w zakresie walcowania stali przy zastosowaniu sztywniejszych odchyłek i to przeważnie ujemnych (in minus).

W powojennej pięcioletce coraz szersze zastosowanie znajduje energetyczno - chemiczna metoda racjonalnego wykorzystania krajowych zasobów paliwa (węgiel, ropa naftowa, gaz ziemny), polegająca na tym, że z surowca uprzednio uzyskuje się paliwo silnikowe, (benzyna, benzol, gazolina i inne) a nadto inne produkty chemiczne, konieczne do wyrobu mas plastycznych, syntetycznych kauczuku, oliwy, wysokogatunkowych domieszek do benzyny i do wielkiej ilości innych rodzajów produkcji.

Chemizacja, szerokie zastosowanie chemicznej technologii, rozwój różnorodnych chemicznych produkcji wywiera duży wpływ na postęp techniczny we wszystkich gałęziach gospodarki narodowej. Z każdym rokiem w ZSRR rozwija się najważniejsza gałąź przemysłu chemicznego — przemysł syntezy organicznej, tj. produkcja syntetycznych, otrzymywanych sztucznie różnorodnych produktów organicznych.

Postęp techniczny jest potężnym czynnikiem nowego niebywałego rozwoju socjalistycznej gospodarki narodowej w okresie powojennej pięcioletki stalinowskiej. Z roku na rok wzrasta wyposażenie techniczne i wydajność pracy, podnosi się poziom materialny i kulturalny życia narodu radzieckiego, wzmacnia się potęga ekonomiczna i obronna państwa.

Uczni radzieccy z powodzeniem wykonują postawione przed nimi przez J. W. Stalina zadanie: „nie tylko dogonić, lecz także prześcignąć w najbliższym czasie osiągnięcia nauki zagranicznej“. Wykonując nakaz wielkiego wodza, uczni radzieccy torują nowe drogi rozwoju techniki socjalistycznej. Wiele tysięcy uczonych

wynalazców, inżynierów, techników, robotników-stachanowców, agronomów i przodowników rolnictwa śmiało posuwa naprzód naukę i technikę, osiąga znaczny wzrost wydajności pracy, obniżenie kosztów produkcji, bardziej efektywne wykorzystanie urządzeń, surowca i materiałów. Przy ogromnej skali produkcji każdy, nawet niewielki wynalazek i pomysł racjonalizatorski staje się dużą rezerwą dalszego wzrostu produkcji.

Jednakże mimo to, spotyka się jeszcze poszczególnych kierowników organizacji gospodarczych i przedsiębiorstw, którzy nie zwracają należytej uwagi na prace radzieckich wynalazców i racjonalizatorów, wykazują niedopuszczalną opieszałość i konserwatyzm w sprawie wprowadzania nowej techniki, a przez to skazują swoje przedsiębiorstwa na zacofanie. Tylko ludzie krótkowzroczni i ograniczeni, którzy utracili ceną właściwość bolszewika — zrozumienie dla tego co nowe, mogą nie doceniać znaczenia nowej techniki dla losów naszej ojczyzny. Wykonując swoje historyczne zadanie budowy komunistycznego społeczeństwa, naród radziecki nie może spocząć na laurach, znosić opieszałości, bezwładności, rutyniarstwa, konserwatyizmu w dziele dalszego postępu gospodarki narodowej. Ludzie radzieccy przy pomocy bolszewickiej krytyki i samokrytyki usuwają z drogi przeżytki starego i przyczyniają się do ugruntowania wszystkiego co jest nowe, postępowe.

Są jeszcze przedsiębiorstwa, gdzie dotychczas produkuje się wyroby nie odpowiadające poziomowi techniki, częściowo jeszcze zbyt wolno wykonuje się konstrukcje nowych typów urzą-

dzeń, zatrzymuje się prace doświadczalne nad modelami nowych konstrukcji i wprowadzeniem ich do produkcji; w niektórych przedsiębiorstwach jeszcze niedostatecznie wykorzystuje się urządzenia, stosuje się zacofane metody produkcji.

Dla socjalistycznej gospodarki narodowej potrzebne są najwyższe gatunkowo wyroby, maszyny i urządzenia, stojące na poziomie współczesnej techniki i przewyższające jakością wyroby państw kapitalistycznych.

Każde ministerstwo powinno bazować rozwój podległej gałęzi gospodarki na osiągnięciach nauki i techniki oraz postępowego doświadczenia przodujących przedsiębiorstw nie tylko w swej gałęzi, lecz także w pokrewnych gałęziach, z uwzględnieniem zapotrzebowania ministerstwa na produkcję i konieczności szybszego usunięcia posiadanych dysproporcji w rozwoju poszczególnych dziedzin techniki i technologii.

Pod kierownictwem partii komunistycznej, pod wodzą wielkiego wodza i nauczyciela Generalissimusa Józefa Stalina, naród radziecki osiągnął wybitne sukcesy w rozwoju gospodarki socjalistycznej, nauki oraz kultury i kroczy pewnie naprzód do zwycięstwa komunizmu.

Sprawą honoru pracowników wszystkich gałęzi gospodarki narodowej jest wszechstronne wykorzystanie zdobyczy wspaniałej radzieckiej techniki i nauki, posuwanie ich naprzód, aby w ten sposób zapewnić nowy rozkwit sił ekonomicznych i kulturalnych i dalsze wzmocnienie potęgi Związku Radzieckiego.

N. Sokołow

L KRONIKI planowania

NARODOWY PLAN GOSPODARCZY W WYKONANIU

CZYN Lipcowy, podjęty przez masy pracujące dla uczczenia VI rocznicy historycznego Manifestu Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego przyczynił się do znacznego przekroczenia zadań Narodowego Planu Gospodarczego w lipcu 1950 r.

Do hasła uczczenia czynem 6 rocznicy Odrodzenia rzuconego w dniu 20 czerwca przez kolejarzy węzła Tarnowskie Góry, przyłączyli się licznymi zobowiązaniami robotnicy socjalistycznego przemysłu, budownictwa i rolnictwa. Zobowiązania podjęte przez pracowników państwowych gospodarstw rolnych i członków spółdzielni produkcyjnych miały duże znaczenie dla sprawnego i terminowego przeprowadzenia pierwszych zniw planu 6-letniego.

W odpowiedzi na meldunek o przedterminowej realizacji zobowiązań kolejarzy z Tarnowskich Gór, Prezydent Bierut pisał:

„Dziękuję Wam — jako inicjatorom „Czynu Lipcowego“ i cieszę się wraz z Wami z przedterminowego wykonania i przekroczenia zobowiązań. Pozdrawiam wszystkich współuczestników „Czynu Lipcowego“, którzy podchwycili Waszą inicjatywę, wszystkich przodowników pracy, którzy swym twórczym wysiłkiem przyczynili się do nowych osiągnięć, do najpiękniejszego uczczenia Święta Odrodzenia wspaniałym wkładem swej ofiarnej pracy. „Czyn Lipcowy“ polskiej klasy robotniczej przyniósł Polsce Ludowej wielkie oszczędności i stanie się niewątpliwie bodźcem dla całego narodu, aby z największym oddaniem i zapałem wcielać w życie Plan Sześcioletni — plan

budowy socjalizmu i dobrobytu mas pracujących“.

Plan produkcji przemysłowej na miesiąc lipiec przekroczone. Według tymczasowych danych wykonanie planu produkcji ważniejszych artykułów przemysłowych przedstawia się, jak następuje: (w %/0/0)

Wyszczególnienie	Wykonanie w lipcu 1950 r.	W porównaniu z lipcem 1949 r.	Wykonanie w okresie styczeń — lipiec 1950 r.
Energia elektryczna	102	111	104
Węgiel kamienny	100	104	102
Węgiel brunatny	105	108	104
Koks	102	102	102
Stal surowa	103	109	101
Obrabiarki	115	154	95
Traktory	111	148	112
Samochody ciężarowe	113	200	119
Motocykle	119	242	110
Rowery	104	115	101
Maszyny wirujące	101	188	96
Kable silno i słaboprądowe	107	106	102
Azotniak	104	105	101
Saletrzak z saletrą amonową	115	178	103
Tkaniny bawełniane	110	96	103
Tkaniny wełniane	114	113	104
Tkaniny jedwabne	107	111	104
Jedwab sztuczny	101	113	103
Wyroby dziane	100	147	101
Obuwie skórzane	129	137	107
Papier	103	99	59
Cement	102	109	105
Porcelana stołowa i elektrotechniczna	101	117	103
Spirytus surowy	123	439	109
Papierosy	116	113	103
Cukierki, czekolada i kakao	112	159	108
Piwo	111	155	112
Wino	106	144	111
Mydła wszelkie	100	108	106

Plan produkcji stoczni polskich wyrażony w cenach niezmiennych wykonano w 116⁰%, co świadczy o przekroczeniu poziomu produkcji z lipca 1949 r. o 20⁰%. Plan roczny do końca lipca wykonano w 56⁰%.

W zakresie rybołówstwa morskiego plan połowów morskich wykonano w 71⁰%. Plan połowów morskich od początku roku do końca lipca przekroczone o 2⁰%. Tym samym wykonano 60⁰% rocznego planu połowów.

Jak wynika z powyższych danych, największe przekroczenia planu na miesiąc kwiecień uzyskano: w przemyśle stoczniowym (16⁰%) w produkcji traktorów (11⁰%), obrabiarek (15⁰%), samochodów ciężarowych (13⁰%), motocykli (19⁰%), saletrzaku (15⁰%), obuwia (29⁰%), spirytusu surowego (23⁰%), czekolady i cukierków (12⁰%), piwa (11⁰%).

Dzięki wynikom osiągniętym w lipcu przekroczone znacznie plan na okres styczeń — lipiec. Wykonanie planu rocznego w zakresie

niektórych artykułów produkcji przemysłu państwowego kształtowało się jak następuje:

energia elektryczna	58 ⁰ %
węgiel kamienny	58 ⁰ %
koks	59 ⁰ %
azotniak	59 ⁰ %
saletrzak	58 ⁰ %
traktory	59 ⁰ %
maszyny i narzędzia rolnicze	65 ⁰ %
tkaniny bawełniane	57 ⁰ %
tkaniny wełniane	59 ⁰ %
skóry podeszwowo	67 ⁰ %
obuwie	63 ⁰ %
papier	59 ⁰ %

Na uwagę zasługuje osiągnięcie szczególnie wysokich rezultatów w wykonaniu planu rocznego w zakresie maszyn i narzędzi rolniczych (65⁰%), skór podeszwowych (67⁰%) i obuwia (63⁰%).

Wykonanie planu produkcji przemysłowej według ilości w zakresie niektórych podstawowych artykułów przedstawiało się w lipcu 1950 r. jak następuje:

Wyszczególnienie	Wykonanie	Ponad plan
Węgiel brunatny	385860	19.060
Koks	460.851	8.732
Miódła wszelkie	4.507	12
Maszyny i narzędzia rolnicze	3.917,9	511,2
Traktory	340	35
Cement ogółem	236.813	5.613
Papier	2.019	580
Tkaniny wełniane	4.336	150
„ bawełniane	32.669	180
Skóry podeszwowo	935,5	98,5
Obuwie	856,9	219,5
Piwo	372	38

Mimo znacznego przekroczenia całości zadań planu na lipiec br., na niektórych odcinkach plan nie został wykonany. Tak np. Ministerstwo Górnictwa nie wykonało w pełni planu produkcji ropy naftowej (98⁰%); Ministerstwo Przemysłu Ciężkiego planu wyrobów walcowanych (97⁰%), cynku (96⁰%), sodu kaustycznego (93⁰%). Ministerstwo Przemysłu Lekkiego nie wykonało planu produkcji wapna palonego (94⁰%). Pomimo nie wykonania planu, produkcja ropy naftowej była o 10⁰% większa niż w analogicznym okresie ub. r., produkcja wyrobów walcowanych o 8⁰%, cynku o 6⁰%, sodu kaustycznego o 9⁰%, wapna palonego o 27⁰%.

W zakresie rolnictwa lipiec stał pod znakiem akcji żniwnej, która przebiegała na ogół pomyślnie. Szczególnie pomyślne wyniki, jak i szybkie zakończenie prac żniwnych miało miejsce w Państwowych Gospodarstwach Rolnych i spółdzielniach produkcyjnych. Żniwa w majątkach państwowych przeprowadzone zostały w blisko 90⁰% sposobem zmechanizowanym. Szybkie ukończenie żniw możliwe było przede wszystkim dzięki użyciu ponad 14.000 szt. traktorów, 5.101 snopowiązałek konnych,

4.544 żniwiarek konnych oraz 59 kombajnów, którymi PGR dysponowały w okresie żniw. Również w około 90% zmechanizowane były prace w spółdzielniach produkcyjnych, którym przyszło z pomocą blisko 2500 traktorów, 523 snopowiązałek i 350 żniwiarek z Państwowych Ośrodków Maszynowych.

Sprzyjające warunki klimatyczne pozwoliły na rozpoczęcie prac żniwnych już w pierwszych dniach lipca w województwach: wrocławskim, katowickim, poznańskim, łódzkim, kieleckim, krakowskim, rzeszowskim i lubelskim. Żniwa w tych województwach zakończone zostały w zakresie 4 zbóż już przed końcem lipca. W województwach północnych żniwa rozpoczęły się w całej pełni w drugiej połowie lipca i przeciągnęły się na sierpień.

Akcja kontraktacyjna roślin na r. 1950 została pomyślnie zakończona. W zakresie niektórych upraw osiągnięto znaczne przekroczenie planu. Największe przekroczenie uzyskano w zakresie kontraktacji jęczmienia browarnego i chmielu. Wyniki wykonania planu ilustruje następujące zestawienie:

Wyszczególnienie	Jedn. miary	Wykonanie	Data zakończenia kontraktacji	% wykonania planu rocznego
Jęczmień browarny	tys. ha	83,8	10.V	210
Gryka	"	19,3	10.V	97
Fasola	"	5,4	26.VII	90
Groch	"	15,2	26.VII	127
Buraki cukrowe	"	242,1	14.VIII	100
Cykoria	"	7,4	7.VII	104
Ziemiaki dla krochm.	"	47,1	10.VIII	94
Ziemiaki dla gorzeln.	"	72,0	15.VI	85
Ziemiaki jadalne	"	68,5	26.VII	127
Ziemiaki wczesne	"	4,1	30.IV	137
Rzepak ozimy	"	56,1	12.XII	114
Rzepak jary	"	46,6	14.VIII	114
Mak	"	2,7	26.VII	135
Len — słoma	"	93,8	17.V	98
Konopie — słoma	"	12,0	17.V	110
Tytoń	"	18,4	25.V	102
Chmiel	"	0,38	8.VIII	193
Zioła	"	3,0	10.VIII	150
Cebula	"	3,7	1.V	93
Warzywa	"	5,7	30.IV	102
Nasiona warzyw	"	1,4	31.V	100
Nasiona roślin pastewnych	"	4,0	28.IV	91

Do końca lipca zakontraktowano 949,5 tys. sztuk trzody chlewnej bekonowej, przekraczając zadania planu rocznego o 58%. Również pomyślnie rozwija się kontraktacja trzody chlewnej tuczonoj. Do dnia 15 sierpnia zakontraktowano 2865,5 tys. sztuk, przekraczając plan roczny o 19%. Kontraktacja trzody chlewnej trwa w dalszym ciągu.

W lipcu ukończona została tzw. akcja melioracyjna. Wartość prac wykonanych do początku lipca przez chłopów w ramach akcji melio-

racyjnej wynosi ogółem ok. 2,2 miliarda zł, tj. 1,2 miliard zł ponad plan. Rezultaty wykonanych prac od początku trwania akcji do 30 czerwca są bardzo znaczne. Chłopi wykopali 583 km nowych rowów melioracyjnych, oczyścili lub naprawili 39 tys. km. rowów, uregulowali brzegi rzek i potoków. Ogółem dzięki tym pracom, zmeliorowany został całkowicie obszar ok. 600 tys. ha.

W lipcu miał miejsce szybki rozwój organizacyjny spółdzielczości produkcyjnej na wsi. Spośród 409 spółdzielni zarejestrowanych od 1 kwietnia do 31 lipca, najwięcej zostało zgłoszonych właśnie w lipcu. W ten sposób ogólna liczba spółdzielni wzrosła w końcu lipca do 1211. Jednocześnie prowadzono prace nad zorganizowaniem gospodarstw zespołowych w setkach innych wsi, które załatwiać będą formalności rejestracyjne w tygodniach, poprzedzających siew jesienny. Chłopi tych wsi chcą przystąpić do siewu jesiennego już zespołowo.

W komunikacji plan przewozów towarowych kolei normalnotorowych na lipiec przekroczone o 2%. W porównaniu z rokiem ubiegłym przewozy wzrosły w tonach o 10%. Plan przewozów osobowych przekroczone o 14%, przy wzroście o 27% w porównaniu z lipcem ub. roku. Plan przewozów osobowych kolei dojazdowych wykonano w 95%. Plan przeładunków portów morskich wykonano w 132%, uzyskując 120% w zespole Gdańsk — Gdynia i 137% w Szczecinie — Świnoujściu. Flota morska wykonała plan przewozu towarów w 94%.

Wyniki wykonania Narodowego Planu Gospodarczego w zakresie komunikacji samochodowej przedstawiają się jak następuje (w %/0/0):

Wyszczególnienie	Wykonanie	W stos. proc. do lipca 1949 r.
Przewóz towarów	187	357
przewóz osób	99	177

Wykonanie planu w zakresie usług pocztowych przedstawia się następująco (w %/0/0):

Wyszczególnienie	Wykonanie	W stos. proc. do lipca 1949 r.
Przesyłki listowe zwykłe	108	113
" " polecone	105	114
paczk i listy wartościowe	92	104
czasopisma	98	113
przekazy pocztowe	125	138

Wyniki wykonania planu w lipcu w połączeniu z wynikami I półrocza stwarzają dogodne warunki do walki o przedterminowe wykonanie Narodowego Planu Gospodarczego na rok 1950.

J. M.

TECHNIKA OPERACYJNA I RACHUNKOWOŚĆ W BANKU PRZEMYSŁOWYM ZSRR¹⁾ — S. L. JAMPOLSKI.

Przetłumaczył in. Włodzimierz Skoraszewski. Polskie Wydawnictwa Gospodarcze. Warszawa 1949 r. Str. 276. Każdego nowego tłumaczenia prac fachowych z literatury radzieckiej oczekuje polski czytelnik ze szczególnym zainteresowaniem, bowiem stara się w nich znaleźć rozwiązanie zagadnień, codziennie napotykanych w swej pracy i działalności. Książka Jampolskiego jest pierwszym wydawnictwem z zakresu techniki operacyjnej i rachunkowości bankowej, jakie ukazało się w języku polskim. W ten sposób licznemu gronu fachowców udostępniono praktyczny podręcznik, który szczegółowo zapoznaje z precyzyjnym a zarazem prostym w konstrukcji mechanizmem Banku Przemysłowego ZSRR, odgrywającego główną rolę w finansowaniu rozwoju gospodarki narodowej Związku Radzieckiego.

Znaczenie budownictwa kapitalnego w ZSRR zarówno z punktu widzenia gospodarczego, jak i politycznego, jest olbrzymie. Wielkość dokonywanych corocznie nakładów inwestycyjnych w tym kraju świadczy o wzroście jego potęgi ekonomicznej oraz o tempie podnoszenia poziomu materialnego i kulturalnego mas pracujących. Stąd też sprawna technika operacyjna oraz szybki i jasny rachunek z działalności inwestycyjnej stanowią potrzebne narzędzie kontroli realizacji pięcioletnich planów budownictwa kapitalnego.

Autor książki postawił sobie za cel opracowanie podręcznika szkoleniowego zarówno dla słuchaczy specjalnych kursów Banku Przemysłowego ZSRR jak i dla pracowników już zatrudnionych w działach operacyjnych i buchalteryjnych tego Banku. W związku z tym Jampolski nie porusza zagadnienia ogólnej teorii księgowości bilansowej, lecz jedynie zajmuje się wszechstronnym naświetleniem systemu rachunkowości obowiązującej w Banku Przemysłowym ZSRR, ilustrując bogato treść przykładami przeprowadzenia księgowości, wypełniania formularzy i druków, sporządzania zestawień, zamknięć itp. Takie ujęcie pracy wymaga od polskiego czytelnika znajomości radzieckiego systemu bankowego oraz teorii księgowości.

Książka ta ukazała się w języku rosyjskim w r. 1944 i przedstawiony w niej system rachunkowości opiera się na podstawie rozporządzeń, rozkazów i instrukcji wydanych do tego roku. Mimo stosunkowo dość odległego terminu opracowania, praca ta nie straciła na aktualności, gdyż większość zasadniczych aktów normatywnych z zakresu działalności Banku Przemysłowego ZSRR datuje się z okresu przedwojennego (okres realizacji II i III planu pięcioletniego).

Na całość pracy składa się piętnaście rozdziałów. Pierwszy rozdział autor poświęca zagadnieniom struktury, klienteli i operacji Banku.

Bank Przemysłowy jest wszechzwiązkową państwową instytucją kredytową podległą Ministerstwu Finansów ZSRR. Do zadań tego Banku należy: gromadzenie środków przeznaczonych na budownictwo organizacyjno-gospodarcze, kontrola mobilizacji rezerw wewnętrznych, nadzór nad zachowaniem w budownictwie dyscypliny w dziedzinie projektów i kosztorysów oraz dyscypliny finansowej, prowadzenie rozrachunków związanych z finansowaniem budownictwa i z działalnością eksploatacyjną przedsiębiorstw wykonawczych.

Bank Przemysłowy finansuje budownictwo przemysłowe, mieszkaniowe, komunalne, kulturalno-społeczne, szkolnictwa zawodowego, ochrony zdrowia i instytucji naukowo-badawczych. Ponadto Bank finansuje inwestycje

nie stanowiące wprawdzie budownictwa w ścisłym znaczeniu, lecz mające z nim związek, jak projektowanie, prace badawcze, zakup urządzeń itp.

Oprócz tego Bank udziela przedsiębiorstwom budowlanym i montażowym kredytów krótkoterminowych na sfinansowanie zapasów w postaci paliwa, materiałów budowlanych itp. oraz na określone cele specjalne.

Finansowanie budownictwa stanowi główny przedmiot działalności Banku. Kontroluje on, zgodnie z planem, zużycie środków finansowych wypłacanych inwestorom, sprawdza ceny przy pokrywaniu faktur za dostawy, czuwa, by płace zatrudnionych na budowie nie przekraczały zaplanowanych funduszy płac. Zasady finansowania i kontroli inwestycji są jednakowe — zarówno wykonywanych sposobem gospodarczym, jak i za pomocą przedsiębiorstw wykonawczych.

W zakresie krótkoterminowych kredytów Bank Przemysłowy nie przelewa odpowiednich sum na rachunek operacyjny przedsiębiorstwa, lecz tylko w ich granicach pokrywa faktury, a także wystawia akredytywy i otwiera specjalne rachunki, przestrzegając ściśle celowego zużycia środków.

W rozdziale drugim autor omawia strukturę bilansu Banku Przemysłowego. Bilans, zgodnie z wymaganiami gospodarki planowej powinien mieć taką budowę, aby przejrzystość i dokładnie odzwierciedlał stan dokonanych operacji. Bilans Banku Przemysłowego posiada znaczenie nie tylko dla samego Banku, lecz także dla poszczególnych działów gospodarki narodowej. Ma on dać odpowiedź, w jakim stopniu finansowane przez Bank gałęzie gospodarki narodowej wykonują plan wpłat środków na cele inwestycyjne, a także czy wypłaty dokonywane są zgodnie z planem finansowania. Ponadto ma on dać odzwierciedlenie rozliczeń z tytułu środków zaczerpniętych z budżetów: ogólno-związkowego, republikańskiego i miejscowych.

Bilans Banku Przemysłowego obejmuje m. in. następujące zasadnicze działy:

- a) bezzwrotne finansowanie inwestycji — według znaczenia i resortów;
- b) środki na bezzwrotne finansowanie inwestycji z podziałem na: środki budżetowe, środki inwestorów oraz pozostałe źródła;
- c) limity operacyjne finansowania inwestycji;
- d) rozrachunki wzajemne odnośnie limitów finansowania;
- e) rozrachunki korespondencyjne z bankami;
- f) kredyty krótkoterminowe;
- g) operacje rozrachunkowe;
- h) akredytywy i rachunki specjalne.

Wymienione wyżej działy mają duże znaczenie z punktu widzenia gospodarki narodowej.

Każde konto bilansowe ma specjalne cyfrowe oznaczenie, przy czym w ewidencji analitycznej do numeru konta bilansowego dodaje się jeszcze numer konta szczegółowego.

W rozdziale następnym autor zapoznaje czytelnika z organizacją rachunkowości i wewnętrzną kontrolą bankową. Podobnie jak we wszystkich dziedzinach gospodarki socjalistycznej tak i w Banku Przemysłowym wymaga się, aby rachunkowość prowadzona była terminowo, dokładnie, prosto i zrozumiale. W ramach systemu rachunkowości Bank prowadzi ewidencję buchalteryjną, której zasłóści znajdują wyraz w bilansie. Ponadto dla celów operacyjnych, głównie kontrolnych, zorganizowana jest ewidencja analityczna.

Zapisy rachunkowości syntetycznej i analitycznej są wnoszone na odpowiednie arkusze dzienników, ksiąg i kartotek, natychmiast po dokonaniu operacji. Rachunki są zamykane raz na rok po sporządzeniu i zatwierdzeniu rocznego sprawozdania buchalteryjnego.

¹⁾ Tytuł oryginału rosyjskiego: „Operatiwnaja technika i ucet w Promyslennom Banku SSRR“.

Kontrolę wewnętrzną w Banku Przemysłowym prowadzi się w celach zapobiegania nadużyciom nie tylko w jednostkach organizacyjnych Banku, lecz także na budowach oraz w przedsiębiorstwach wykonawczych. Dodatkowym zadaniem kontroli bankowej jest zapobieganie omyłkom w zapisach i zestawieniach rachunkowych, które mogłyby doprowadzić do zniekształcenia rzeczywistego obrazu stanu gospodarki.

Kontrolę rachunkowo-operacyjną przeprowadza się dwukrotnie jako wstępną i następną: pierwsza polega na sprawdzeniu formalnym i rzeczowym danej operacji, druga zaś na zbadaniu przestrzegania zasad techniki operacyjnej przebiegu dokumentów, prawidłowości dziennych obrotów na kontach i zgodności dziennego salda i wykazu kontrolnego.

W instytucjach Banku Przemysłowego stosuje się dwa rodzaje metod kontrolnych, zależnie od wyboru głównego księgowego, a mianowicie: równoległych zapisów i przeglądowną; prócz tych metod ma również zastosowanie metoda mieszana.

W czwartym rozdziale pracy autor omawia stosunek Banku Przemysłowego do Banku Państwowego oraz do innych banków kredytu długoterminowego. Na zasadzie przepisów szczegółowych, opartych na porozumieniu zarządów banków, oddziały terenowe Banku Państwowego przeprowadzają w miejscowościach, gdzie znajdują się również oddziały Banku Przemysłowego, tylko operacje kasowe. W tych wypadkach jednostki terenowe Banku Przemysłowego nie posiadają kas i wszelkie operacje kasowe załatwia Bank Państwowy.

W miejscowościach, gdzie nie ma oddziałów Banku Przemysłowego, finansowanie inwestycji oraz udzielanie kredytów przeprowadzają oddziały Banku Państwowego. Wszystkie te czynności wykonują one na zlecenie i wyłącznie na rachunek Banku Przemysłowego. Ponadto obowiązane są one w ramach zleconych czynności żądać od inwestorów lub od przedsiębiorstw wykonawczych odpowiednich dokumentów, jak wykazów tytułów, dokumentacji inwestycji itp., a następnie prowadzić rachunkowość operacji oraz sprawozdawczość z tego tytułu. O ile przy oddziałach Banku Państwa urzędują delegowani na stałe pełnomocnicy Banku Przemysłowego, to sprawują oni wszelkie funkcje kontrolne.

Stosunki pomiędzy Bankiem Przemysłowym a innymi bankami kredytu długoterminowego, ustalane są, podobnie jak z Bankiem Państwowym, w drodze bezpośredniego porozumienia zarządów banków. Porozumienia te są głównie zawierane na zasadzie wzajemnej wymiany usług. Bank dający zlecenie obowiązany jest przesłać, oprócz niezbędnych środków, również zawiadomienia o rocznych i kwartalnych limitach finansowania budów oraz limitów krótkoterminowego kredytowania przedsiębiorstw wykonawczych. Przedmiotem wzajemnych usług może być również akumulacja środków przeznaczonych na sfinansowanie budownictwa kapitalnego.

Następne rozdziały zawierają opis najistotniejszych czynności Banku Przemysłowego, a mianowicie: dokonywania rozliczeń, ewidencji środków na sfinansowanie budownictwa kapitalnego, operacji finansowania budownictwa, operacji kredytowych oraz prowadzenia rozliczeniowych rachunków inwestorów.

Jednostki gospodarujące, obsługiwane przez Bank Przemysłowy, są w zasadzie stroną zamawiającą i tylko w wypadku mobilizacji wewnętrznych rezerw występują jako strona sprzedająca. Na odcinku organizacji poszukiwań geologicznych przedsiębiorstw projektowych, budowlanych i montażowych, które są również finansowane przez Bank Przemysłowy, mają miejsce rozliczenia z tytułu zarówno dostaw materiałów, jak również należności za wykonane roboty. Czasami przedsiębiorstwa wykonawcze upłynniają również zbędne materiały i występują wtedy jako dostawcy. Dowodami rozrachunkowymi pomiędzy płatnikami a ich kontrahentami są faktury o ustalonej formie. W Związku Radzieckim stosuje się trzy formy rozrachunków: akcept, akredytywa oraz rachunki specjalne.

Akceptacyjna forma rozliczeń jest najbardziej rozpowszechniona. Rozliczenia dokonuje się w tej instytucji bankowej, w której znajduje się rachunek bieżący,

rozliczeniowy albo pożyczkowy płatnika. Na tej drodze pokrywa się faktury dostawców za dostarczone materiały i urządzenia oraz faktury przedsiębiorstw wykonawczych za wykonane roboty i usługi. Odbiorca ma w określonych wypadkach prawo odmowy akceptu.

Akredytywa jest formą rozliczeń pozamiejscowych, z jednym dostawcą, dla ściśle określonej transakcji. Pewną odmianą akredytywy są rachunki specjalne. Stosuje się je, tak samo jak przy akredytywach, dla rozliczeń pozamiejscowych, ale kiedy stosunek między płatnikiem a dostawcą posiada charakter długotrwały. W przeciwieństwie do akredytywy, która służy wyłącznie do rozliczeń bezgotówkowych, z rachunków specjalnych mogą być dokonywane wypłaty gotówkowe na robociznę, opłacanie wydatków administracyjno - gospodarczych, jednak w granicach i na warunkach ustalonych w zleceniu otwarcia rachunku.

W Związku Radzieckim finansowanie inwestycji odbywa się z trzech następujących źródeł: a) z dotacji budżetowych; b) z własnych środków inwestorów, pochodzących z odpisów amortyzacyjnych i zysków przedsiębiorstwa; c) z innych środków inwestorów, jak mobilizacja wewnętrznych rezerw, wpłaty udziałów, wpływy z likwidacji urzędów czasowych itp.

Najpoważniejszą pozycję spośród tych trzech źródeł zajmują wpłaty z budżetów: ogólnozwiązkowego republik związkowych i autonomicznych, obwodowych, rejonowych i miejskich. W ostatnich latach coraz poważniejszą rolę odgrywają środki wygospodarowane przez przedsiębiorstwa w formie odpisów amortyzacyjnych i osiągniętych zysków, w części przeznaczonej na finansowanie inwestycji.

Bank Przemysłowy obowiązany jest czuwać nad terminowym odprowadzeniem kwot przewidzianych w planach kwartalnych. Gdy przedsiębiorstwo nie odprowadziło we właściwym czasie przypadającej na dany okres raty, Bank ma prawo żądać od jego organów nadrzędnych przymusowego przekazania środków.

Ministerstwa związkowe i republikańskie składają do Banku Przemysłowego plany finansowania roczne i kwartalne. Plany te odnośnie źródeł finansowania, muszą być uzgodnione z właściwym ministerstwem finansów (związkowym, republikańskim). Dalszy podział limitów zgłaszają do Banku Przemysłowego centralne zarządy, a następnie zjednoczenia. Limity roczne i kwartalne finansowania inwestycji o znaczeniu miejscowym są zgłaszane do właściwych oddziałów Banku przez zarządy przemysłu miejscowego, po uprzednim uzyskaniu stwierdzenia pokrycia w zakresie środków budżetowych.

Bank Przemysłowy dla każdej budowy otwiera rachunek bieżący, z którego dokonuje wypłat środków inwestycyjnych. Również otwiera się rachunki bieżące dla organów centralnych (centralnych zarządów przemysłu, zjednoczeń, zarządów kolei) służących do rozliczeń scentralizowanych. Inwestor może posiadać dwa lub więcej rachunków bieżących dla poszczególnych rodzajów nakładów i w takich wypadkach otwiera mu się oddzielne limity finansowania.

Wypłaty z rachunków bieżących dokonuje się w granicach sald limitów finansowania. Wypłaty powyżej salda są niedopuszczalne. Jeśli inwestycja jest finansowana ze środków własnych i zakumulowane środki okazy się niewystarczające, to Bank Przemysłowy, na zasadzie gwarancji centralnego zarządu, udziela kredytu krótkoterminowego jednak w wysokości nie przekraczającej planowanych rocznych wpłat.

Rachunki bieżące zamyka się jednorazowo w końcu roku, po zakończeniu księgowania wszystkich dowodów związanych z finansowaniem inwestycji w danym roku.

Bank Przemysłowy udziela, na podstawie sezonowego planu robót, przedsiębiorstwom wykonawczym, krótkoterminowego kredytu. Kredyty te udziela się w granicach ustalonych limitów pod dowody rozliczeniowe na dostawy znajdujące się w drodze, na sezonowe tworzenie zapasów materiałów budowlanych, paliwa, kapitalny remont maszyn budowlanych itp. Udzielanie kredytów krótkoterminowych posiada charakter terminowych pożyczek celowych, od których Bank pobiera 2% rocz-

nie. Od kredytów przeterminowanych oprocentowanie jest dwukrotnie wyższe.

Ponadto Bank Przemysłowy udziela przemysłowi miejscowemu kredytów długoterminowych na rozbudowę czynnych i budowę nowych przedsiębiorstw. Maksymalna suma kredytu na jedno przedsiębiorstwo nie może przekroczyć 500 tys. rubli.

W ostatnich sześciu rozdziałach autor omawia zagadnienia wewnętrzne Banku, jak: dochody i rozchody Banku Przemysłowego, rozliczenia pomiędzy poszczególnymi jednostkami organizacyjnymi Banku, wydatki administracji i zarządu, sprawozdawczość rachuby oraz formalności połączone z otwarciem nowych i likwidacją już istniejących oddziałów. Sposób rozwiązań tych za-

gadnień zasadniczo opiera się na ogólnych zasadach obowiązujących w Związku Radzieckim.

Książka S. L. Jampolskiego posiada w dobie obecnej szczególnie dużą wartość użytkową. W roku 1951 polski system finansowania inwestycji ulegnie gruntownym przeobrażeniom i zbliży się znacznie do wzorów radzieckich.

Praca ta stanowić więc będzie dla polskich pracowników bankowych nie tylko źródło poznania rachunkowości i techniki operacyjnej w instytucjach Banku Przemysłowego ZSRR, lecz również duże ułatwienie przy rozwiązywaniu nowych problemów, jakie niewątpliwie im przypadną w najbliższej przyszłości.

R. S.

PRZEGLĄD ZAGRANICZNY

PRZEMYSŁ RADZIECKI W POWOJENNYM PLANIE PIĘCIOLETNIM

Po zwycięskim zakończeniu działań wojennych stanęło przed Związkiem Radzieckim wielkie i poważne zadanie odbudowy i dalszego rozwoju gospodarki narodowej.

Zadanie to ujęte zostało przez Gener.issimusa Stałina w następujących słowach:

„Dziś stoi przed narodem radzieckim, po umocnieniu zdobytych pozycji, zadanie dalszego marszu naprzód ku nowemu gospodarstwu rozkwitowi. Nie możemy się jedynie ograniczyć do umocnienia tych pozycji, prowadziłoby to bowiem do zastój — musimy kroczyć dalej naprzód, aby zbudować podstawę do dalszego potężnego rozwoju gospodarstwa narodowego, musimy w najkrótszym czasie zagoić rany zadane naszej ziemi przez nieprzyjaciela i osiągnąć przedwojenny poziom rozwoju naszego gospodarstwa narodowego. W tym celu, abyśmy mogli poziom ten w najkrótszym czasie przekroczyć, musimy zwiększyć dobrobyt materialny narodu i jeszcze lepiej ugruntować militarnogospodarczą potęgę państwa radzieckiego“¹⁾.

Realną wartość tych wielkich wytycznych programowych, postulujących rozwój wszystkich gałęzi gospodarki i kultury potwierdziły osiągnięte rezultaty. Zestawiając dzisiaj wyniki kolejnych lat planu 5-letniego i śledząc poszczególne etapy walki o wykonanie zaplanowanych zadań, zyskujemy ponownie dowody wyższości systemu gospodarki socjalistycznej nad kapitalistyczną, których przytaczanie byłoby poniekąd truizmem. Zwycięstwa osiągnięte na tym polu przez Związek Radziecki, stanowią przedmiot uznania i podziwu mas pracujących wszystkich krajów demokracji ludowej w szczególności a mas pracujących całego świata w ogólności są niewyczerpanym źródłem wzbogacającym nasze doświadczenia gospodarcze, naszą wiarę polityczno - gospodarczą i u-

czynną z szeroką inicjatywą i aktywnością mas pracujących.

W tym krótkim szkicu ostatniej fazy radzieckiego 5-letniego planu gospodarczego, retrospektywny przegląd lat ubiegłych ma na celu wypuklenie momentów etapowych, które same w sobie stanowią problemy wymagające osobnego omówienia.

Gospodarka radziecka przeszła w okresie ubiegłych pięciu lat kilka etapów decydujących. W latach 1946-7 główny wysiłek gospodarczy skierowany został na odbudowę i przebudowę. W tym okresie podstawowym problemem było uruchomienie jak wiązać teorię z praktyką, socjalistyczną reprodukcję rozsze-

nie kluczowych pozycji gospodarczych, jak: transportu, energetyki, przemysłu środków wytwarzania w sposób umożliwiający jak najszybszy powrót do poziomu produkcji z okresu przedwojennego. Względny opłacalności i kosztów odgrywały rolę drugorzędą. Polityka ta stosownie do swych założeń osiągnęła rezultaty odpowiadające wymaganiom, gdyż już w roku 1948 gospodarka radziecka osiągnęła poziom produkcji o 18% wyższy niż w roku 1940.

W latach planu rozwój produkcji niektórych podstawowych artykułów przemysłowych kształtował się następująco (we wskaźnikach).

Wyroby przemysłów hutniczego i paliw:

	(r. 1945=100)	(1946=100)	(1947=100)	(1948=100)
	r. 1946	r. 1947	r. 1948	r. 1949
Surówka	112	114	122	119
Stal	109	109	128	125
Wyroby walcowane	113	115	128	127
Miedź	106	109	120	120
Cynk	108	116	136	124
Węgiel	110	112	114	110
Ropa naftowa	112	119	113	114

Wyroby przemysłu maszynowego:

Ogółem	120	122	127	120
Motory elektryczne do 100 KW	169	152	159	134
Motory elektryczne ponad 100 KW	138	139	153	137
Maszyny włókiennicze	3200	—	178	173
Traktory	172	209	204	155
Pługi traktorowe	175	—	224	155
Kultywatory	1700	—	131	142
Młockarnie	378	—	267	159
Samochody osobowe	126	130	210	226
„ ciężarowe	138	130	143	130
Autobusy	118	130	142	117

Wyroby konsumpcyjne:

Tkaniny bawełniane	117	133	124	114
„ wełniane	130	133	128	119
Obywie skórzane	128	140	123	122
„ gumowe	197	168	137	128
Tuszczy zwierzęcy	169	112	137	106
„ roślinny	119	124	133	132
Ryby	110	128	102	122
Cukier	100	210	170	123
Mydło	—	128	145	170

Jak z powyższego zestawienia wynika w latach 1946-7 tempo rozwoju produkcji wyrobów przemysłu klu-

czowego ustępowało rozwojowi produkcji wyrobów konsumpcyjnych, aczkolwiek produkcja inych środ-

¹⁾ Bolszewik nr 4, 1946 r. str. 2.

ków wytwarzania, takich jak wyroby przemysłu maszynowego, kształtowała się na poziomie odpowiadającym przeciętnym przyrostom produkcji dla całego przemysłu, a nie

	r. 1946	r. 1947	r. 1948	r. 1949
Surówka	102	127	154	183
Stal	109	118	151	188
Wyroby walcowane	113	129	165	209
Węgiel	110	123	140	158
Tkaniny bawełniane	117	155	192	218
„ wełniane	130	172	220	261
Obuwie skórzane	128	179	220	268
Tłuszcze zwierzęce	169	189	258	273
„ roślinne	119	147	195	257
Cukier	100	210	357	439

Rok 1948 przyniósł zmianę w wyżej scharakteryzowanym stanie rzeczy na skutek poważnego przyrostu rocznego produkcji tych właśnie wyrobów, których rozwój dotychczas pozostawał w tyle.

Na przełomie lat 1948-9 rozwój produkcji przemysłowej nabiera nowego rozmachu, w wyniku którego w IV kwartale roku 1949 wskaźniki produkcji przemysłowej osiągnęły poziom przewidziany dopiero na ostatni rok planu 5-letniego, osiągając imponującą wielkość: 153 (1940 = 100) dla całej produkcji przemysłowej.

Przełom w dziedzinie produkcji przemysłowej w latach 1948-9 spowodowany został:

1-o zakończeniem odbudowy ob-szarów zniszczonych działaniami wojennymi;

2-o poważnym rozwojem samej produkcji.

Dynamikę odbudowy i rozwoju powojennego przemysłu radzieckiego uwidaczniają roczne przyrosty wartości produkcji przemysłowej. W okresie ubiegłych czterech lat całkowita wartość produkcji przemysłowej (w stosunku do roku poprzedzającego) wzrastała w sposób następujący:

r. 1946	o 20%
„ 1947	„ 22%
„ 1948	„ 27%
„ 1949	„ 20%

Podobnego tempa rozwoju próżno by szukać gdziekolwiek poza Związkiem Radzieckim i da się owo porównać jedynie z tempem pierwszej pięcioletki kiedy roczne przyrosty kształtowały się na poziomie 22%. Tempo wzrostu z okresu dwóch późniejszych pięcioletek o rocznych przyrostach 17 — 18% zostało tym samym w okresie powojennym przekroczone. Różnice absolutne tych przyrostów są oczywiście daleko większe. Jeżeli w okresie pierwszej pięcioletki przeciętny roczny przyrost produkcji przemysłowej wynosił według wartości 5,5 mld. rubli, w okresie drugiej pięcioletki 10,4 mld. rubli, a w trzeciej 14,3 mld. rubli, to w okresie ostatniej pięcioletki roczne przychody wyrażają się kwotą 24 mld. rubli. W tym okresie produkcja przemysłowa Związku Radzieckiego wzrosła niemal dwukrotnie w stosunku do r. 1940.

Całkowity przyrost produkcji przemysłowej w r. ub. wyniósł 20% w stosunku do roku 1948. Wzrost ten

raz poziom ten przekraczała. Przeliczając niektóre z wyżej podanych pozycji produkcja wyszczególnionych artykułów kształtowała się następująco (przyjmując rok 1945=100):

aczkolwiek procentowo mniejszy od przyrostu z roku 1948, który wyniósł 27% w stosunku do roku 1947, liczony jednak według jego wartości wyraża się przyrostem produkcji w sumie 33 mld. rubli. Kwota ta równa się całej wartości produkcji przemysłowej Związku Radzieckiego z roku 1930 i dwukrotnej wartości produkcji przemysłowej z roku 1913 (w cenach z r. 1927).

Lata 1948-49 potwierdziły w całej rozciągłości skuteczność i doskonałość metod radzieckiej polityki gospodarczej i planowania. Kiedy w roku 1948 masy pracujące przez zwiększenie wydajności pracy i upłynięcie wewnętrznych rezerw (o czym mowa będzie dalej) osiągnęły istotne przekroczenie zaplanowanych zadań, umożliwiły one organom planującym podwyższenie zadań na rok następny. Zwiększenie zadań zmobilizowało z kolei masy pracujące do dalszego wzrostu wydajności pracy i wykrywania dalszych ukrytych rezerw wewnętrznych, co spowodowało nie tylko wykonanie nowych zadań, lecz przekroczenie ich. W wyniku wykonania planu na rok 1949 w 103%, wartość produkcji przemysłowej zbliżyła się znacznie do poziomu przewidzianego dopiero na rok bieżący, a więc na ostatni rok planu 5-letniego. Dla przykładu przytoczymy, że całkowita wartość produkcji przemysłowej przewidywana była w roku 1950 na 205 mld. rubli, tj. kształtować się miała na poziomie o 48% wyższym niż w roku 1940. Produkcja przemysłowa w roku 1949 kształtowała się już na poziomie o 41% wyższym niż w roku 1940 i wyrażała się kwotą 195 mld. rubli. Pod koniec zeszłego roku przemysł radziecki pracował już na wyższym poziomie od planowanego na rok 1950. W IV kwartale ubiegłego roku przeciętna miesięczna produkcja przekroczyła poziom z roku 1940 o 53%. Przekroczenie poziomu z roku 1950 dotyczyło wielu podstawowych środków produkcji jak: wyrobów walcowanych, węgla, ropy naftowej i setek innych. Całkowita produkcja żelaza, stali, ropy naftowej i węgla w roku 1949 zbliżona była do poziomu przewidzianego dopiero dla roku bieżącego tj. 19,5 mln. t. surówki, 25,4 mln. t. stali, 250 mln. t. węgla i 35,4 mln. t. ropy naftowej.

Charakterystyczną cechą radzieckiego przemysłu w czwartym roku realizacji powojennego planu 5-let-

niego jest znaczna równomierność realizacji planu dla poszczególnych gałęzi produkcji. Stopień przekroczenia planu jest wyrównany, co jest tym cenniejsze, że zadania jakie stały do realizacji przed przemysłem radzieckim, zostały w roku 1949 zwiększone na skutek przyczyn uprzednio omówionych.

Wyniki produkcji przemysłowej osiągnięte zostały w oparciu o nieprzerwany wzrost wydajności pracy. W roku 1947 zwiększyła się ona o 13% w stosunku do roku 1946. W roku 1948 o 15% w stosunku do roku poprzedniego, w roku 1949 o dalsze 13%, w tym w przemyśle budowy maszyn o 15%, w hutnictwie o 14%, w górnictwie o 12%.

Wzrost wydajności pracy był wynikiem rozwoju socjalistycznego współzawodnictwa, ruchu stachanowskiego, wszechstronnej mechanizacji pracochłonnych gałęzi wytwórczości i automatyzacji produkcji, a wreszcie — udoskonalenia organizacji produkcji.

Socjalistyczne współzawodnictwo pracy ogarnęło 90% wszystkich pracujących. Dzięki szczególnie silnemu rozwojowi ruchu stachanowskiego w latach powojennych w końcu roku 1949 było około 60% stachanowców wśród pracujących w gospodarce narodowej. W ostatnim okresie zauważyć należy rozwój wyższych form ruchu stachanowskiego, polegających na coraz pełniejszym jego umasowieniu — od stachanowskich grup robotników poprzez stachanowskie odcinki produkcyjne, oddziały fabryczne, do stachanowskich fabryk i zakładów. Setki przedsiębiorstw przeszło na stachanowskie metody pracy. Dzięki tym najnowszym formom współzawodnictwa pracy, wiele zakładów pracy potrafiło wykonać swój plan 5-letni w czasie 2 i pół do 3 lat.

W celu zapewnienia dalszego wzrostu wydajności pracy w przemyśle, w roku ubiegłym uległo dalszej poprawie opanowanie progresywnych norm wyzyskania urządzeń produkcyjnych, surowców i materiałów oraz podniesienie ogólnej kultury produkcji. Związane to było z systematycznym ulepszeniem organizacji pracochłonnych i ciężkich procesów pracy. Średnie progresywne normy wyzyskania urządzeń produkcyjnych wprowadzone przez plan na rok 1949 zostały w wielu gałęziach produkcji przekroczone.

W dziedzinie mechanizacji procesów produkcyjnych zostały dokonane w ubiegłych czterech latach poważne przeobrażenia, zwłaszcza w zakresie pracochłonnych czynności produkcyjnych. Mechanizacja przeprowadzona była w budownictwie, komunikacji i przemyśle, a w przemyśle górnictwem w szczególności. Wyrąb, transport i załadunek dołowy węgla, wiercenie i transport rudy żelaznej i rud metali nieżelaznych objęte zostało prawie całkowicie mechanizacją. Przemysł węglowy otrzymał poważne ilości maszyn

podstawowych, między innymi obok potężnych wrębówek, elektrowozów, transporterów, ładowarek itp. kombajny górnicze typu „Donbas“ — maszyny o wysokiej wydajności. Dzięki temu wyposażeniu realizuje się całkowita mechanizacja wydobycia węgla, w wyniku której istnieje już wiele przedsiębiorstw, gdzie maszyny wykonują wszystkie prace zasadnicze.

Stopień mechanizacji kopalnictwa węglowego przedstawia się następująco:

	r. 1940	r. 1948
Wyrob	92,5%	99%
Transport	59,6%	84%
Załadunek	91,0%	96%

W hutnictwie w latach powojennych zakończono mechanizację wśadu do pieców wielkich i martenowskich, składowisk itp. W hutnictwie spuszcza się dzisiaj 6 t. metalu z metra kwadratowego powierzchni trzonu pieca. Stachanowcy uzyskują nawet wyniki o 100 — 150% wyższe.

W przemyśle naftowym wprowadzony został nowy sposób skośnych wierceń umożliwiających pełniejsze wykorzystanie pokładów znajdujących się w miejscach trudno dostępnych jak koryta rzek lub dno morskie. Szybkość wierceń naftowych przekroczyła poziom z roku 1940 o 28%. W przemyśle drzewnym rozwinęła się mechanizacja zwózki. Dla zabezpieczenia postępu technicznego w różnych dziedzinach gospodarki narodowej oddanych zostało do użytku w samym tylko roku 1949 ponad 300 maszyn nowych typów i konstrukcji.

Udoskonalenie metod pracy znalazło swój wyraz w coraz częstszym stosowaniu półokowych metod produkcji i organizowaniu pracy według harmonogramów dobowych, a nawet godzinowych bez dopuszczania jakichkolwiek odstępów lub naruszeń „in minus“ od codziennego planu. Dzięki temu doskonalili się: normowanie techniczne, system wynagrodzeń za pracę, umocniła się dyscyplina pracy.

W warunkach gospodarki socjalistycznej istnieją ogromne możliwości systematycznego obniżania kosztów produkcyjnych, a tym samym osiąganie ponadplanowej akumulacji. Wykonanie tego zadania zapewnione zostało przez wprowadzenie nowej techniki, przez wzrost wydajności pracy, o czym już wspomniiano wyżej, a dalej przez zwiększenie oszczędności, przyspieszenie obiegu środków obrotowych, lepsze wykorzystanie środków materiałowych i współzawodnictwo w podwyższaniu jakości produkcji. Plan 5-letni przewidywał ogólna sumę oszczędności w przemyśle, transporcie i rolnictwie na 160 mld. rubli, stawiając zadanie obniżenia kosztów własnych produkcji o 17% w porównaniu z poziomem z roku 1945.

Walka o ponadplanową akumulację zainicjowana została przez przodujących robotników w roku 1948. Wynikiem tej walki była obniżka

kosztów własnych produkcji przemysłowej w roku 1948 o 8,8% w stosunku do roku 1947, a w roku 1949 o 7,3% w stosunku do roku poprzedniego. Wyniki te uzyskane zostały przede wszystkim na skutek umięjętnie prowadzonej walki w ramach nowych form współzawodnictwa o przyspieszenie obiegu środków obrotowych, o lepsze wykorzystanie urządzeń produkcyjnych, o wyższą jakość produkcji (współzawodnictwo zapoczątkowane w roku 1949 przez Czulkicha, majstra przemysłu włókienniczego). Zobowiązania załóg zakładów budowy parowozów w Kholmnie i okrętów w Sornowie, które podjęły się budowania nowych parowozów i stałków wyłącznie z zaoszczędzonych materiałów, były wynikiem współzawodnictwa na polu oszczędzania materiałowego. Stanowi to praktyczny przykład współpracy załóg zakładów w ustalaniu norm zużycia materiałowego.

Współzawodnictwo w zakresie przyspieszenia obiegu środków obrotowych przyniosło wielkie rezultaty. Zakłady moskiewskie zobowiązały się na przykład w roku 1949 do zaoszczędzenia na tej drodze sumy 1,3 mld. rubli. Przy współzawodnictwie tego typu ujawniane zostają wielkie ilości zbędnych środków obrotowych, których np. w samych zakładach moskiewskich wykryto na 317 mln. rubli.

Dzięki przyspieszeniu obiegu materiałów i towarów oraz likwidacji zapasów przekraczających normatywy, zmniejszono znacznie zapotrzebowanie na kredyty państwowe, co stanowi zmniejszenie kosztów ich oprocentowania, a tym samym — obniżenie kosztów produkcji. Skutkiem wzrostu produkcji przemysłowej i obniżenia kosztów własnych, a także dzięki wprowadzeniu z dniem 1 stycznia 1949 r. nowych cen hurtowych (bez żadnego wpływu na poziom cen detalicznych), bardzo znacznie ograniczono w ubiegłym roku system dotacji skarbu państwa dla przemysłu i w dużym stopniu podniesiono poziom rentowności przedsiębiorstw socjalistycznych. Zyski organizacji gospodarczych wzrosły w r. 1949 przeszło dwukrotnie w porównaniu do roku 1948, a dotacje państwowe zmniejszyły się przeszło sześciokrotnie.

Dotychczasowe fundusze obrotowe opierały się głównie o kredyt państwowy (68,6% w r. 1947; 62,3% w r. 1948). Wzrost produkcji, pociągający za sobą wzrost funduszu obrotowego przewidywał jego wzrost o dalsze 23,6 mld. rubli w roku 1949, z których jednak tylko 10,1 mld. rubli miało znaleźć swoje pokrycie w budżecie państwowym, a pozostałe 13,5 mld. rubli we własnych źródłach poszczególnych przedsiębiorstw. Fundusz obrotowy przemysłu miał wzrosnąć o 19,5 mld. rubli z których 8,4 mld. rubli miało znaleźć swe pokrycie w budżecie państwowym.

Wynikiem tego rodzaju polityki był wzrost dyscypliny finansowej przedsiębiorstw, ich samodzielności

gospodarczej, zmniejszenie obciążeń budżetowych.

Rozwój produkcji przemysłowej związany był ściśle z rozbudową zakładów przemysłowych. W roku 1949 zostały uruchomione nowe zakłady we wszystkich gałęziach produkcji. W latach 1946 — 1949 zostało uruchomionych 5.200 większych przedsiębiorstw państwowych obok znacznej ilości drobniejszych przedsiębiorstw państwowych, komunalnych i spółdzielczych. Zgodnie z planem 5-letnim przewidziane było w okresie lat 1946-50 oddanie do użytku 5.900 przedsiębiorstw. Dzięki temu zadanie to zostało wykonane pod koniec ub. roku już w 90%. Na przestrzeni roku 1949 oddanych zostało do użytku 1.200 zakładów.

Wprowadzenie przemysłowych metod produkcji do budownictwa, polegających na zaopatrzeniu go w wielki park maszynowy znalazło oparcie w budowie odpowiednich zakładów produkujących sprzęt budowlany.

Doskonałe wyniki wykonania planu w przemyśle nie mogły zostać bez wpływu na inne działy życia gospodarczego Związku Radzieckiego. I tak np. w r. 1949 rolnictwo otrzymało 150 tys. traktorów (z jedn. 15 KM), 29 tys. kombajnów (z tego 12 tys. zmotoryzowanych), 64 tys. samochodów ciężarowych i ponad 16 tys. sztuk maszyn rolniczych. Dostawy te stanowią 3 i 4-krotny wzrost w stosunku do dosaz z okresu poprzedzającego wojnę.

Dechód narodowy był w roku 1949 o 36% wyższy od jego poziomu z roku 1940. Fundusz płac był w roku 1948 o 100% wyższy od stanu z roku 1940 i wynosił 300 mld. rubli. Zwyżka dochodu narodowego znalazła swój wyraz w zwiększonym popycie na wyroby konsumpcyjne. Masa towarowa zaofiarowana do konsumpcji wzrosła w r. 1949 o 20% w stosunku do roku poprzedniego, przy czym masa towarów przemysłowych wzrosła o 25%, a spożywczych o 17%. Poziom produkcji materiałów włókiennych przekroczył w roku 1949 poziom przedwojenny o 35%, tkanin jedwabnych zaś o 46%. Ogólnie poziom produkcji przemysłu włókienniczego wzrósł o 25% ponad stan z lat przedwojennych.

W roku bieżącym, przy odpowiednio zwiększonej objętości produkcji w stosunku do roku ubiegłego, zaobowiązać należy dalsze pomysły wyniki.

Plan produkcji przemysłowej, obejmujący II kwartał 1950 r. został wykonany w 103%.

Produkcja najważniejszych gałęzi przemysłu w drugim kwartale 1950 roku w porównaniu z tym samym okresem roku ubiegłego podniosła się w sposób następujący: surówka o 22%, stal o 19% wyroby walcowane o 16%, miedź o 14%, cynk o 21%, węgiel o 12%, ropa naftowa o 17%. Równocześnie wzrosła produkcja motorów elektrycznych o 19%, samochodów ciężarowych o 26%, samochodów osobowych o 50%, autobusów o 32%, maszyn włókiennic-

cznych o 21%, traktorów o 66%, kombajnów o 63%, pługów traktorowych o 68%. Podniosła się również produkcja artykułów konsumpcyjnych, a mianowicie: wyrobów bawełnianych o 20%, obuwia o 23%, mydła o 11%. Łączna produkcja całego przemysłu Związku Radzieckiego wzrosła o 21%.

W dziedzinie postępu technicznego zwiększyła się produkcja stali z każdego metra kwadratowego powierzchni pieców martenowskich. Wzrosła wydajność kombajnów węglowych, podwyższyla się szybkość eksploatacji wierceń, uległo również polepszeniu wykorzystanie sprzętu w podstawowych gałęziach przemysłu: chemicznego, włókienniczego i drzewnego. Zużycie surowców, materiałów, paliw i energii elektrycznej na jednostkę produkcji było niższe niż w drugim kwartale roku ubiegłego.

Plan zmniejszenia kosztów własnych produkcji przemysłowej został przekroczony. Koszty obniżyły się o 6%.

Ten krótki gospodarczy bilans wskazuje, że przemysł radziecki pracując coraz wydajniej, osiągnął zamierzone przed pięciu laty zadania, przekroczył je z nadwyżką i zmierzsa ku zasadniczemu celowi — służenia za podstawę budownictwa komunizmu. Dynamika radzieckiego przemysłu, wszechstronność dziedzin objętych twórczą inicjatywą mas ludu radzieckiego, będącą głównym elementem rozwoju, gruntuje w narodzie radzieckim i w całym obozie pokoju niezachwianą pewność w ostateczne zwycięstwo demokracji, pokoju i komunizmu.

W. M.

WYKONANIE PLANÓW GOSPODARCZYCH PAŃSTW DEMOKRACJI LUDOWEJ ZA I PÓŁROCZE 1950 R.

Rumunia

Przemysł rumuński wykonał Plan Państwowy w II kwartale 1950 roku w 100,8%.

Wykonanie Planu według poszczególnych ministerstw przedstawia się jak następuje:

w hutnictwie i chemii	106,7%
w gospodarstwie leśnym i przemysle leśnym	108,8%
w elektroenergetyce	105%
w górnictwie	99,9%
w budownictwie	93,3%
w przemyśle lekkim	97,2%

Plan załadunku wagonów kolejowych na dobę został wykonany w 106%. W drugim kwartale 1950 r. rozwinęła się znacznie produkcja kombajnów, kompresorów, nowego typu cegły ogniotrwałej, papieru elektroizolacyjnego itd. Zwiększył się o 12% współczynnik sprawności pieców hutniczych.

Plan zasiewów w osennych wykonany został całkowicie, a w niektórych dziedzinach (kukurydza, ryż len konopie i inne) — przekroczony. W dziedzinie zalesienia plan wy-

konany został w 121%. W porównaniu z II kwartałem 1949 r., obroty towarowe zwiększyły się o 54,1%. Liczba zatrudnionych wzrosła o 260 tys. Przeciętne płace w przemyśle zwiększyły się o 9%. Wydajność pracy wzrosła w porównaniu z II kwartałem 1949 r. o 14%.

Węgry

W II kwartale 1950 r. wszystkie gałęzie gospodarki narodowej Węgier rozwijały się pomyślnie, na szczególne wyróżnienie jednak zasługuje wykonanie z nadwyżką planu w przemyśle ciężkim. Przemysł przetwórczy wykonał plan w 105,4%.

W porównaniu z II kwartałem roku ubiegłego, wartość produkcji przemysłowej wzrosła ogółem o 34,3%.

Produkcja węgierska w porównaniu z II kwartałem 1949 r. kształtowała się w sposób następujący (w %/o/):

ruda żelaza	125,2
węgiel	118
boksyty	104
ropa naftowa	102,4
gaz naturalny	122,6
surówka	114,5
aluminium	113,3
obrabiarki	155,6
traktory	175,8
energia elektryczna	116,6
nawozy fosforowe	148,2
„ azotowe	127,6
cement	144
obuwie skórzane	184,6
tkaniny wełniane	114
„ bawełniane	102

Czechosłowacja

Plan produkcji przemysłowej (bez przemysłu spożywczego) wykonano w m-cu czerwcu w 102,6%, a od początku bieżącego roku w 102,3%.

Ponowne przekroczenie zaplanowanych zadań świadczy o stałej tendencji zwykłej w produkcji przemysłowej Czechosłowacji. Przekroczenie planu w 12 gałęziach przemysłu miało miejsce przede wszystkim w przemyśle kluczowym, a zwłaszcza w produkcji maszyn ciężkich, pomimo że w czerwcu produkcja tego przemysłu kształtowała się poniżej zaplanowanego limitu.

przemysł ogółem (bez spoż.)

	V-mc	VI-mc	I półrocze
„ górniczy	103,2	102,6	102,3
„ energetyczny	107,0	106,9	104,8
„ hutniczy	100,0	103,0	102,3
„ maszyn ciężkich	102,2	98,9	102,2
„ motoryzacyjny	97,2	98,4	97,9
„ maszynowy	105,9	98,4	97,9
„ mat. budowl. i ceramiki	94,0	91,4	97,0
„ szklany	98,0	101,8	101,5
„ drzewny	98,2	125,9	106,1
„ papirniczy	103,3	108,5	103,5
„ włókienniczy i odzież.	104,3	100,2	101,8
„ skórzany i gumowy	103,8	100,2	101,7
„ filmowy	107,3	107,0	104,1
„ filmowy	111,2	169,4	101,4

Produkcja przemysłu budowlanego wzrosła o 251,6% w porównaniu z odpowiednim okresem roku ubiegłego.

W końcu II kwartału Węgry posiadały 356 stacji maszynowo traktorowych, 5308 traktorów i 299 młocarek.

Powierzchnia zasiewów zwiększyła się o 5376 ha.

Bułgaria

Produkcja przemysłowa II kwartału 1950 r. wzrosła w Bułgarii w stosunku do tego samego okresu roku ubiegłego o 23%. Produkcja energii elektrycznej wzrosła o 23%, motorów elektrycznych o 50%, maszyn rolniczych o ponad 100%, tkanin bawełnianych o 18%, wełnianych o 33%, obuwia o 100%, eksploatacja węgla o 15%.

Wielki postęp zaznacza się w rolnictwie. Powierzchnia zasiewów wzrosła w stosunku do roku ubiegłego w sposób następujący: tytoń o 12%, bawełny o 24%, buraka cukrowego o 5%, lnu o 25%, pszenicy 12%, jęczmienia o 9%, ryżu o 21%, słonecznika o 4%. W drugim kwartale br. założono 790 nowych farm hodowlanych. Ilość spółdzielni produkcyjnych wzrosła do liczby 1781, a powierzchnia gruntów spółdzielni wzrosła o 49% w stosunku do roku ubiegłego.

Stan zatrudnienia w przemyśle i komunikacji wzrósł o 36,5 tys. nowych pracowników.

Uszkodzenia niektórych elektrowni wywołane nagłymi zaburzeniami atmosferycznymi, zmobilizowały zapasy do wykrycia istniejących rezerw w celu zmniejszenia czasowego ubytku energii elektrycznej.

Przemysł spożywczy wykonał plan II kwartału w 116,1%, a od początku roku w 107,1%. Plan transportu (ogółem) został wykonany w czerwcu w 114,5%; transportu towarowego w 119,0%.

W poszczególnych gałęziach przemysłowych plan został wykonany w sposób następujący (w %/o/):

WYDAWNICTWA NADESLANE

KOMENTARZ DO JEDNOLITEGO PLANU KONT PRZEDSIĘBIORSTW HANDLOWYCH — Wł. Sienkiewicz i J. Dobrowolski — Polskie Wydawnictwa Gospodarcze — Warszawa 1950 r., str. 222.

STOSUNKI MIESZKANIOWE W WARSZAWIE — Wyniki ankiet o sytuacji mieszkaniowej pracowników w latach 1946 — 1948 — A. Andrzejewski i J. Cegielski. Ministerstwo Budownictwa. Instytut Budownictwa Mieszkaniowego — Polskie Wydawnictwa Gospodarcze — Warszawa 1950 r., str. 108.

ORGANIZACJA FINANSÓW W SOWCHOZIE — S. J. Niedzielin — Polskie Wydawnictwa Gospodarcze — Warszawa 1950 r., str. 116.

PODRECZNIK DO NAUKI PRZEPISÓW O ODPRAWIE I PRZEWOZIE osób, bagażu i przesyłek ekspresowych — Michał Krauze i Teofil Bissaga — Biblioteka Komunikacyjna — Warszawa 1950 r., str. 128.

GOSPODARKA PAROWOZOWA NA KOLEJACH — inż. Hipolit Łaszkiwicz — Biblioteka Komunikacyjna. Warszawa 1950 r., str. 338.

ORGANIZACJA PRZEDSIĘBIORSTWA HANDLOWEGO — Zygmunt Posiła — Zakłady Wydawnictw Spółdzielczych — Warszawa 1949 r., str. 132.

ŚWIATŁO I PRACA — inż. Ignacy Baran — II wydanie znacznie rozszerzone, z 230 rysunkami w tekście — Seria Ochrony Pracy — Wydawnictwo Ministerstwa Pracy i Opieki Społecznej — Warszawa 1950 r., str. 148.

BIŻĄCE KONTROLE GOSPODARNOŚCI PRZEDSIĘBIORSTW PRZEMYSŁOWYCH — Jan Falewicz — Metoda bezpośredniego badania rozchodów — Wydawnictwa Wyższej Szkoły Handlowej we Wrocławiu. seria B, tom III — Książnica Spółdzielcza „Placówka“ ZOM We Wrocławiu — Wrocław 1949 r., str. 91.

WYDAJNOŚĆ PRACY SPRZEDAWCÓW — Leon Koźmiński — Centralny Związek Spółdzielczy Zakłady Wydawnictw Spółdzielczych — Warszawa 1950 r., str. 62.

Z DOŚWIADCZEŃ TOWAROWYCH — Emanuel Gerlich — Biblioteka przedowników i racjonalizatorów w komunikacji — Główny Komitet Współzawodnictwa Pracy przy Zarządzie Głównym ZZK — Warszawa 1950 r., str. 30.

BALANCE OF PAYMENTS YEARBOOK 1948 AND PRELIMINARY 1949 — Prepared by Balance of Payments Division Walter R. Gardner, Chief — International Monetary Fund Washington, USA 1950, str. 127.

ERRATA

W n-rze 8 w artykule Franciszka Blinowskiego pt. „Niektóre podstawowe proporcje w Planie 6-letnim“ wkradły się następujące pomyłki:

1. błędnie podano imię autora — powinno być FRANCISZEK;
2. str. 382 wiersz 16 od dołu — zdanie powinno brzmieć: liczba bezrobotnych we Włoszech — a trzeba podkreślić, że są to dane oficjalne — utrzymuje się na potwornym poziomie 1.700.000 osób.

„Gospodarka Planowa” Miesięcznik,
Organ PKPG.

Wydawca: P. P. W. „Polskie Wydawnictwa Gospodarcze”.

Redaguje: Kolegium Redakcyjne.

Adres Redakcji: Warszawa, pl. Trzech Krzyży 5, tel. 850-74.

Adres Administracji: Warszawa, ulica Poznańska 15.

Prenumerata i kolportaż PPK „Ruch” — Warszawa, ul. Srebrna 12, tel. 871-80.

Konto w PKO I-4831.

Prenumerata wraz z przesyłką pocztową wynosi: kwartalnie zł 750.—; półrocznie zł 1.500.—; rocznie zł 3.000.

Cena numeru pojedynczego 250 zł.

Ukazał się z druku Nr I/II — 1950

KWARTALNIKA „EKONOMISTA”

ORGAN POLSKIEGO TOWARZYSTWA

E K O N O M I C Z N E G O

Do nabycia we wszystkich punktach
sprzedaży PK „Ruch”

Cena podwójnego egzemplarza zł 600,—